

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Departament Środowiska, Rolnictwa i Zagospodarowania Przestrzennego

I N F O R M A C J A

**o wynikach kontroli organizacji zadań w zakresie hodowli
zwierząt gospodarskich**

WARSZAWA
KSR II 41005-01

STYCZEŃ 2002 R.
Nr ewid. 3/2002/P/01/102/KSR

SPIS TREŚCI

		Strona
I.	CZĘŚĆ OGÓLNA	1
1.	Charakterystyka kontroli	1
2.	Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności	6
3.	Wnioski	14
II.	CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA	16
1.	Charakterystyka stanu prawnego w zakresie kontrolowanej działalności	16
2.	Uwarunkowania ekonomiczne – organizacyjne w zakresie zarządzania hodowlą zwierząt gospodarskich na tle stanu hodowli i rozmiarów produkcji zwierzęcej w Polsce	27
3.	Istotne ustalenia kontroli	31
3.1.	Przebieg prac nad nowelizacją ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich	31
3.2.	Przebieg zmian w zarządzaniu hodowlą zwierząt gospodarskich i działalność jednostki organizacyjnej o zasięgu krajowym	33
3.3.	Przekazanie związkom hodowców lub innym podmiotom uprawnień do prowadzenia hodowli i oceny zwierząt gospodarskich	37
3.4.	Likwidacja CSHZ i prywatyzacja SHiUZ	41
3.5.	Realizacja programów hodowli zwierząt gospodarskich	45
3.6.	Ocena użytkowości zwierząt gospodarskich	49
3.7.	Wykonywanie przez Instytut Zootechniki zadań w zakresie organizacji hodowli i doskonalenia zwierząt gospodarskich	51
3.8.	Wykorzystanie dotacji na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej oraz system jego finansowania	59
3.9.	Zachowanie różnorodności biologicznej	63
3.10.	Organizacja rozrodu zwierząt	63
3.11.	Działalność w zakresie pozyskiwania, konfekcjonowania, przechowywania i dostarczania nasienia zwierząt gospodarskich	72
3.12.	Nadzór i kontrola nad hodowlą i rozrodem zwierząt	75
III.	POSTĘPOWANIE POKONTROLNE	78

Załączniki:

Nr 1 – Wykaz skontrolowanych jednostek

Nr 2 – Wykaz podstawowych aktów prawnych

Wykaz ważniejszych skrótów używanych w Informacji

1 AWRSP	Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa
2 A4	metoda oceny użytkowości mlecznej bydła wykonywana przez prowadzącego ocenę minimum 11 razy w roku i polegająca na ustalaniu ilości mleka z prób każdego udoju w okresie 24 godz.
3 AT4	metoda oceny użytkowości mlecznej bydła wykonywana przez prowadzącego ocenę minimum 11 razy w roku i polegająca na ustalaniu ilości mleka pochodzącego z jednego udoju, przemiennie rannego lub wieczornego (pod warunkiem prowadzenia dwóch udojów w ciągu 24 godz.)
4 BLUP model zwierzęcia	– (Best Linear Unbiased Prediction – Animal Model) metoda szacowania wartości hodowlanej zwierząt na podstawie wyników oceny wartości użytkowej krewnych lub własnej i krewnych zwierzęcia nie obciążona wpływami głównych czynników środowiskowych
5 CSHZ	Centralna Stacja Hodowli Zwierząt
IGiHZ PAN	Polska Akademia Nauk Instytut Genetyki i Hodowli Zwierząt
j.s.SP	jednoosobowa spółka Skarbu Państwa
IZ	Instytut Zootechniki
KBN	Komitety Badań Naukowych
KCHZ	Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt
MCB	Małopolskie Centrum Biotechniki Sp. z o.o. w Krasnem
MCHiRZ	Mazowieckie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt Sp. z o.o. w Łowiczu
MRiGŻ	Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
MRiRW	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
NPPC	Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej
OSHZ	Okręgowa Stacja Hodowli Zwierząt
PZZZHiPD	Polski Związek Zrzeszeń Hodowców i Producentów Drobiu
PZHK	Polski Związek Hodowców Koni
PZO	Polski Związek Owczarski
PZP	Polski Związek Pszczelarski
RCHZ	Regionalne Centrum Hodowli Zwierząt
SUL	Stacja Unasieniania Loch
SHiUZ	Stacja Hodowli i Unasieniania Zwierząt
WCHiRZ	Wielkopolskie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt w Poznaniu z siedzibą w Tulcach Sp. z o.o.

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Charakterystyka kontroli

1.1. Temat Organizacja zadań w zakresie hodowli zwierząt gospodarskich

1.2. Numer P/01/102

1.3. Cel Celem kontroli, podjętej z inicjatywy Najwyższej Izby Kontroli, było dokonanie oceny organizacji i zarządzania hodowlą oraz rozrodem zwierząt gospodarskich w Polsce.

Ocenie podlegało w szczególności:

- wdrożenie oraz funkcjonowanie regulacji wprowadzonych ustawą z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich, zwanej dalej „ustawą z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli”,
- realizowanie prac hodowlanych wobec zmian struktury organizacyjnej hodowli i rozrodu zwierząt gospodarskich w Polsce oraz zorganizowanie nadzoru i kontroli nad tymi pracami,
- dostosowanie prawa polskiego, regulującego sprawy hodowli i rozrodu zwierząt do standardów Unii Europejskiej, a także uspołecznienie¹ i urynkowienie działalności hodowlanej oraz organizacji i zarządzania hodowlą i rozrodem zwierząt gospodarskich,
- wnoszenie do utworzonych jednoosobowych spółek Skarbu Państwa (j.s.SP) mienia Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt (CSHZ).

Celem kontroli było ponadto ujawnienie i wyeliminowanie obszarów korupcjogennych, do których w wyniku tej kontroli można było zaliczyć prowadzenie działalności w zakresie pozyskiwania, konfekcjonowania, przechowywania i dostarczania nasienia reproduktorów bez wymaganych

¹ Przekazanie związkom hodowców i producentów lub innym podmiotom kompetencji Krajowego Centrum Hodowli Zwierząt (d. Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt) w zakresie prowadzenia ksiąg i rejestrów zwierząt, oceny wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt, szkoleń oraz doradztwa oznacza uspołecznienie hodowli zwierząt gospodarskich. W świetle rozwiązań obowiązujących w krajach Unii Europejskiej Państwo powinno wycofać się z bezpośredniego zarządzania organizacjami realizującymi programy hodowlane i ograniczyć swą rolę jedynie do nadzoru nad działalnością hodowlaną i rozrodem zwierząt gospodarskich.

zezwoleń, a także prowadzenie nielegalnej działalności w zakresie rozrodu zwierząt gospodarskich.

1.4. Zakres podmiotowy i termin przeprowadzenia kontroli

Kontrola objęła działalność 35 jednostek, tj. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW), Instytut Zootechniki (IZ), Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt (KCHZ), wszystkie 3 (łącznie z kontrolą rozpoznawczą) Regionalne Centra Hodowli Zwierząt (RCHZ), wszystkie 4 (łącznie z kontrolą rozpoznawczą) j.s.SP prowadzące działalność w zakresie sztucznego unasieniania, 12 starostw powiatowych z rejonów o największym rozwoju hodowli zwierząt gospodarskich, Oddział Terenowy Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w Warszawie (OT AWRSP) sprawujący nadzór nad hodowlą zwierząt gospodarskich w spółkach AWRSP na terenie kraju oraz 13 spółek z o.o. (wybranych z 32 spółek Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (AWRSP) o znaczeniu podstawowym dla rozwoju hodowli zwierząt gospodarskich) i 1 gospodarstwo rolne Skarbu Państwa prowadzące hodowlę zwierząt.

Wykaz jednostek skontrolowanych stanowi **załącznik nr 1 do Informacji**.

W kontroli koordynowanej przez Departament Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej uczestniczyły Delegatury NIK w Bydgoszczy, Łodzi, Poznaniu i Warszawie.

Kontrola przeprowadzona została na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli², zwanej dalej „ustawą o NIK”, w 23 jednostkach pod kątem legalności, gospodarności, celowości i rzetelności, a w 12 starostwach powiatowych na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy o NIK pod względem legalności, gospodarności i rzetelności.

Czynności kontrolne w jednostkach prowadzono od kwietnia 2001 r. do lipca 2001 r.

Badaniami kontrolnymi objęto lata 1999 – 2000 i I kwartał 2001 r., z uwzględnieniem danych statystycznych dotyczących hodowli i rozrodu zwierząt w 1998 r.

W związku z przeprowadzoną kontrolą – w trybie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy o NIK – zasięmano informacji łącznie w 194 jednostkach, w tym: u Głównego Lekarza Weterynarii, w urzędach gmin, miast, miast i gmin, u wojewódzkich i powiatowych lekarzy weterynarii,

² (Tekst jednolity w Dz. U. z 2001 r. Nr 85, poz. 937)

w urzędach wojewódzkich, w związkach hodowców i w izbach rolniczych. Informacje pobrano w sprawach dotyczących m.in.: przejmowania zadań przez związki hodowców, liczby podmiotów w zakresie rozrodu zwierząt objętych nadzorem weterynaryjnym, wydawania decyzji o dopuszczeniu rozplodników do rozrodu, liczby punktów kopulacyjnych, przestrzegania warunków sanitarno-weterynaryjnych w punktach unasienniania i punktach kopulacyjnych oraz wydanych zezwoleń na prowadzenie działalności w zakresie pozyskiwania, konfekcjonowania, przechowywania i dostarczania nasienia zwierząt.

Wszystkie protokoły kontroli zostały podpisane bez zastrzeżeń przez kierowników 35 skontrolowanych jednostek.

1.5. Ustalenia poprzednich kontroli

1.5.1. Kontrola wykorzystania środków budżetowych na realizację zadań w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie w latach 1997 – 1998 (przeprowadzona od listopada 1998 r. do marca 1999 r.)³ wykazała w zakresie produkcji zwierzęcej m. in., że:

- istotną wadą systemu dotacji na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej była duża do sfinansowania liczba zadań hodowlanych, określona w rozporządzeniach Ministra RiGŻ w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa w 1997 r. i 1998 r. na 64 i 54 zadania, a także dokonywane zmiany parametrów zadań, co zmniejszało ich czytelność oraz utrudniało hodowcom prowadzenie prac hodowlanych;
- nielegalne było przyznanie Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt (CSHZ) w badanym okresie dotacji na realizację zadań w zakresie hodowli i rozrodu zwierząt w łącznej wysokości 5,1 mln zł. Dotacja ta miała charakter podmiotowy i została wykorzystana na pokrycie kosztów funkcjonowania działów i samodzielnych stanowisk Centralnej Stacji, gdy zgodnie z ustawami budżetowymi dotacje na dofinansowanie kosztów zadań w zakresie postępu biologicznego powinny być przedmiotowe;
- niezasadne było objęcie finansowaniem ze środków budżetowych postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej populacji krajowego bydła mięsnego i owiec w sytuacji zmniejszania się ogólnej kwoty środków budżetowych na postęp biologiczny w rolnictwie;
- ograniczono środki budżetowe na import zwierzęcych zasobów genetycznych. W porównaniu z 1996 r. wydatki na ten cel zmniejszyły się w 1998 r. aż o 88,5% do

³ Informacja o wynikach kontroli wykorzystania środków budżetowych na realizację zadań w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie. NIK DRiGŻ 41009-98, Nr ewid. 190/99 P/98/106 DRZ, lipiec 1999 r.

kwoty zaledwie 370,1 tys. zł. Zmalał m.in. import zarodków bydłych do realizacji krajowego programu hodowlanego z 376 w 1997 r. do 138 w 1998 r.;

- z powodu braku Krajowej Strategii Ochrony Różnorodności Biologicznej i przy niskich nakładach finansowych MRiGŻ na ten cel, nie opracowano i nie określono programowych zasad ochrony i dotowania gatunków i ras zwierząt gospodarskich istotnych z punktu widzenia państwa;
- wskutek niedostatecznego nadzoru Ministra RiGŻ oraz pobieżnej analizy przedkładanych rozliczeń niezgodnie z umowami zawartymi pomiędzy MRiGŻ i Instytutem Zootechniki (IZ) wydatkowana została przez ten Instytut kwota 629,7 tys. zł dotacji na zlecone prace badawcze z zakresu postępu biologicznego w rolnictwie, w tym 107,2 tys. zł na zadania nie objęte kalkulacją, a także podwojenie części dotacji budżetowej dla Polskiego Związku Owczarskiego (PZO) na komputerową bazę danych o owcach;
- wystąpiły opóźnienia w zorganizowaniu laboratorium sztucznej inseminacji klaczy w Stadzie Ogierów Łąck Spółce z o.o. Ustalono, że zakupiony z udziałem dotacji budżetowej w kwocie 850 tys. zł sprzęt do laboratorium mrożenia nasienia i inseminacji klaczy nie był wykorzystywany ze względu na brak pomieszczenia do jego zainstalowania.

Wnioski z kontroli skierowane do Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej dotyczyły:

- wprowadzenia skuteczniejszego nadzoru poprzez przeprowadzanie okresowych ocen z realizacji wydatków na postęp biologiczny w rolnictwie i częstsze kontrole przedsiębiorstw wykorzystujących dotacje na ten cel,
- przyspieszenia restrukturyzacji CSHZ w celu dostosowania jej zadań do wymogów określonych w ustawie z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli,
- zaprzestania podmiotowego dotowania CSHZ, gdyż zgodnie z ustawami budżetowymi dotacje na dofinansowanie kosztów zadań w zakresie postępu biologicznego w rolnictwie powinny być przedmiotowe,
- opracowania Krajowej Strategii Ochrony Różnorodności Biologicznej w części dotyczącej zwierząt gospodarskich zgodnie z postanowieniami międzynarodowej Konwencji o różnorodności biologicznej,
- terminowego wydawania rozporządzeń w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz zasad i trybu ich udzielania.

1.5.2. W wyniku przeprowadzonej kontroli wykonania budżetu państwa w 2000 r. przez Ministra RiRW w zakresie rolnictwa - część 32⁴, odnośnie produkcji zwierzęcej m. in. pozytywnie oceniono wykonanie w 2000 r. wydatków przeznaczonych na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej, natomiast uwagi NIK dotyczyły:

- wydatkowania środków publicznych na dofinansowanie podmiotów wykonujących zabiegi inseminacji loch bezpośrednio we własnych przedsiębiorstwach;
- dalszej kontynuacji przez IZ tematów wymienionych w załączniku Nr 8 do rozporządzenia Ministra RiRW w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych dla podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania oraz rozliczenia tych dotacji w 2000 r., a dotyczących: „Wytworzenia w obrębie ras: wielka biała polska i polska biała zwisloucha wysokoprodukcyjnych populacji świń wolnych od defektów genetycznych” (kwota wydatkowana 356 tys. zł), „Monitoringu wartości hodowlanej i użytkowej kur nieśnych i mięsnych oraz kaczek i gęsi” (kwota wydatkowana 289 tys. zł).

⁴ Informacja o wynikach wykonania budżetu państwa w 2000 r. przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w zakresie rolnictwa – część 32, rozwoju wsi – część – 33, rynków rolnych – część – 35. NIK DRiGŻ 41001 - 2001, DRiGŻ – 41004 - 2001, Nr ewid. 85/2001/P/00/112/P/00/115/DRZ, maj 2001 r.

2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich nie została w pełni wdrożona:

- **zbyt późno utworzono Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt,**
- **nie bilansowano potrzeb i możliwości produkcyjnych,**
- **utrzymano scentralizowany model organizacji hodowli zwierząt.**

Nie zakończono restrukturyzacji sektora usług inseminacyjnych.

- 1 stycznia 2001 r., tj. po ponad 2,5 roku od wejścia w życie ww. ustawy, Minister RiRW, realizując obowiązek wynikający z art. 6 ustawy, utworzył w miejsce Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt (CSHZ) jednostkę organizacyjną o zasięgu krajowym (KCHZ), której struktury terenowe nie funkcjonowały w pełni do czasu zakończenia kontroli (str. 33 - 35).
- Proces restrukturyzacji Stacji Hodowli i Unasieniania Zwierząt (SHiUZ) i dostosowania działalności sektora usług inseminacyjnych do zasad rynkowych opóźniony został ponad 2 lata co w konsekwencji do zakończenia kontroli uniemożliwiło uprawnionym rolnikom nabycie udziałów w nowo powstałych j.s.SP (str. 34 i 45).
- KCHZ (a poprzednio CSHZ) nie dokonywały bilansowania potrzeb i możliwości produkcyjnych w hodowli zwierząt, pomimo że ustawa zobowiązywała do tego jednostkę organizacyjną o zasięgu krajowym prowadzącą ocenę zwierząt (str. 49 - 50).
- Przez ponad 3 lata od wejścia w życie ustawy uprawnienia do prowadzenia oceny zwierząt pozostawały praktycznie w KCHZ (a poprzednio CSHZ). Wydane przez Ministra RiRW zezwolenia na prowadzenie ksiąg nowym podmiotom dotyczyły jedynie zwierząt o mniejszym znaczeniu gospodarczym, tj. bydła rasy Montbeliarde, dwóch ras świń objętych ochroną zasobów genetycznych oraz dwóch ras koni - kucy i kłusaków (str. 37 - 41).
- Minister RiRW nie wykonał delegacji zawartych w ustawie, gdyż m.in. nie wydał, w porozumieniu z Ministrem Finansów, rozporządzenia określającego wysokość opłat za prowadzenie oceny wartości użytkowej zwierząt. Powodowało to, że wbrew postanowieniom art. 10 ust. 2 ustawy, wysokość opłat pobieranych od hodowców ustalana była przez dyrektora CSHZ lub dyrektorów Okręgowych Stacji Hodowli Zwierząt (OSHZ) (str. 32 - 33 i 35 - 36).
- Kontrola nie ujawniła przypadków cofnięcia przez Ministra RiRW podmiotom

zezwolenia na prowadzenie rejestru, pomimo że 60% podmiotów posiadających takie zezwolenia w odniesieniu do trzody chlewnej nie przestrzegało obowiązujących zasad prowadzenia rejestrów oraz wymagań, jakie powinien spełniać program hodowlany (str. 38).

2. Stwierdzono, że w okresie objętym kontrolą:

- **prace hodowlane nie były realizowane wg założeń przyjętych w programach,**
- **brak było nadzoru nad rozrodem zwierząt gospodarskich,**
- **mała wykorzystanie w praktyce prac badawczych w zakresie hodowli,**
- **dofinansowanie ze środków budżetowych hodowli zwierząt nie zawsze było celowe.**

2.1. Nie zostały zrealizowane w pełni programy obejmujące prace hodowlane, również po zmianach struktur organizacyjnych hodowli i rozrodu zwierząt. Oceną wartości użytkowej krów, która stanowi podstawę prowadzenia prac hodowlanych, objętych zostało w 2000 r. tylko 12,5% krajowego pogłowia krów (str. 45 - 51).

- MRiRW nie dokonywało analiz efektywności programów hodowlanych i programów rozwoju poszczególnych gatunków zwierząt, pomimo że zasady oceny efektywności programu zawarte były w 196 programach hodowlanych genetycznego doskonalenia zwierząt (str. 46).
- dwie z trzech kontrolowanych j.s.SP nie realizowały w pełni założeń programu oceny i selekcji zwierząt (str. 46 – 47).

2.2. Działalność w zakresie rozrodu zwierząt gospodarskich prowadzona była z naruszeniem przepisów ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, a część pogłowia bydła pozostawała poza rozrodem kontrolowanym.

- Bez zezwolenia wojewodów 8 podmiotów prowadziło działalność w zakresie pozyskiwania, konfekcjonowania, przechowywania bądź dostarczania nasienia buhajów. Ponadto 5, tj. 1/3 kontrolowanych spółek Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (AWRSP) oraz wszystkie trzy kontrolowane j.s.SP (d. SHiUZ) zaopatrywały się w nasienie od tych podmiotów. (str. 73 - 75).
- Instytut Zootechniki (IZ) bez zezwolenia wojewody przechowywał i dostarczał nasienie buhajów stanowiących własność innych podmiotów, niejako legalizując obrót tym nasieniem na rynku krajowym, także buhajów nie dopuszczonych do rozrodu w Polsce (str. 53 - 55).

- Ponad 60% reproduktorów w skontrolowanych starostwach wykorzystywanych było w rozrodzie naturalnym nielegalnie, bez decyzji starosty o dopuszczeniu do rozrodu, co stanowiło zagrożenie dla postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej. Pogarszająca się sytuacja w ww. zakresie wynikała głównie z tego, że w 10 starostwach (tj. w 90% skontrolowanych) nie podejmowano żadnych działań wobec wykorzystywanych nielegalnie reproduktorów (str. 68 - 71).
- O ponad $\frac{3}{4}$ zmniejszyła się liczba transplantacji zarodków bydlęcych krów matek buhajów, jedna z najbardziej skutecznych metod pozwalających uzyskać postęp genetyczny. Za nielegalne należy uznać przypadki wprowadzenia w latach 1999 – 2000 do obrotu, zarodków wykorzystywanych w rozrodzie zwierząt, bez zezwolenia Ministra RiRW oraz nie zaopatrzonych w świadectwa wydane przez upoważniony podmiot, tj. IZ (str. 71 - 72).

2.3. Instytut Zootechniki w niewielkim stopniu wdrażał uzyskane wyniki prac badawczych w zakresie hodowli zwierząt. Wykorzystanie ich w praktyce zmalało w latach 1999 – 2000 z 18 do 12 tematów (str. 51 – 53).

- Niegospodarne i wykraczające poza statutowy przedmiot działania IZ było ponadto udzielanie pożyczek spółkom prawa handlowego m. in. na działalność komercyjną. Z ogólnej kwoty 5.640 tys. zł pożyczek, udzielonych przez Instytut w latach 1999 - 2000 dla 10 podmiotów, pożyczki w kwocie 3.000 tys. zł, tj. 53,2 %, zostały udzielone dwóm spółkom, w kapitale których udział IZ stanowił poniżej 50% (str. 55 - 58).

2.4. Dofinansowanie ze źródeł budżetowych hodowli nie zawsze było efektywne i celowe, a windykacja należności przez niektóre jednostki sektora finansów publicznych była niedostateczna.

- Dotacja do inseminacji zwierząt w 2000 r. wyniosła 33,2 mln zł i była wyższa od dotacji na ten cel w 1999 r. o 2,2 mln zł, tj. o 7,1%, natomiast liczba unasienionych krów spadła w tych latach o ponad 2,6%. W 2000 r. objęto inseminacją tylko 59,5% pogłowia krów, przy spadku w latach 1999 – 2000 liczby unasienionych krów i jałówek o ok. 50 tys. sztuk i wzroście dotacji na to zadanie z 20,4 mln zł do 21,6 mln zł, tj. o 6,0% (str. 45 - 46, 59 i 63 - 64).
- W sytuacji spadku pogłowia bydła i trzody chlewnej, nie zawsze racjonalne było preferowanie przez MRiRW w dofinansowaniu ze środków budżetowych hodowli zwierząt mających obecnie mniejsze znaczenie gospodarcze. Na zadania związane z hodowlą owiec i kóz w latach 1999 – 2000 wydatkowano 34,8 mln zł, tj. o 10,8%

(3,4 mln zł) więcej niż na trzodę chlewną, a na konie wydatkowano w tym okresie 20,8 mln zł, tj. o 200,2% (13,9 mln zł) więcej niż na bydło mięsne. Jednocześnie udział dotacji we wpływach z hodowli owiec w objętych kontrolą jednostkach zwiększył się w latach 1998 – 2000 z 37,2% do 40,9% (str. 59 - 62).

- Za niecelowe należy uznać finansowanie przez ministra właściwego ds. rolnictwa w latach 1999 – 2000 w kwocie ok. 2,9 mln zł ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich ze środków przeznaczonych na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej, gdyż dotyczyła ona jedynie utrzymania populacji zwierząt i zachowania jej odrębności genetycznej, a nie doskonalenia zwierząt gospodarskich. Nie został zatwierdzony krajowy program ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich (str. 63).

- Niedostateczna była windykacja należności przez KCHZ (d. CSHZ) za świadczone usługi z zakresu hodowli zwierząt. Postępowanie windykacyjne podejmowano z opóźnieniem. W wyniku tego należności na koniec marca 2001 r. były wyższe od należności na koniec 1998 r. o 3,7 mln zł, tj. o 65,5% i wyniosły 9,3 mln zł (str. 35).

- Za nielegalne należy uznać wprowadzone zarządzeniem dyrektora KCHZ z dnia 17 stycznia 2001 r. pobieranie opłat za weryfikację wniosków o przyznanie i wypłatę dotacji, prowadzące do pomniejszania przez KCHZ środków przeznaczonych dla hodowców na dofinansowanie postępu biologicznego (str. 35 - 37).

3. Kontrola wykazała, że organizacja i zarządzanie hodowlą zwierząt gospodarskich w Polsce nie były dostosowane do standardów obowiązujących w UE. Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej (NPPC 2000) przewidywał przyjęcie przez Sejm RP w 2000 r. nowelizacji ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i wejście jej w życie w 2001 r. ponieważ ustawa nie zawierała regulacji z zakresu prawa dotyczącego hodowli obowiązującego w UE, a zwłaszcza norm dotyczących prowadzenia hodowli przez związki hodowców oraz określenia jednostki uprawnionej do kontroli w tym obszarze ⁵ (str. 31 – 32).

- W strukturze organizacyjnej dotyczącej zarządzania hodowlą i rozrodem zwierząt gospodarskich w Polsce brak było organu, który posiadałby kompetencje nadzoru i kontroli w zakresie problematyki hodowli zwierząt (str. 75 - 76).

⁵ Sejm w dniu 25 lipca 2001 r. uchwalił przedmiotową ustawę, która została ogłoszona 12 listopada 2001 r. i weszła w życie 12 lutego 2002 r.

Kontrole dokonywane przez MRiRW dotyczyły prawidłowości naliczania i wykorzystania dotacji na dofinansowanie postępu biologicznego, a poza otrzymywaniem okresowych sprawozdań z wykonywanych zadań i uzyskanych wyników od podmiotów upoważnionych do prowadzenia oceny wartości zwierząt, kontrolą działalności merytorycznej objęto jedynie stanowiska pracy ds. hodowli i oceny drobiu w b. CSHZ (str. 76 – 77).

- Nie zostały również określone regulacje prawne dotyczące zasad ewentualnego przekazywania związkom hodowców lub innym podmiotom mienia KCHZ niezbędnego do wykonywania zadań oceny wartości zwierząt, a ich brak utrudniał przejęcie przez związki hodowców uprawnień do prowadzenia hodowli (str. 40 - 41).

4. Likwidacja CSHZ i SHiUZ oraz utworzenie na ich bazie jednoosobowych spółek Skarbu Państwa (j.s.SP) przeprowadzona została nierzetelnie. Wartość majątku wniesionego przez SHiUZ w formie aportu do 4 j.s.SP została zaniżona łącznie o ponad 1.900 tys. zł, przy czym poszczególne składniki zostały zaniżone o 2.177,3 tys. zł, a wartość innych była zawyżona o 272,6 tys. zł. Ponadto w bilansie CSHZ nie wykazano m. in. kwoty 3.257 tys. zł stanowiącej wartość 65 działek (str. 41 - 44).

- Wykazana w sprawozdaniu z likwidacji CSHZ wartość majątku wniesiona przez SHiUZ jako aport do 4 j.s.SP w wysokości 73.933,8 tys. zł wobec nieuwzględnienia zmian w wartości majątku do dnia likwidacji, nie ujęcia w protokołach zdawczo - odbiorczych wszystkich składników majątkowych oraz błędnych zapisów, została zaniżona przy przekazaniu majątku: Małopolskiemu Centrum Biotechniki Sp. z o.o. w Krasnem łącznie o 164,0 tys. zł, Stacji Hodowli i Unasieniania Zwierząt Sp. z o.o. w Bydgoszczy o 733,3 tys. zł, Mazowieckiemu Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt Sp. z o.o. w Łowiczu o 769,3 tys. zł, Wielkopolskiemu Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt Sp. z o.o. w Poznaniu z siedzibą w Tulcach o 238,0 tys. zł (str. 41 - 43).

5. W organizacji i zarządzaniu rozrodem zwierząt gospodarskich w Polsce stwierdzono funkcjonowanie mechanizmów korupcyjnych, tj.:

- **niedostateczną kontrolę i tolerowanie podmiotów:**
 - a) **prowadzących działalność bez wymaganego zezwolenia wojewody (str. 53 i 73 – 75),**
 - b) **wprowadzających do obrotu materiał biologiczny bez decyzji ministra właściwego ds. rolnictwa lub zaświadczenia wydanego przez IZ (str. 53 – 55 i 71 - 72),**

- **niezasieganie przez starostów obowiązujących opinii specjalistycznych przy wydawaniu decyzji o dopuszczeniu reproduktorów do rozrodu (str. 70),**
- **niepodejmowanie przez starostów działań wynikających z postanowień przepisów karnych art. 41 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli wobec osób i podmiotów nielegalnie wykorzystujących reproduktory w rozrodzie (str. 68 – 71).**

- Za pozyskiwanie, konfekcjonowanie, przechowywanie i dostarczanie nasienia bez wymaganego zezwolenia wojewody odpowiedzialność ponoszą zarządzający jednostkami prowadzącymi taką działalność. Również za zaopatrywanie się w nasienie od podmiotów nie posiadających zezwoleń na dostarczanie nasienia oraz wykorzystanie w rozrodzie naturalnym reproduktorów nie dopuszczonych decyzją starosty, odpowiedzialne były odpowiednio osoby kierujące podmiotami prowadzącymi sztuczne unasiennianie lub osoby prowadzące punkty kopulacyjne. Odpowiedzialność za stwierdzone w toku kontroli dokonywanie sztucznego unasienniania przez osoby nie posiadające odpowiedniego zaświadczenia ponoszą Zarządy j.s.SP prowadzących działalność w zakresie sztucznego unasienniania (str. 64 - 65 i 84 - 85)⁶.

Brak dostatecznej kontroli i niepodejmowanie działań wynikających z postanowień przepisów karnych cyt. ustawy ułatwia funkcjonowanie mechanizmów korupcjogennych.

6. W wyniku kontroli stwierdzono:

- **uszczuplenia w dochodach w kwocie 175.311 zł, w tym państwowych jednostek organizacyjnych – 175.311 zł,**
- **inne nieprawidłowości finansowe na kwotę 21.602 zł.**

Kwoty, wobec których NIK podjęła działania w celu ich odzyskania wynosiły 602 zł. Kwoty odzyskane wyniosły 440 zł (str. 37, 43 – 44 i 62).

* * *

Organizacja hodowli zwierząt gospodarskich w dalszym ciągu posiadała scentralizowane zarządzanie oparte na KCHZ. W Polsce nie doprowadzono do decentralizacji i przekazania zarządzania hodowlą związkom hodowców lub innym podmiotom. Poza hodowlą koni i owiec, związki hodowców nie miały wpływu na prowadzenie i zarządzanie hodowlą najważniejszych obecnie

⁶ Zgodnie z art. 45 §1 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. Nr 12, poz. 114 ze zm.) karalność wykroczenia ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynął rok i jeżeli w tym okresie nie wszczęto postępowania. Z ustaleń kontroli wynika, że większość wykroczeń uległa przedawnieniu.

gospodarczo gatunków zwierząt, tj. bydła, trzody chlewnej i drobiu. Jednocześnie dotacje budżetowe na dofinansowanie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej nie zawsze były racjonalne. Dotacja przeliczona na 1 sztukę owcy była wyższa ponad 50 – krotnie od dotacji na 1 sztukę trzody chlewnej i ponad 6 – krotnie na 1 sztukę bydła. Natomiast dotacja na wyprodukowanie 1 tony żywca baraniego była wyższa ponad 375 – krotnie od dotacji na wyprodukowanie 1 tony żywca wieprzowego i ponad 465 – krotnie od dotacji na wyprodukowanie 1 tony żywca drobiowego.

Udział dotacji budżetowych we wpływach z produkcji zwierzęcej w latach 1998 – 2000 zmalał w hodowli bydła z 1,4% do 0,7%, zwiększył się natomiast w hodowli trzody chlewnej z 3,3%% do 3,8% i hodowli owiec z 37,2% do 40,9%.

Likwidacja CSHZ przeprowadzona została nierzetelnie, przy czym w terminie przewidywanym na likwidację nie rozdysponowano wszystkich nieruchomości, a stan prawny tych nieruchomości nie został uporządkowany nawet do zakończenia kontroli. Nie nastąpiła prywatyzacja j.s.SP przekształconych ze SHiUZ, co spowodowało, że hodowcy do zakończenia kontroli nie mogli nabyć ich udziałów lub akcji.

Brak było organu, który posiadałby kompetencje nadzoru i kontroli w zakresie problematyki hodowli zwierząt. J.s.SP prowadzące działalność w zakresie sztucznego unasieniania nie miały obowiązku przekazywania do MRiRW sprawozdań z wykonanych zabiegów unasieniania bydła i trzody chlewnej. Niedokonywanie przez niektóre firmy komercyjne wymaganej oceny wartości zwierząt powodowało również, że MRiRW oraz KCHZ nie posiadały pełnych danych statystycznych o produkcji i zapotrzebowaniu na materiał hodowlany i nie dokonywały kompletnego bilansowania potrzeb i możliwości produkcyjnych w hodowli zwierząt. Uchwalona dnia 25 lipca 2001 r. ustawa o zmianie m.in. ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt

**gospodarskich stanowi, że przepisy o jednostce uprawnionej do kontroli
wchodzą w życie z dniem 1 stycznia 2002 r.⁷**

⁷ Przepisy o kontroli w zakresie hodowli i rozrodu zwierząt, które wchodziły w życie dopiero z dniem przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 2001 r. zmieniającej ustawę o zmianie ustawy o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko – weterynaryjnych, ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz o Inspekcji Weterynaryjnej oraz ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 154, poz. 1790) wchodzą w życie z dniem 1 stycznia 2002 r.

3. Wnioski

Wyniki kontroli wskazują, że - niezależnie od pełnej realizacji wniosków przekazanych skontrolowanym jednostkom w wystąpieniach pokontrolnych – w pierwszym rzędzie należy uznać za konieczne podjęcie szeregu działań systemowych usprawniających organizację zadań w zakresie hodowli zwierząt gospodarskich, a w szczególności:

A. Przez Ministra RiRW

1. Doprowadzenia do:

- stworzenia warunków do przejęcia przez związki hodowców i inne upoważnione podmioty uprawnień do prowadzenia ksiąg i oceny wartości użytkowej zwierząt,
- rozważenia uregulowania sprawy ewentualnego przejęcia przez związki hodowców części środków i składników majątkowych KCHZ umożliwiających prowadzenie oceny wartości użytkowej zwierząt,
- stworzenia systemu nadzoru i kontroli nad hodowlą i rozrodem zwierząt gospodarskich w Polsce.

2. Wyodrębnienia z dotacji na postęp biologiczny środków finansowych dla ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich.

3. Podjęcia działań mających na celu dokonywanie ocen efektywności realizowanych programów hodowlanych oraz określenia kierunków wspierania hodowli ze środków postępu biologicznego przy rozważeniu powiązania systemów dofinansowywania prowadzenia hodowli ze znaczeniem gospodarczym poszczególnych gatunków zwierząt.

4. Wyegzekwowania obowiązku KCHZ w zakresie bilansowania potrzeb i możliwości produkcyjnych w hodowli zwierząt.

5. Zatwierdzenia krajowego programu ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich.

6. Wykonania delegacji zawartej w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, tj. wydania, w porozumieniu z Ministrem Finansów, rozporządzenia określającego wysokość opłat za prowadzenie oceny wartości użytkowej zwierząt.

B. Przez Instytut Zootechniki

Prowadzenia działalności w zakresie przechowywania i obrotu nasieniem zwierząt gospodarskich jedynie po uzyskaniu zezwolenia wojewody oraz potwierdzania dla podmiotów wnioskujących spełnienie warunków zootechnicznych i hodowlanych stosownie do obowiązujących przepisów dla materiału biologicznego przywożonego z zagranicy.

C. Przez Starostów

- 1. Wzmocnienia nadzoru nad działalnością Inspekcji Weterynaryjnej celem doprowadzenia do użytkowania w rozrodzie naturalnym wyłącznie rozplodników dopuszczonych na podstawie decyzji starostów.**
- 2. Spowodowania wszczęcia postępowania w sprawach o wykroczenie w przypadkach posiadania informacji od nadzorowanych służb i inspekcji o nielegalnym użytkowaniu reproduktorów w rozrodzie naturalnym.**

D. Przez KCHZ

- 1. Doprowadzenia do zakończenia organizacji struktur terenowych.**
- 2. Uregulowania stanu prawnego nieruchomości (65 działek) będących obecnie we władaniu KCHZ po zlikwidowanych SHiUZ.**
- 3. Zaniechania pobierania opłat od hodowców za sprawdzanie wniosków o przyznanie dotacji.**

E. Przez j.s.SP prowadzące działalność w zakresie sztucznego unasieniania

- 1. Zaopatrywania się w nasienie wyłącznie od podmiotów posiadających stosowne zezwolenia wojewody, używania w rozrodzie zwierząt nasienia reproduktorów dopuszczonych decyzją Ministra RiRW i w czasie określonym w tej decyzji oraz podjęcie środków organizacyjnych zapewniających wyeliminowanie z rozrodu buhajów nie dopuszczonych do wykorzystywania w inseminacji bydła.**
- 2. Przeszkolenia inseminatorów nie posiadających świadectw ukończenia wymaganych kursów zawodowych, a prowadzących sztuczne unasienianie zwierząt gospodarskich.**

F. Przez Oddział Terenowy AWRSP w Warszawie

Doprowadzenia do uzyskania zezwolenia właściwego wojewody na prowadzenie działalności w zakresie pozyskiwania, przechowywania, konfekcjonowania i dostarczania nasienia przez Stacje Hodowli Zwierząt oraz kontroli tej działalności.

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Charakterystyka stanu prawnego w zakresie kontrolowanej działalności

1.1. Podstawowe sprawy z zakresu hodowli oraz zachowania zasobów genetycznych, oceny wartości użytkowej i hodowlanej, prowadzenia ksiąg i rejestrów zwierząt hodowlanych, a także nadzoru nad hodowlą i rozrodem zwierząt gospodarskich reguluje **ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich**⁸, wraz z wydanymi na jej podstawie aktami wykonawczymi.

W myśl ustawy, która weszła w życie 10 kwietnia 1998 r., hodowlą zwierząt jest, prowadzony w warunkach prawidłowego chowu, zespół zabiegów w zakres którego wchodzi ocena wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt oraz selekcja i dobór osobników do kojarzenia. Ustawa ta wprowadza także definicję pojęć wartości hodowlanej, za którą uważa uwarunkowaną genetycznie zdolność zwierzęcia do przekazywania określonej cechy lub cech na potomstwo oraz wartości użytkowej – czyli wymierną cechę lub zespół cech zwierzęcia o znaczeniu gospodarczym (art. 2 ust. 1 pkt 13 i 14), a także enumeratywnie wymienia zwierzęta gospodarskie objęte regulacją. Są to konie, bydło, świnie, owce, kozy, drób, zwierzęta futerkowe i pszczoły (art. 2 ust. 1 pkt 15).

Do spraw regulowanych ustawą, a związanych z hodowlą zwierząt i odgrywających znaczącą rolę w pracach hodowlanych należy **prowadzenie ksiąg zwierząt hodowlanych**. Zezwolenie na otwarcie lub prowadzenie takiej księgi przez związki hodowców lub inny podmiot wydaje Minister RiRW, jeżeli przedstawi one krajowy program hodowlany, wzorce (rasy, odmiany, stada zwierząt futerkowych, rodu lub linii hodowlanej), sposób identyfikacji zwierząt oraz zakres informacji o zwierzętach wpisywanych do księgi (art. 14).

Rejestry dla zwierząt, stad zwierząt futerkowych, rodów lub linii hodowlanych pochodzących z krzyżowania prowadzą podmioty po uzyskaniu zezwolenia Ministra RiRW i przedstawieniu programów hodowlanych krzyżowania zwierząt, systemu identyfikacji zwierząt i systemu rejestracji danych o pochodzeniu zwierząt. Zezwolenie wydawane jest podmiotom, które posiadają dostatecznie duże pogłowie zwierząt, aby móc prowadzić krzyżownicze programy hodowlane (art. 20 ust.1 pkt 1).

⁸ (Dz. U. Nr 123, poz. 774, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2000 r. Nr 12, poz. 136, z 2001 r. Nr 129, poz. 1438)

Z dniem 4 czerwca 1999 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia ksiąg i rejestrów zwierząt hodowlanych oraz wymagań, jakie powinien spełniać program hodowlany⁹. Z treści rozporządzenia wynika, że program hodowlany może być tworzony jako program genetycznego doskonalenia, program ochrony zasobów genetycznych albo program krzyżowania zwierząt. Programy hodowlane oprócz określenia celu hodowlanego lub cech podlegających ocenie albo doskonaleniu, określeniu metod hodowlanych powinny zawierać również zasady oceny efektywności działania programu.

Zakres i metody **prowadzenia: oceny wartości użytkowej, oceny wartości hodowlanej** oraz sposób oznakowania i identyfikacji, oddzielnie dla poszczególnych gatunków zwierząt określił Minister RiGŻ rozporządzeniem z dnia 5 maja 1999 r. w sprawie zakresu i metod prowadzenia oceny wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt oraz sposobu oznakowania i identyfikacji zwierząt do celów hodowlanych¹⁰. Do tego czasu powyższe sprawy były zawarte w regulaminach i instrukcjach MRiGŻ oraz CSHZ. Natomiast rozporządzeniem z dnia 21 lipca 1999 r. w sprawie upoważnienia do prowadzenia oceny wartości użytkowej lub hodowlanej zwierząt gospodarskich oraz specjalistycznych szkoleń zawodowych dla osób prowadzących ocenę wartości użytkowej zwierząt gospodarskich lub sztuczne unasienianie tych zwierząt¹¹ Minister RiGŻ upoważnił:

- CSHZ do prowadzenia oceny wartości użytkowej bydła i świń, a także do prowadzenia oceny wartości użytkowej i hodowlanej drobiu, zwierząt futerkowych i pszczół,
- PZO do prowadzenia oceny wartości użytkowej owiec i kóz,
- IZ do prowadzenia oceny wartości hodowlanej bydła, świń, owiec i kóz,
- Służewiec – Tory Wyścigów Konnych Sp. z o.o. do prowadzenia oceny wartości użytkowej koni pełnej krwi angielskiej i czystej krwi arabskiej,
- Polski Związek Hodowców Koni w Warszawie (PZHK) do oceny wartości użytkowej koni pozostałych ras.

Minister RiRW może upoważnić podmioty do prowadzenia oceny wartości użytkowej lub hodowlanej o ile mogą one zapewnić wiarygodność wyników (art. 8 pkt 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli).

⁹ (Dz. U. Nr 45, poz. 450)

¹⁰ (Dz. U. Nr 47, poz. 470)

¹¹ (Dz. U. Nr 64, poz. 736)

Za usługi związane z prowadzeniem oceny wartości użytkowej, za wpis do ksiąg oraz za wystawienie przez uprawnione podmioty świadectw potwierdzających spełnienie warunków dla materiału biologicznego, zwierząt hodowlanych i jaj wylęgowych przywożonych z zagranicy pobierane są opłaty. Wysokość tych opłat miał określić w drodze rozporządzenia Minister RiGŻ, w porozumieniu z Ministrem Finansów (art. 10 ust. 2, art. 21 ust. 2, art. 36 ust. 2).

Przepisy ustawy z 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli szczegółowo regulują również kwestie **rozrodu zwierząt gospodarskich** (art. 22 – 36).

Do rozrodu naturalnego mogą być wykorzystane reproduktory wpisane do ksiąg albo rejestru lub pochodzące od rodziców wpisanych do ksiąg albo rejestrów i dopuszczone do rozrodu (art. 23 ust. 1). Decyzję o dopuszczeniu reproduktora do rozrodu naturalnego na czas określony wydaje starosta na wniosek hodowcy, po zasięgnięciu opinii właściwej izby rolniczej albo właściwego związku hodowców prowadzącego księgę lub rejestr hodowlany (art. 23 ust. 2).

Sztuczne unasienianie może być dokonywane wyłącznie nasieniem reproduktora wpisanego do księgi albo rejestru lub pochodzącego od rodziców wpisanych do ksiąg albo rejestrów (art. 24 ust. 1). W sztucznym unasienianiu bydła reproduktor lub jego nasienie jest dopuszczone do wykorzystania decyzją Ministra RiRW na wniosek właściciela lub posiadacza reproduktora lub nasienia tego reproduktora, wydaną na czas określony, po zasięgnięciu opinii właściwego związku hodowców albo podmiotu prowadzącego księgę lub rejestr (art. 24 ust. 2 i art. 25). Natomiast dla pozostałych gatunków zwierząt Minister RiRW może w drodze rozporządzenia określić minimalne wymagania hodowlane dla reproduktorów lub ich nasienia używanego w sztucznym unasienianiu (art. 24 ust. 3).

Komórki jajowe i zarodki wykorzystywane w rozrodzie zwierząt mogą być wprowadzone do obrotu po uzyskaniu zezwolenia Ministra RiRW (art. 26).

W myśl art. 29 ustawy o organizacji hodowli, prowadzenie działalności w zakresie pozyskiwania, konfekcjonowania, przechowywania i dostarczania nasienia prowadzone jest po uzyskaniu zezwolenia wojewody. Zezwolenie jest wydawane po wskazaniu przez podmiot miejsca i zasięgu terytorialnego wykonywania objętej zezwoleniem działalności, spełnieniu określonych w odrębnych przepisach warunków weterynaryjnych oraz przedstawieniu, odrębnie dla każdego gatunku i rasy zwierząt, programu oceny i selekcji reproduktorów, który powinien być pozytywnie zaopiniowany przez ministra właściwego do spraw rolnictwa. Program ten ma na celu zapewnienie postępu hodowlanego lub zachowanie określonych cech. Minister wydaje opinię o ww. programie biorąc pod uwagę

stanowisko związku hodowców lub innego podmiotu prowadzącego księgi lub rejestr, podmiotów prowadzących ocenę wartości użytkowej lub hodowlanej oraz właściwych jednostek naukowo – badawczych. Niezależnie od tego, jaki zakres podmiot wybierze na swoją działalność (pełny lub częściowy), obowiązany jest on ubiegać się o zezwolenie wojewody. Wyłącznie od podmiotu posiadającego wyżej wymienione zezwolenie może zaopatrywać się w nasienie podmiot prowadzący sztuczne unasienianie (art. 28 ust. 1 pkt 1).

Przy przywożeniu z zagranicy materiału biologicznego, zwierząt hodowlanych lub jaj wylęgowych powinny być spełnione warunki określone w art. 34 i 35 ustawy o organizacji hodowli. Szczegółowe wymagania wobec materiału biologicznego wykorzystywanego do sztucznego unasieniania określone zostały w rozporządzeniu Ministra RiGŻ z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawie materiału biologicznego wykorzystywanego w rozrodzie zwierząt gospodarskich¹². Stosownie do § 16 tego rozporządzenia, świadectwa potwierdzające spełnienie warunków dla sprowadzanego z zagranicy materiału biologicznego wydaje IZ w Krakowie, świadectwa dla przywożonych z zagranicy koni wydaje PZHK, dla owiec i kóz - PZO, a dla pozostałych przywożonych zwierząt hodowlanych oraz jaj wylęgowych - CSHZ.

Samo posiadanie przez podmiot świadectwa dopuszczenia do wykorzystania nasienia nie stanowi o uprawnieniu do prowadzenia działalności, gdyż jak wynika z przytoczonego wcześniej art. 29 ustawy o organizacji hodowli, aby podmiot mógł prowadzić działalność w zakresie dostarczania nasienia winien posiadać zezwolenie wojewody. Również deponowanie przez podmiot nasienia na terenie podmiotu posiadającego zezwolenie wojewody, nie jest podstawą dla podmiotu będącego właścicielem nasienia do jego sprzedaży bez zezwolenia wojewody.

1.2. Zgodnie z art. 5 ust. 1 *ustawy z dnia 24 kwietnia 1997 r. o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz o Inspekcji Weterynaryjnej*¹³ podmioty zajmujące się:

- pozyskiwaniem, konserwacją, obróbką, przechowywaniem, wprowadzaniem do obrotu lub wykorzystywaniem materiału biologicznego,
- prowadzeniem punktów kopulacyjnych,
- wylęgiem drobiu,

¹² (Dz. U. Nr 45, poz. 451)

¹³ (Tekst jednolity w Dz. U. z 1999 r. Nr 66, poz. 752, z 2001 r. Nr 29, poz. 320, Nr 129, poz. 1438)

zgłaszają właściwemu powiatowemu lekarzowi weterynarii zamiar rozpoczęcia działalności w terminie co najmniej 7 dni przed jej rozpoczęciem, a prowadzenie działalności jest dozwolone po zapewnieniu warunków lokalizacyjnych, technicznych, sanitarnych, technologicznych i organizacyjnych zabezpieczających przed zagrożeniem epizootycznym lub epidemicznym i zapewniającym właściwą jakość materiału biologicznego (art. 5 ust. 3).

Rozporządzenie Ministra RiGŻ z dnia 11 lutego 1999 r. w sprawie szczegółowych warunków weterynaryjnych przy pozyskiwaniu, konserwacji, obróbce, przechowywaniu, wprowadzaniu do obrotu lub wykorzystywaniu materiału biologicznego oraz prowadzeniu punktów kopulacyjnych¹⁴, wyróżnia podmioty zajmujące się:

- prowadzeniem stacji produkcji nasienia (§ 2),
- prowadzeniem działalności polegającej na przechowywaniu i wprowadzaniu do obrotu nasienia tzw. „podmiot prowadzący bank nasienia” (§ 9),
- prowadzeniem działalności polegającej na wykorzystaniu nasienia (§ 10).

Zgodnie z ww. rozporządzeniem do odpowiednio wyposażonego i prowadzonego punktu kopulacyjnego (§ 24), mogą być wprowadzone wyłącznie zwierzęta co najmniej w okresie 30 dni przed wstawieniem zaopatrzone w orzeczenie lekarsko – weterynaryjne (§ 23 ust. 1). Reproduktry te powinny być przynajmniej raz w roku badane (§ 23 ust. 3).

Podstawową jednostką w zarządzaniu hodowlą zwierząt była **CSHZ**, która realizowała politykę Ministra RiRW w zakresie hodowli i unasieniania zwierząt. Została utworzona na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 lipca 1975 r. w sprawie utworzenia Centralnej i okręgowych stacji hodowli zwierząt¹⁵ i prowadziła w okresie objętym kontrolą działalność zgodnie z zarządzeniem Nr 139 Ministra RiGŻ z dnia 6 listopada 1991 r. w sprawie organizacji i zakresu działania CSHZ¹⁶ ze zmianami wynikającymi z zarządzeń: Nr 3 z dnia 17 stycznia 1995 r.¹⁷, Nr 2 z dnia 17 marca 1997 r.¹⁸, Nr 10 z dnia 28 grudnia 1998 r.¹⁹, Nr 7 z dnia 8 maja 2000 r.²⁰.

CSHZ była zakładem budżetowym i uzyskiwała przychody ze świadczonych usług zootechnicznych oraz z dotacji na wykonywanie zadań określonych w odrębnych przepisach. W skład CSHZ wchodziło 25 oddziałów terenowych: 16 OSHZ i 9 SHiUZ.

¹⁴ (Dz. U. Nr 20, poz. 174)

¹⁵ (Dz. U. Nr 26, poz. 138) – nieaktualne – w związku z wejściem w życie dnia 1 stycznia 2001 r. rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 grudnia 2000 r. w sprawie utworzenia KCHZ.

¹⁶ nie publikowane

¹⁷ nie publikowane

¹⁸ nie publikowane

¹⁹ nie publikowane

²⁰ nie publikowane

Z dniem 1 stycznia 1999 r. powołano 6 OSHZ (w miejsce dotychczasowych 16) i 4 SHiUZ (w miejsce 9).

CSHZ realizowała zadania przewidziane w krajowych programach hodowlanych, opracowywała i doskonaliła kierunki i metody genetycznego doskonalenia poszczególnych gatunków zwierząt oraz prowadziła centralną informację przetwarzania danych dla hodowli i rozrodu zwierząt.

OSHZ dokonywały oceny użytkowości, prowadziły księgi zwierząt hodowlanych i inną dokumentację hodowlaną, prowadziły laboratoria oceny mleka na potrzeby oceny użytkowości, dokonywały selekcji w ocenianych stadach, realizowały lub nadzorowały opracowane przez CSHZ kierunki i metody genetycznego doskonalenia zwierząt, a także wykonywały czynności związane z wykorzystywaniem dotacji na finansowanie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej.

Do zadań SHiUZ należało realizowanie programów oceny i selekcji buhajów, użytkowanie rozplodników innych gatunków zwierząt, świadczenie usług inseminacyjnych, prowadzenie pasiek hodowlanych oraz wykonywanie czynności związanych z wykorzystaniem dotacji na produkcję nasienia i świadczenie usług inseminacyjnych.

Z dniem 15 września 2000 r. weszło w życie zarządzenie Nr 14 Ministra RiRW z dnia 15 września 2000 r. w sprawie likwidacji CSHZ²¹. Zgodnie z § 1 ww. zarządzenia CSHZ w Warszawie i jej oddziały stawia się w stan likwidacji z dniem 1 października 2000 r. Mienie odpowiednio w części będącej w zarządzie oddziałów CSHZ – stacji hodowli i unasieniania zwierząt w Bydgoszczy, Krasnem, Łowiczu i Poznaniu zostanie wniesione do 4 j.s.SP prowadzących działalność w zakresie sztucznego unasieniania zwierząt. W pozostałej części mienie zostanie przekazane KCHZ.

Domy, lokale mieszkalne, budynki gospodarcze z niezbędnymi gruntami, które nie zostaną wniesione do ww. spółek lub nie zostaną przekazane KCHZ, mogą być wraz ogródkami przydomowymi i garażami przeznaczone do sprzedaży ich dotychczasowym najemcom.

Likwidator przedłoży Ministrowi RiRW w terminie do dnia 28 lutego 2001 r. sprawozdanie z likwidacji CSHZ i jej oddziałów zawierające: wykaz mienia wg kierunków rozdysponowania, bilanse otwarcia i zamknięcia likwidacji, protokoły inwentaryzacji mienia, informację o zamknięciu rachunku bankowego (§ 5 zarządzenia).

²¹ nie publikowane

Z dniem 1 stycznia 2001 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra RiRW z dnia 15 grudnia 2000 r. w sprawie utworzenia **Krajowego Centrum Hodowli Zwierząt**²². KCHZ jest państwowym zakładem budżetowym i podlega ministrowi właściwemu ds. rolnictwa. Zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli do zadań KCHZ należy prowadzenie oceny wartości użytkowej lub hodowlanej zwierząt, prowadzenie systemu informatycznego dla potrzeb tej oceny, bilansowanie potrzeb i możliwości produkcyjnych w hodowli zwierząt, prowadzenie specjalistycznych szkoleń zawodowych, ustalanie założeń krajowych programów hodowlanych. KCHZ przejmuje mienie (w tym dokumentację hodowlaną) będące w dniu 31 grudnia 2000 r. w zarządzie CSHZ i OSHZ w likwidacji oraz ich zobowiązania finansowe powstałe do tego dnia. W skład KCHZ wchodzi m. in. trzy regionalne centra hodowli zwierząt w Koszalinie, Poznaniu i Parzniewie.

Rozporządzeniem z dnia 15 grudnia 1999 r.²³ (weszło w życie dnia 1 lutego 2000 r.) Minister RiRW określił szczegółowe zasady i tryb nabywania przez uprawnionych rolników akcji lub udziałów w j.s.SP, utworzonych w celu prowadzenia działalności w zakresie sztucznego unasieniania. Do nabywania akcji lub udziałów są uprawnione osoby fizyczne i prawne prowadzące chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, które w okresie od 10 kwietnia 1993 r. do 10 kwietnia 1998 r. korzystały z usług sztucznego unasieniania CSHZ i jej oddziałów.

1.3. Dotacje przedmiotowe na dofinansowanie kosztów niektórych zadań w zakresie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej ustalone zostały w ustawie budżetowej na rok 1999 z dnia 17 lutego 1999 r. (art. 17)²⁴, w ustawie budżetowej na rok 2000 z dnia 21 stycznia 2000 r. (art. 16)²⁵ i w ustawie budżetowej na rok 2001 z dnia 1 marca 2001 r. (art. 21)²⁶ w następującej wysokości:

- na 1999 r. – postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej (część 19, dział 40, rozdział 4402) – 133.308 tys. zł,
- na 2000 r. – postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej (część 32, dział 40, rozdział 4002) – 147.907 tys. zł,

²² (Dz. U. Nr 119, poz. 1260)

²³ (Dz. U. Nr 2, poz. 25)

²⁴ (Dz. U. Nr 17, poz. 154)

²⁵ (Dz. U. Nr 7, poz. 85)

²⁶ (Dz. U. Nr 21, poz. 246, Nr 85, poz. 926)

- na 2001 r. – postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej (część 32, dział 010, rozdział 01020 – 126.000 tys. zł).

Przepisy ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (art.72 ust. 5)²⁷ zobowiązują ministra właściwego do spraw rolnictwa oraz ministra właściwego do spraw rozwoju wsi do ustalenia, w drodze rozporządzenia, w porozumieniu z Ministrem Finansów, stawek dotacji dla różnych podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa, na jednostkę usługi lub produktu oraz szczegółowe zasady i tryb udzielenia oraz rozliczenia tych dotacji, z uwzględnieniem równoprawności podmiotów.

W rozporządzeniu z dnia 19 kwietnia 2000 r. w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych dla różnych podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu udzielania oraz rozliczania tych dotacji²⁸ Minister RiRW określił m. in. wysokość stawek dotacji oraz zasady i tryb ich udzielania na dofinansowanie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 19 kwietnia 2000 r. z mocą od dnia 1 stycznia 2000 r.

Zmiany w tym rozporządzeniu, z mocą od 1 stycznia 2001 r., zostały wprowadzone przez Ministra RiRW rozporządzeniem z dnia 25 kwietnia 2001 r.²⁹.

System dotowania jest powiązany z realizacją programów hodowlanych dla poszczególnych gatunków zwierząt i obejmuje: podmioty nabywające reproduktory przeznaczone do rozrodu (§ 9); hodowców bydła (§ 10); podmioty wykonujące badania potwierdzające pochodzenie bydła (§ 11); hodowców świń (§ 12); hodowców zwierząt futerkowych (§ 13); podmioty prowadzące ocenę wartości użytkowej drobiu (§ 14); podmioty wykonujące oznaczenie na nosicielstwo genu BLAD u buhaja (§ 15); posiadaczy pasiek (§ 16); podmioty prowadzące hodowlę owiec (§ 18 - 19) i kóz (§ 20); podmioty prowadzące hodowlę koni (§ 23 – 25, § 27); podmioty wykonujące oznaczenia grup krwi i polimorfizmu białek u koni (§ 26); podmioty utrzymujące populacje objęte ochroną zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich oraz stad zarodowych drobiu i stad stanowiących rezerwę materiału hodowlanego drobiu (§ 29); usługi w zakresie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej, tj. wystawy zwierząt hodowlanych, wydawnictwa specjalistyczne, nabycie z importu zasobów genetycznych (§ 30), podmioty wykonujące zadania z zakresu postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej (§ 31); podmioty

²⁷ (Dz. U. Nr 155, poz. 1014, z 1999 r. Nr 49, poz. 485 i Nr 38, poz. 360, Nr 70, poz. 778, Nr 110, poz. 1255, z 2000 r. Nr 6, poz. 69, Nr 12, poz. 136, Nr 48, poz. 550, Nr 95, poz. 1041, Nr 119, poz. 1251, Nr 122, poz. 1315, z 2001 r. Nr 45, poz. 497, Nr 46, poz. 499)

²⁸ (Dz. U. Nr 35, poz. 401, z 2000 r. Dz. U. Nr 108, poz. 1154)

²⁹ (Dz. U. Nr 41, poz. 468)

prowadzące ocenę i unasiennianie zwierząt (§ 32) oraz prowadzące krajową informację o paszach (lp. 24 załącznika nr 8 do ww. rozporządzenia).

1.4. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt³⁰ nakłada obowiązek na utrzymujących zwierzęta gospodarskie do zapewnienia im opieki i właściwych warunków bytowania. Natomiast Minister RiRW określi, w drodze rozporządzenia szczegółowe warunki utrzymywania poszczególnych gatunków zwierząt (art. 12 ust. 7).

W myśl powołanej ustawy wprowadzenie dotychczas nie stosowanej technologii chowu zwierząt wymaga uzyskania zezwolenia wojewody. Minister właściwy ds. rolnictwa określi warunki, tryb i sposób wydawania tego zezwolenia (art. 13 ust. 2).

1.5. Ustawa z dnia 31 sierpnia 1995 r. o ratyfikacji Konwencji o różnorodności biologicznej³¹ upoważniła Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do ratyfikowania ww. Konwencji podpisanej w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. Zgodnie z Konwencją każdy z jej sygnatariuszy ma obowiązek zachowania różnorodności m. in. zwierząt na terenie własnego kraju nie tylko na obszarach chronionych, lecz także na użytkowanych rolniczo.

1.6. Zgodnie z postanowieniami Układu Europejskiego ustanawiającego stowarzyszenie pomiędzy Rzeczpospolitą z jednej strony, a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi z drugiej strony, sporządzonego w Brukseli dnia 16 grudnia 1991 r.³² Polska przyjęła obowiązek dostosowania prawa polskiego oraz sfery gospodarczej do standardów obowiązujących w Unii Europejskiej w takim zakresie jaki jest niezbędny do podjęcia przygotowań do integracji Rzeczypospolitej Polskiej z Jednolitym Rynkiem Unii Europejskiej.

Edycja **Narodowego Programu Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej** (NPPC 2000) przyjęta została w dniu 26 kwietnia 2000 r. przez Radę Ministrów. Załącznikiem do NPPC jest harmonogram działań dostosowujących prawo polskie do prawa Unii Europejskiej.

Priorytet wprowadzony do NPPC w zakresie rolnictwa *przygotowanie do wprowadzenia w życie wspólnej polityki rolnej* zawiera zadanie szczegółowe dotyczące

³⁰ (Dz. U. Nr 111, poz. 724 i Nr 88, poz. 554 oraz z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i z 2000 r. Nr 12, poz. 136, z 2001 r. Nr 3, poz. 21, Nr 111, poz. 1194)

³¹ (Dz. U. Nr 118, poz. 565)

³² (Dz. U. Nr 11, poz. 38, z 1995 r. Nr 63, poz. 326 i 324, z 1997 r. Nr 10, poz. 74, Nr 104, poz. 662, z 1999 r. Nr 30, poz. 288, z 2000 r. Nr 21, poz. 263, z 2001 r. Nr 64, poz. 645).

harmonizacji polskich przepisów obowiązujących w hodowli zwierząt gospodarskich z prawem wspólnotowym.

W ramach Unii Europejskiej podstawowymi aktami prawnymi dotyczącymi organizacji hodowli zwierząt gospodarskich są:

- Decyzja Komisji 84/247/EWG z 27 kwietnia 1984 r. formułująca kryteria uznawania organizacji i związków hodowców, które prowadzą bądź zakładają księgi hodowlane bydła czystej krwi (uwzględniająca Dyrektywę Rady 77/504/EWG z 25 lipca 1977 r. dotyczącą bydła hodowanego czystej krwi), stanowiąca m. in., że we wszystkich państwach członkowskich księgi stadne są prowadzone bądź zakładane przez organizacje i związki hodowców,
- identyczna w treści jak wyżej Decyzja Komisji 89/501/EWG z 18 czerwca 1989 r. formułująca kryteria wydawania zgody na działalność oraz nadzoru nad związkami hodowców oraz organizacji hodowlanych, które zakładają bądź prowadzą księgi stadne hodowlanych świń czystej rasy,
- Dyrektywa Rady 87/328/EWG z dnia 18 czerwca 1987 r. w sprawie przyjmowania w celach hodowlanych czystej rasy zwierząt hodowlanych gatunków bydła, która uznaje m. in., że bez naruszenia przepisów dotyczących zdrowia zwierząt nie będzie miał miejsca żaden zakaz, ograniczenie bądź utrudnienie w zakresie przyjmowania czystej rasy zwierząt rodzaju żeńskiego gatunków bydła dla celów hodowli oraz przyjmowania czystej rasy byków w celu zapłodnienia naturalnego,
- Dyrektywa Rady 90/118/EWG z dnia 5 marca 1990 r. o zatwierdzeniu do hodowli trzody chlewnej czystej rasy oraz Dyrektywa Rady 90/119/EWG z dnia 5 marca 1990 r. o krzyżowaniu sztuk trzody chlewnej hodowlanej stanowią, że z zastrzeżeniem przepisów dotyczących zdrowia zwierząt, nie będą istniały żadne zakazy, ograniczenia lub przeszkody przyjmowania do hodowli ww. zwierząt,
- Dyrektywa Rady 90/425 z 26 czerwca 1990 r. dotycząca kontroli weterynaryjnych i zootechnicznych stosowanych w handlu wewnątrz Wspólnoty, pewnymi żywymi zwierzętami i produktami, z myślą o zakończeniu tworzenia rynku wewnętrznego,
- Dyrektywa Rady 91/174/EEC z dnia 25 marca 1991 r. ustanawiająca wymogi zootechniczne i dotyczące pochodzenia dla potrzeb wprowadzania na rynek zwierząt rasowych, wprowadzająca poprawki do Dyrektyw 77/504/EEC i 90/425/EEC,

- Decyzja Komisji 92/353/EEC z dnia 11 czerwca 1992 r. ustalająca kryteria dla zatwierdzania lub uznawania organizacji czy też zrzeszeń, które trzymają lub prowadzą księgi stadne dla zarejestrowanych koni.

Wykaz podstawowych aktów prawnych stanowi załącznik nr 2 do Informacji.

2. Uwarunkowania ekonomiczno – organizacyjne w zakresie zarządzania hodowlą zwierząt gospodarskich na tle stanu hodowli i rozmiarów produkcji zwierzęcej w Polsce

W zarządzaniu hodowlą zwierząt w Polsce uczestniczą instytucje państwowe, spółki prawa handlowego oraz pozarządowe organizacje hodowców.

Poza MRiRW, kluczową rolę w organizacji hodowli zwierząt gospodarskich do końca 2000 r. odgrywała państwowa jednostka (zakład budżetowy) - CSHZ i jej oddziały: OSHZ oraz SHiUZ. CSHZ posiadała własne laboratoria i banki nasienia. Obecnie rolę tę (poza wydzieloną działalnością w zakresie sztucznego unasieniania przejętą przez j.s.SP) pełni KCHZ.

W Polsce jest kilkadziesiąt związków hodowców oraz związków hodowców i producentów, z których większość ma zasięg wojewódzki lub regionalny, a niektóre krajowy. Na przykład:

- *Polski Związek Zrzeszeń Hodowców i Producentów Drobiu stanowi organizację zrzeszającą ponad 12.600 podmiotów, prowadzących działalność w zakresie hodowli, reprodukcji i produkcji towarowej. Jest organizacją zrzeszającą producentów surowca, tj. jaj reprodukcyjnych, spożywczych oraz żywca drobiowego. W swojej strukturze poprzez zrzeszenie 16 organizacji regionalnych, obejmuje obszar całej Polski.*
- *Polska Federacja Hodowców Bydła, która utrzymuje się ze składek członkowskich, jest organizacją o zasięgu krajowym, skupia 18 regionalnych Związków Hodowców Bydła Mlecznego i 6.000 członków.*

Podstawowe znaczenie w hodowli zwierząt w Polsce ma Instytut Zootechniki, który jako jeden z instytutów branżowych w resorcie rolnictwa o zasięgu ogólnokrajowym zajmuje się całokształtem zagadnień z zakresu produkcji zwierzęcej, łącznie z prowadzeniem prac naukowo-badawczych oraz wykonywaniem prac zleconych przez MRiRW.

Dominującą rolę w zakresie produkcji zwierzęcej (bydła i koni) odgrywają spółki i gospodarstwa w administrowaniu AWRSP. Szczególnie istotne w hodowli zwierząt gospodarskich jest wyodrębnienie 32 spółek uznanych za strategiczne dla hodowli zwierząt.

W okresie objętym kontrolą, organizacja zadań w hodowli zwierząt gospodarskich i tym samym realizacja programów hodowlanych, determinowane były:

- zmniejszaniem się pogłowia zwierząt gospodarskich i związanym z tym ograniczeniem zapotrzebowania na rozplodniki i materiał hodowlany,

- wzrostem importu zwierząt hodowlanych (wstrzymany chwilowo w związku z niekorzystną sytuacją epizootyczną w krajach europejskich) oraz importu materiału biologicznego (głównie nasienia) w wyniku liberalizacji handlu zagranicznego,
- powstaniem przedsiębiorstw prowadzących hodowlę zwierząt gospodarskich i realizujących własne programy hodowlane.

Spośród **2.032.780 gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha** (w tym 7.569 gospodarstw o powierzchni użytków rolnych równej 50 ha i więcej) – 2,5% ukierunkowanych było na produkcję zwierzęcą. Najczęściej podejmowaną specjalizacją był chów bydła mlecznego (1,1% ogółu), a następnie chów trzody chlewnej (0,9%). Wśród gospodarstw posiadających krowy mleczne - 6,4% podmiotów zamierzało w najbliższych miesiącach pogłowie krów zwiększyć, 87,9% - utrzymać na dotychczasowym poziomie, 4,9% - zmniejszyć, a 0,8% jednostek zrezygnować z chowu. Spośród ogółu indywidualnych gospodarstw rolnych – 50,0% utrzymywało bydło, 50,6% trzodę chlewną, 0,7% owce, 7,2% konie, 51,0% drób. Wśród podmiotów utrzymujących bydło rzeźne – 5,9% rolników zamierzało do końca 2001 r. stado zwiększyć, 85,2% - utrzymać na dotychczasowym poziomie, 7,8% miało zamiar zmniejszyć pogłowie, a 1,1% zrezygnować z prowadzenia tego kierunku chowu³³.

Utrzymywała się tendencja spadkowa w chowie bydła, a podstawowym czynnikiem ograniczającym rozwój chowu bydła była niska opłacalność produkcji, zwłaszcza bydła rzeźnego.

W czerwcu 2001 r. **pogłowie zwierząt gospodarskich** wynosiło:

- 5.734,3 tys. szt. bydła, w tym krów 3.005,3 tys. szt.,
- 343,4 tys. szt. owiec,
- 545,7 tys. szt. koni,
- 172,0 tys. szt. kóz,
- 54.237,9 tys. szt. drobiu.

W porównaniu z analogicznym okresem 2000 r.:

- liczebność pogłowia bydła spadła o 348,3 tys. szt., tj. o 5,7%,
- pogłowie krów zmniejszyło się o 92,2 tys. szt., tj. o 3,0%,
- pogłowie owiec było niższe o 18,2 tys. szt., tj. o 5,0%,
- liczebność pogłowia kóz była niższa o 4,5 tys. szt., tj. o 2,5%,

³³ GUS, Badania koniunktury - koniunktura produkcyjna w rolnictwie (według oceny rolników), lipiec – grudzień 2000 r.

- stan koni zmniejszył się o 4,0 tys. szt., tj. o 0,7%,
- wzrósł stan drobiu o 3.432,2 tys. szt., tj. o 6,8%³⁴.

W chowie świń tempo rocznego spadku pogłowia trzody zmniejszyło się. W końcu marca 2001 r. pogłowie trzody chlewnej wynosiło 16.490,1 tys. szt. i było mniejsze o 592,3 tys. szt., tj. o 3,5%, od pogłowia w analogicznym okresie roku ubiegłego. Stado loch na chów wyniosło 1.673,4 tys. szt. i wzrosło o 19,0 tys. szt., tj. o 1,1%³⁵.

W 2000 r. wyprodukowano 4.112,4 tys. ton żywca rzeźnego ogółem, tj. o 5,6% mniej w porównaniu z 1999 r., a udział poszczególnych gatunków żywca kształtował się następująco:

- 635,0 tys. ton wołowego,
- 82,8 tys. ton cielęcego,
- 2.500,8 tys. ton wieprzowego,
- 6,5 tys. ton baraniego,
- 44,8 tys. ton końskiego,
- 834,1 tys. ton drobiowego,
- 8,4 tys. ton pozostałego.

W 2000 r. krajowa produkcja mleka wyniosła 11.543,1 mln litrów i była niższa od uzyskanej w 1999 r. o 371,4 mln litrów, tj. o 3,1%. Spadek rocznej produkcji mleka wynikał ze spadku w 2000 r. średniorocznego stanu krów w porównaniu do 1999 r. o 7,3%. Jednocześnie nastąpił wzrost mleczności krów o 4,5% - z 3.510 l od krowy w 1999 r. do 3.668 l w 2000 r.

Produkcja jaj w 2000 r. wyniosła 7.621,3 mln szt. i była wyższa od uzyskanej w poprzednim roku o 158,9 mln szt., tj. o 2,1%. Związane to było ze zwiększeniem jednostkowej nieśności kur ze 176 jaj od noski w 1999 r. do 182 jaj w 2000 r., tj. 3,4%.

³⁴ GUS – informacja sygnałna z 20.08.2001 r.

³⁵ GUS – informacja sygnałna z 10.05.2001 r.

Produkcja wełny w 2000 r. wyniosła 1.322 tony i obniżyła się w porównaniu z 1999 r. o 52 tony, tj. o 3,8%. Było to skutkiem spadku średniorocznego stanu pogłowia owiec o 9,8%³⁶.

³⁶ GUS – notatka informacyjna z 20.08.2001 r.

3. Istotne ustalenia kontroli

3.1. Przebieg prac nad nowelizacją ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich

Obowiązująca w badanym okresie ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli nie zawierała szeregu istotnych regulacji z zakresu prawa dotyczącego hodowli zwierząt gospodarskich obowiązującego w UE. Brak było przede wszystkim pełnej implementacji przepisów unijnych zawartych w Decyzjach Komisji 84/247, 89/501, 89/504, 92/353 dotyczących prowadzenia hodowli przez organizację hodowców ubiegających się o urzędowe uznanie dla prowadzenia ksiąg hodowlanych i rejestrów, a także w Decyzji Komisji 93/623 ustanawiającej paszporty dla zwierząt koniowatych, w Dyrektywie Rady 90/428 dotyczącej udziału zwierząt w wyścigach i zawodach oraz w Dyrektywie Rady 90/425 dotyczącej kontroli weterynaryjnych i zootechnicznych stosowanych w handlu pewnymi żywymi zwierzętami i przedmiotami oraz określeniu jednostki uprawnionej do tych kontroli.

Poza implementacją wymienionych powyżej aktów prawnych, nowelizacji dostosowującej wymagały zmiany niektórych definicji np. uzupełnienia definicji dotyczącej „bydła”, zmiany systemu prowadzenia ksiąg zwierząt zarodowych polegającej na zrezygnowaniu z ksiąg wstępnych, które w UE nie są prowadzone, wprowadzenia przepisów chroniących wolną konkurencję w obrocie materiałem biologicznym i zwierzętami gospodarskimi, wprowadzenia jednolitych wzorów zaświadczeń hodowlanych dla poszczególnych gatunków zwierząt.

Fakt, że ustawa z 1997 r. nie w pełni implementowała przepisy prawa wspólnotowego, stał się główną przyczyną konieczności nowelizacji ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich. Nowelizacja została zawarta w projekcie ustawy o dostosowaniu do Prawa Unii Europejskiej ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz Inspekcji Weterynaryjnej, ustawy o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych, ustawy o środkach farmaceutycznych, materiałach medycznych, aptekach, hurtowniach i Inspekcji Farmaceutycznej, ustawy Prawo Łowieckie, ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich oraz ustawy o ochronie zwierząt, zwanej dalej „ustawą o dostosowaniu do Prawa Unii Europejskiej ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (...)”. W nowelizowanej ustawie zaproponowano 30 zmian porządkowo – dostosowawczych oraz zmiany obejmujące część definicyjną.

W opracowanym do NPPC harmonogramie działań dostosowujących polskie prawo do prawa Unii Europejskiej, w zadaniach do realizacji w 1999 r. w części 3.4.1.6. stwierdzono m.in., że pełne wdrożenie ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli wymaga wydania rozporządzeń wykonawczych co nastąpi w I kwartale 1999 r., i dodano, iż do pełnej harmonizacji prawa niezbędna jest nowelizacja tej ustawy i rozszerzenie zawartych w niej regulacji, w tym powołanie urzędowej służby nadzoru hodowlanego – inspekcji hodowlanej. NPPC 1999 nie przewidywał terminu rozpoczęcia działań dostosowujących prawo polskie w zakresie hodowli zwierząt gospodarskich. Natomiast w NPPC 2000, w części „Rolnictwo” dokumentu przyjętego przez Radę Ministrów w dniu 26 kwietnia 2000 r., w ramach „Zadania” pt. „Dostosowanie przepisów weterynaryjnych i struktur administracji weterynaryjnej do wymogów Wspólnotowych”, w terminarzu niezbędnych zmian legislacyjnych ujęto zmianę ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich przewidując przyjęcie nowelizacji tej ustawy przez Radę Ministrów w lipcu 2000 r., przyjęcie przez Parlament w 2000 r., a datę jej wejścia w życie w 2001 r.

W dniu 20 października 2000 r., ponad 2 miesiące po planowanym terminie, przedstawiono Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt „ustawy o dostosowaniu do Prawa Unii Europejskiej ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (...)”. W uzasadnieniu szeregu zmian do ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich m. in. stwierdzono, że obejmują one odpowiednie zapisy dostosowujące problematykę hodowli i rozrodu zwierząt w Polsce do prawa Unii Europejskiej. Projektowane zmiany dotyczyły m. in. wprowadzenia zmian do słowniczka ustawowego, określenia zasad prowadzenia ksiąg i rejestrów zwierząt i innych kwestii związanych z rozrodem i obrotem materiałem rozrodczym.

Zmiany w ustawie nie były w pełni akceptowane przez poszczególne związki hodowców, a wyrazem tego było, że we wspólnym piśmie z dnia 13 grudnia 2000 r. skierowanym do Ministra RiRW, Związki te stwierdziły m.in., że „głównym powodem odrzucenia ww. projektu ustawy jest nieuwzględnienie w nim roli związków hodowców, która była przedmiotem dyskusji w ciągu ostatnich 5 lat. W proponowanym tekście nie sprecyzowano jasno zadań nowo powołanego Krajowego Centrum Hodowli Zwierząt, a z tekstu wynika, że ma ono wykonywać dotychczasowe zadania Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt (bez zadań SHiUZ)”.

Minister właściwy ds. rolnictwa nie wykonał trzech delegacji zawartych w art. 10 ust. 2, art. 21 ust. 2, art. 36 ust. 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji i rozrodzie

zwierząt gospodarskich i nie wydał rozporządzeń, określających, w porozumieniu z Ministrem Finansów, wysokość opłat za prowadzenie oceny wartości użytkowej, opłat za wpis do księgi oraz opłat za wystawianie przez upoważnione podmioty świadectw potwierdzających spełnienie warunków dla materiału biologicznego, zwierząt hodowlanych i jaj wylęgowych przywożonych z zagranicy³⁷.

Brak ujednoliconych opłat za usługi zootechniczne, np. za prowadzenie oceny wartości użytkowej bydła, skutkowało pobieraniem od hodowców opłat w różnej wysokości, za ten sam rodzaj oceny w różnych częściach kraju, pomimo że stosowany system dotowania uwzględniał i miał na celu wyrównanie wysokości kosztów prowadzenia oceny.

Brak jest również w Polsce jednolitych przepisów określających warunki utrzymywania zwierząt gospodarskich. Nie wykonane zostały bowiem przez ministra właściwego ds. rolnictwa delegacje zawarte w ustawie z dnia 12 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, dotyczące szczegółowych warunków utrzymywania poszczególnych gatunków zwierząt (art. 12 ust. 7) oraz warunków, trybu i sposobu wydawania zezwolenia na wprowadzenie dotychczas nie stosowanej technologii chowu zwierząt (art. 13 ust. 2).

3.2. Przebieg zmian w zarządzaniu hodowlą zwierząt gospodarskich i działalność jednostki organizacyjnej o zasięgu krajowym

3.2.1. Wprowadzone, już po wejściu w życie ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, przez ministra właściwego ds. rolnictwa – który otrzymał uprawnienia do nadania nowego kształtu organizacyjnemu hodowli zwierząt gospodarskich - zmiany w organizacji tej hodowli były przejściowe i w sposób tymczasowy regulowały zarządzanie hodowlą zwierząt w Polsce.

Zarządzeniem Nr 10 z dnia 28.12.1998 r. (zmieniającym zarządzenie Nr 139 z dnia 6 listopada 1991 r. w sprawie organizacji i zakresu działania CSHZ zmienione zarządzeniami Nr 3 z dnia 17 stycznia 1995 r. oraz Nr 2 z dnia 17 marca 1997 r.), Minister RiGŻ wprowadził nową strukturę organizacyjną CSHZ tworząc z dniem 1.01.1999 r. 6 OSHZ w: Białymstoku, Olsztynie, Bydgoszczy, Warszawie, Poznaniu, Krakowie oraz 4 SHiUZ w: Bydgoszczy, Krasnem k/Rzeszowa, Łowiczu, Poznaniu z siedzibą w Tulcach.

NIK krytycznie ocenia, że przez ponad 2,5 roku od wejścia w życie ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, brak było pełnego jej wdrożenia, gdyż mimo obowiązku wynikającego z art. 6 tej ustawy, minister właściwy ds. rolnictwa nie utworzył

³⁷ Po zakończeniu czynności kontrolnych przepisy zobowiązujące Ministra RiRW do wydania rozporządzeń określających wysokość opłat za wpis do księgi oraz opłat za wystawianie przez uprawnione podmioty świadectw potwierdzających spełnienie warunków dla materiału biologicznego, zwierząt hodowlanych i jaj wylęgowych, ustawą z dnia 25 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko – weterynaryjnych, ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz o Inspekcji Weterynaryjnej oraz ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich, nie zostały utrzymane w mocy.

jednostki organizacyjnej o zasięgu krajowym, która miała prowadzić ocenę wartości użytkowej lub hodowlanej zwierząt oraz gromadzić i przechowywać dane związane z oceną. Dopiero rozporządzeniem z dnia 15 grudnia 2000 r. Minister RiRW utworzył z dniem 1 stycznia 2001 r. taką jednostkę organizacyjną o nazwie Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt. Jednocześnie zlikwidowano 6 OSHZ (istniejących niecałe 2 lata), a na ich miejsce utworzono 3 RCHZ (w Koszalinie, Poznaniu, Parzniewie) oraz 5 Inspektoratów i 8 Działów. W ocenie NIK, dokonane z dniem 1 stycznia 1999 r. zmiany organizacyjne w hodowli zwierząt gospodarskich nie prowadziły do uspołecznienia zarządzania hodowlą w Polsce, a przeciwnie do zwiększenia jej scentralizowania. W maju 2001 r. przygotowany w MRiRW kolejny projekt reorganizacji zarządzania hodowlą dotyczył planowanej likwidacji KCHZ.

W uzasadnieniu do projektu zarządzenia Ministra RiRW w sprawie likwidacji KCHZ (przesłanego przez MRiRW pismem z dnia 29.05.2001 r. do dyrektora KCHZ) stwierdzono m. in., że przekazanie prowadzenia ksiąg i oceny wartości użytkowej organizacjom hodowców zwierząt zmieni w istotny sposób dotychczasowy zakres działalności statutowej KCHZ, a więc istnieje potrzeba likwidacji tej jednostki oraz rozpoczęcia w trakcie tego procesu jej restrukturyzacji i przekazywania organizacjom hodowców nie tylko zadań, ale również pracowników i majątku niezbędnego do realizacji tych zadań.

Opóźniony został również ponad 2 lata proces restrukturyzacji stacji unasieniania zwierząt i dostosowania działalności sektora usług inseminacyjnych do zasad rynkowych.

Minister RiGŻ pismem z dnia 12 kwietnia 1999 r., tj. w rok po wejściu w życie ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r., wystąpił z wnioskiem do Ministra Skarbu Państwa o utworzenie 4 j.s.SP w celu prowadzenia działalności w zakresie sztucznego unasieniania zwierząt. Minister Skarbu Państwa dopiero 22 września 2000 r. udzielił Dyrektorowi Generalnemu w MRiRW pełnomocnictwa do złożenia w imieniu Skarbu Państwa oświadczenia woli o utworzeniu jednoosobowych spółek Skarbu Państwa prowadzących działalność w zakresie sztucznego unasieniania zwierząt.

NIK negatywnie ocenia również niezakończenie organizowania struktur terenowych KCHZ mimo upływu już ponad pół roku od czasu jej powołania.

Do zakończenia kontroli NIK w RCHZ w Poznaniu (czerwiec 2001 r.), mimo że KCHZ zostało utworzone z dniem 1 stycznia 2001 r., nie doszło do ustalenia regulaminu organizacyjnego, w którym określony by został szczegółowy podział zadań dla poszczególnych struktur organizacyjnych tej jednostki. Np. zgodnie z postanowieniami rozporządzenia Ministra RiRW z dnia 15 grudnia 2000 r. w sprawie utworzenia KCHZ, RCHZ w Poznaniu swoim zasięgiem działania powinno obejmować województwa lubuskie, wielkopolskie, kujawsko – pomorskie, dolnośląskie i opolskie tj. dotychczasowy teren działania OSHZ w Poznaniu (Rejon Poznań i Rejon Zielona Góra) oraz część terenu działania byłych OSHZ w Bydgoszczy (woj. kujawsko – pomorskie) i Krakowie (woj. dolnośląskie i woj. opolskie). Z ustaleń zaś kontroli wynika, że w I kwartale br. RCHZ faktycznie wykonywało swoje funkcje na takim samym terenie, w tym samym zakresie

rzeczowym i w zasadzie przy zachowaniu tych samych rozwiązań organizacyjnych co zlikwidowana z dniem 31 grudnia 2000 r. OSHZ w Poznaniu. Podobnie nie doszło do organizacyjnego lub funkcjonalnego zintegrowania z RCHZ Inspektoratów KCHZ w Bydgoszczy i Opolu oraz Działu KCHZ we Wrocławiu. Pierwsze próby konsolidacji działalności jednostek terenowych KCHZ na obszarze działania RCHZ w Poznaniu podjęte zostały dopiero w maju 2001 r. i dotyczyły realizacji zadań z zakresu hodowli i oceny drobnego inwentarza oraz hodowli i oceny pszczół.

3.2.2. W 1999 r. CSHZ przyznano na realizację przez nią zadań, dotację w wysokości 4.469,2 tys. zł, a w 2000 r. w wysokości 4.786,6 tys. zł, tj. w ujęciu nominalnym o 7,1% większą, a w ujęciu realnym mniejszą o 2,7%, w tym dotację na koordynację hodowli i rozrodu odpowiednio w wysokości 2.054,0 tys. zł i 2.124,0 tys. zł.

Negatywnym zjawiskiem w CSHZ i następnie KCHZ w badanym okresie był wzrost należności do: 5.603,4 tys. zł na 31 grudnia 1998 r., 9.950,8 tys. zł na koniec 2000 r., 9.274,5 tys. zł na 31 marca 2001 r. Było to skutkiem zarówno niedostatecznej windykacji tych kwot ze strony CSHZ/KCHZ i jej jednostek organizacyjnych, w tym opóźnień w podejmowaniu przez nie czynności windykacyjnych, jak również wzrostem ogólnego zadłużenia hodowców, ściśle związanego z ich złą sytuacją finansową i niskim parytetem dochodów. Na przykład:

- **Zadłużenie hodowców wobec CSHZ** wyniosło wg stanu na koniec ostatnich trzech lat (1998 – 1999 – 2000) – 2.515,2 tys. zł, - 3.838,2 tys. zł, - 4.859,5 tys. zł, tj. wzrosło w tym okresie o 93,2%. Zadłużenie hodowców wobec SHiUZ wyniosło w tych latach odpowiednio 3.088,2 tys. zł, 4.046,0 tys. zł i 5.091,3 tys. zł, tj. wzrosło o 64,9%.
- **Należności OSHZ/RCHZ w Koszalinie** wzrosły z 532,4 tys. zł na koniec 1999 r. do 666,7 tys. zł na koniec 2000 r., tj. o 25,2%. Natomiast liczba wystosowanych przez OSHZ RK pozwów w zakresie należności spadła z 51 na łączną kwotę 111,5 tys. zł w 1999 r. do 17 pozwów na kwotę 30,9 tys. zł w 2000 r. Do dnia 31 maja 2001 r. RCHZ w Koszalinie wystosowało jedynie 5 pozwów na kwotę 2,9 tys. zł.
- W latach 1999 – 2001 (I kwartał) nastąpił sukcesywny wzrost **należności Okręgowej Stacji / Regionalnego Centrum w Poznaniu**, w tym w szczególności należności za świadczone usługi zootechniczne z 612,1 tys. zł na początek 1999 r., do 1.021,3 tys. zł na koniec 1999 r. i do 1.640,9 tys. zł na koniec 2000 r. Stan tych należności na koniec I kwartału 2001 r. wynosił już 3.138,9 tys. zł. Kontrola stanu rozliczeń z 20 podmiotami (hodowcami) mającymi wobec RCHZ najwyższe kwoty zobowiązań za usługi zootechniczne (łącznie 801.167 zł) wykazała, że postępowanie windykacyjne wobec ww. dłużników (wezwania do zapłaty) RCHZ podjęło dopiero od marca bieżącego roku, a opóźnienie w podejmowaniu takich czynności spowodowane zostało trudnościami wynikającymi m.in. ze zmian organizacyjnych i kadrowych.

Z ustaleń kontroli wynika, że wbrew postanowieniom art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli – zobowiązującym Ministra właściwego ds. rolnictwa do określenia, w porozumieniu z Ministrem Finansów, w drodze

rozporządzenia, wysokości opłat pobieranych od hodowców za prowadzenie oceny wartości użytkowej zwierząt - wysokość opłat pobieranych od hodowców za ocenę wartości użytkowej zwierząt faktycznie ustalana była w latach 1999 – 2000 przez dyrektorów OSHZ, a w 2001 r. przez dyrektora KCHZ. Ponadto wydany przez dyrektora CSHZ cennik nie został zatwierdzony przez MRiRW. Wysokość wprowadzanych opłat nie była konsultowana ze związkami hodowców³⁸.

- *Wysokość opłat pobieranych za ocenę wartości użytkowej zwierząt oraz inne usługi zootechniczne (wysokość kosztów ponoszonych z tego tytułu przez hodowców) faktycznie ustalana była w latach 1999 – 2000 na terenie działania OSHZ w Poznaniu zarządzeniami dyrektora tej jednostki organizacyjnej. W 2001 r. wysokość tych opłat ustalona została natomiast zarządzeniem Dyrektora KCHZ.*
- *Dyrektor KCHZ pismem z dnia 17 stycznia 2001 r. przesłał do Polskiego Związku Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej „POLSUS” cennik na usługi wykonywane przez podległe jednostki, stwierdzając m. in., że „z uwagi na konieczność szybkiego wprowadzenia nowego cennika nie mieliśmy możliwości przeprowadzenia konsultacji ze związkami hodowców”.*

Kontrola stwierdziła wprowadzenie przez Dyrektora KCHZ (zarządzeniem nr 4 z dnia 17 stycznia 2001 r.) odpłatności dla hodowców w wysokości 25 zł za dokonywane przez KCHZ sprawdzenie i potwierdzenie danych zawartych we wniosku hodowcy o przyznanie i wypłatę dotacji. Wg stanu na 30 maja 2001 r., KCHZ obciążyło hodowców - za sprawdzenie ich wniosków kierowanych do MRiRW o przyznanie dotacji - kwotą 39 tys. zł. Zdaniem NIK postępowaniem takim naruszono rozporządzenie Ministra RiRW z dnia 19 kwietnia 2000 r. w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych dla różnych podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu udzielania oraz rozliczania tych dotacji, zmienionego rozporządzeniem Ministra RiRW z dnia 25 kwietnia 2001 r. Ponadto wprowadzone tego rodzaju opłaty powodują

³⁸ W dniu 22 maja 2001 r. na spotkaniu przedstawicieli Związków Hodowców Zwierząt: Krajowego Związku Hodowców Bydła Mięsnego, Polskiej Federacji Hodowców Bydła, Polskiego Związku Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej „Polsus”, Polskiej Federacji Związków Hodowców Świń Zarodowych, Polskiego Związku Hodowców Koni, Polskiego Związku Zrzeszeń Hodowców i Producentów Drobiu, Krajowej Rady Drobiarstwa – Izby Gospodarczej, Polskiego Związku Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych, Polskiego Związku Pszczelarskiego, Federacji Związków Producentów Rolnych, m.in. stwierdzono, że „wydany przez Dyrektora KCHZ cennik za usługi wywołał falę protestów hodowców i ich związków. Przyczyna leży w podniesieniu wysokości stawek oraz w formie wydania tego zarządzenia. Narzucone przez Centrum stawki mają pokryć część kosztów usług, bo część pokrywana jest z funduszu postępu biologicznego. Krajowe Centrum jest jednostką budżetową, a zarazem krajowym monopolistą w wykonywaniu ww. usług i dlatego wydaje się, że hodowcy mają pełne prawo uczestniczyć w dyskusji nad ustalaniem wysokości opłat. Ponadto cennik ten naszym zdaniem winien być w sposób oficjalny zatwierdzany przez Ministerstwo. Zostawienie prawa ustalania opłat instytucji wykonującej usługi w warunkach monopolu kłóci się z logiką i zdrowym rozsądkiem oraz stwarza wiele pokus łatwego i nieuzasadnionego zwiększania wpływów” (...)

zmniejszenie wysokości dofinansowania uzyskiwanego przez hodowcę w formie dotacji na wspieranie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej.

NIK ocenia, że niegospodarnością było niepobieranie przez RCHZ w Koszalinie (wcześniej OSHZ) czynszu od AWRSP z tytułu użytkowania w badanym okresie lokali biurowych o powierzchni 568-579 m² w budynku przy ulicy Partyzantów 15a. Było to wynikiem umowy zawartej w dniu 27 marca 1992 r., jak również umowy wg stanu na 31 maja 2000 r., na podstawie których AWRSP uczestniczyła, proporcjonalnie do użytkowanej powierzchni, w pokrywaniu kosztów eksploatacji budynku. Przy przyjęciu nawet najniższych stawek czynszu pobieranego w ww. okresie od innych podmiotów wynajmujących pomieszczenia biurowe w budynku przy ulicy Partyzantów 15a i po uwzględnieniu opłat dokonanych w tym okresie przez AWRSP, uszczuplenia z tego tytułu stanowiły kwotę co najmniej 175.311,73 zł.

3.3. Przekazanie związkom hodowców lub innym podmiotom uprawnień do prowadzenia hodowli i oceny zwierząt gospodarskich

NIK pozytywnie ocenia sam fakt zapoczątkowania uspołecznienia hodowli zwierząt przez Ministra RiRW, w tym likwidację CSHZ z jednoczesnym częściowym przekształceniem z końcem 2000 r. jej oddziałów – SHiUZ - w j.s.SP. Zastrzeżenia budzi natomiast zakres i tempo przeprowadzanych zmian *dostosowujących organizację hodowli zwierząt gospodarskich w Polsce do standardów UE i do wymagań rynkowych*.

Stwierdzono, że z powodu m. in. niespełniania przez wnioskodawców ustawowych wymagań co do poprawności przedstawionych krajowych programów hodowlanych, zakresów informacji o zwierzętach wpisywanych do ksiąg, a także sposobów identyfikacji zwierząt Minister RiRW, w ponad 3 letnim okresie od wejścia w życie ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, zezwolił jedynie 5 nowym podmiotom na prowadzenie ksiąg zwierząt hodowlanych.

- *W jednym przypadku zezwolenie na otwarcie i prowadzenie ksiąg hodowlanych dotyczyło bydła rasy Montbeliarde i zostało wydane decyzją Ministra RiRW Nr 21/2000 z dnia 28.02.2000 r. dla Przedsiębiorstwa Wytwórczo Handlowego „Rapex” Sp. z o.o. w Grabinie, a zezwolenia dla pozostałych czterech podmiotów dotyczyły wyłącznie ras koni mających znaczenie sportowo – rekreacyjne i ras trzody chlewnej objętych ochroną zasobów genetycznych. Wydane one zostały dla 3 związków i stowarzyszeń hodowców oraz dla Akademii Rolniczej w Poznaniu. Polski Związek Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej „POLSUS” otrzymał zezwolenie na prowadzenie ksiąg dla rasy świń puławskiej, Akademia Rolnicza w Poznaniu dla ras świń złotnickiej pstrej i złotnickiej białej, Polskie Towarzystwo Kuce Szetlandzkie dla prowadzenia ksiąg kucy szetlandzich, a Stowarzyszenie Hodowców i Użytkowników Kłusaków dla kłusaków.*

Natomiast CSHZ, PZHK i PZO już wcześniej posiadały prawo prowadzenia określonych ksiąg zwierząt i po wejściu w życie ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli uzyskały dodatkowe zezwolenia na prowadzenie ksiąg zwierząt hodowlanych: CSHZ - dla 10 ras bydła mięsnego, dla 44 ras pszczoł, dla 8 gatunków zwierząt futerkowych oraz 8 zezwoleń na prowadzenie ksiąg dla ras lub rodów drobiu; PZO – dla 35 ras owiec i 5 ras kóz, a PZHK – dla 6 ras koni.

Ustalono, że spośród wydanych przez Ministra RiRW 87 zezwoleń na otwarcie i prowadzenie rejestrów dla zwierząt pochodzących z krzyżowania, 2 podmioty otrzymały zezwolenia na prowadzenie rejestrów dla bydła:

- *CSHZ decyzją Nr 10/00 z dnia 14.02.2000 r. dla bydła z krzyżowania ras mlecznych i ras mięsnych.*
- *Firma: C. Olsen Farms Sp. z o.o. Rydzówka 14-400 Pasłęk decyzją Ministra RiRW Nr 20/99 z dnia 07.07.1999 uzyskała zgodę na otwarcie i prowadzenie rejestru bydła pochodzącego z krzyżowania bydła rasy czarno białej z bydlęciem rasy norweskiej NRF.*

Badania kontrolne wykazały, że 60% podmiotów, które uzyskały 12 zezwoleń na otwarcie i prowadzenie rejestrów dla trzody chlewnej pochodzącej z krzyżowania, uzyskały je z naruszeniem zasad prowadzenia tych rejestrów. Na przykład:

- *Minister RiRW decyzjami Nr: 31/00, z dnia 23.05.2000, 29/99, z dnia 23.07.1999 oraz 5/00, z dnia 13.01.2000 zezwolił na otwarcie i prowadzenie rejestrów trzody chlewnej następującym podmiotom: PIC Sp. z o.o., PEN AR LAN Polska Spółka z o.o., Hendrix Sp z o.o., które nie były objęte oceną wartości użytkowej, co powodowało, że naruszone zostały zasady prowadzenia rejestrów. W zapisach rejestrów nie znajdują się bowiem, wymagane § 12 rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia ksiąg i rejestrów zwierząt hodowlanych (...), wyniki oceny rozplodowej loch. Wyniki te są natomiast przewidziane w § 22 rozporządzenia Ministra RiGŻ z dnia 5 maja 1999 r. w sprawie zakresu i metod prowadzenia oceny wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt (...) jako element składowy wartości użytkowej świń.*

Minister RiRW wbrew przepisom art. 20 ust. 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli stanowiącym, że zezwolenie na prowadzenie rejestru może zostać cofnięte jeżeli podmiot prowadzący rejestr narusza przepisy dotyczące jego prowadzenia, w przytoczonych wyżej przypadkach zezwoleń nie cofnął.

Uprawnienia do prowadzenia oceny wartości użytkowej, nadane na mocy rozporządzenia Ministra RiGŻ z dnia 21.07.1999 r. w sprawie upoważnienia do prowadzenia oceny wartości użytkowej (...), posiadają tylko 4 podmioty: CSHZ (w zakresie oceny bydła, świń, drobiu, zwierząt futerkowych i pszczoł), PZO (w zakresie oceny owiec i kóz), Tory Wyścigów Konnych – Służewiec (w zakresie koni pełnej krwi angielskiej i czystej krwi arabskiej) oraz PZHK (w zakresie oceny koni innych ras).

Uprawnienia do prowadzenia oceny wartości hodowlanej, nadane ww. rozporządzeniem MRiGŻ z dnia 21.07.1999 r., posiadają jedynie CSHZ (w zakresie oceny drobiu, zwierząt futerkowych i pszczoł) oraz IZ (w zakresie oceny bydła, świń, owiec i kóz).

Spośród kilkudziesięciu związków hodowców oraz związków hodowców i producentów w Polsce, tylko dwa związki posiadają upoważnienie do prowadzenia oceny wartości użytkowej zwierząt gospodarskich – PZHK i PZO, żaden natomiast związek nie posiada uprawnień do prowadzenia oceny wartości hodowlanej.

Negatywnie należy ocenić, że po wejściu w życie ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, MRiRW nie zdołało doprowadzić do przekazania żadnemu związkowi hodowców lub innemu podmiotowi - w tym 5 związkom hodowców, które wystąpiły z wnioskami - upoważnienia do prowadzenia oceny wartości użytkowej lub hodowlanej zwierząt gospodarskich. Na przykład:

- *Wielkopolski Związek Hodowców i Producentów Bydła w Poznaniu zwrócił się z wnioskiem z dnia 7 kwietnia 1999 r. o prowadzenie m. in. oceny wartości użytkowej i hodowlanej bydła. MRiGŻ stwierdziło, że wniosek nie spełnia wymagań ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. gdyż do wniosku nie dołączono m. in. krajowego programu hodowlanego dla danej rasy lub odmiany i z tego powodu nie może być rozpatrzony.*

Ustalono, że również 4 inne związki hodowców i producentów zwierząt³⁹ zgłosiły MRiRW propozycje przejęcia zadań wynikających z ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli zwierząt, w tym prowadzenia oceny wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt. Na przykład:

- *Polski Związek Zrzeszeń Hodowców i Producentów Drobiu m. in. pismem z dnia 28 grudnia 2000 r. złożył deklarację przejęcia dotychczasowych statutowych uprawnień i obowiązków CSHZ dotyczących drobiu w zakresie: prowadzenia oceny wartości użytkowej i hodowlanej, prowadzenia ksiąg i rejestrów, udziału w Komisji ds. wydawania zezwoleń na sztuczne legi. Uprawnień tych związek nie otrzymał⁴⁰.*

³⁹ Z informacji Polskiego Związku Pszczelarskiego (PZP) dla NIK z 10 sierpnia 2001 r. wynika, że jest on przygotowany i zainteresowany przejęciem prowadzenia oceny, ksiąg i rejestrów, ale termin tego przejęcia uzależnia od jednoznacznego wyjaśnienia związanych z tymi zadaniami spraw majątkowych i finansowych. PZP nie otrzymał pisemnie sprecyzowanych zasad przejęcia obowiązków i uprawnień, jak też zasad przejęcia majątku niezbędnego do realizacji tych zadań. PZP w odpowiedzi na pismo KCHZ z 10 lipca 2001 r. dotyczące przejęcia przez Związek pracowników KCHZ w związku z planowanym przekazaniem zadań w zakresie prowadzenia oceny wartości użytkowej zwierząt gospodarskich oraz prowadzenia ksiąg i rejestrów tych zwierząt uznał wstępnie, że „najwcześniejszy możliwy do realizacji termin przejęcia zadań i pracowników” to 1 lipca 2002 r.

⁴⁰ Pismem PZW.hzd-4100-4/01 z dnia 23 sierpnia 2001 r. MRiRW poinformowało PZZHiPD, że najbardziej korzystną formą nowej organizacji wykonywania uprawnień i obowiązków KCHZ z zakresu hodowli drobiu byłoby powołanie, w wyniku porozumienia trzech wiodących organizacji skupiających większość hodowców, producentów drobiu i przetwórców, jednego wspólnego podmiotu zdolnego do prowadzenia wszystkich spraw związanych z hodowlą drobiu, a prowadzonych obecnie przez KCHZ. „Branżowy program rozwoju

- *Polski Związek Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej „POLSUS” pismami z dnia 21.01.2000 r. i 14.03.2000 r. zwrócił się do Ministra RiRW o wydanie zezwolenia na prowadzenie ksiąg dla ras, odmian i płci świń, a także oceny wartości użytkowej świń oraz pismem z dnia 30.05.2001 r. o wydanie zezwolenia na prowadzenie przyżyciowej oceny wartości użytkowej świń rasy puławskiej⁴¹.*

Z ustaleń kontroli wynika, że żaden podmiot w Polsce nie uzyskał od ministra właściwego ds. rolnictwa uprawnień do prowadzenia oceny wartości hodowlanej koni⁴². Zwrócenia uwagi wymaga, że jednocześnie w rozporządzeniu Ministra RiRW z dnia 19 kwietnia 2000 r. w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych dla podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania oraz rozliczania tych dotacji w 2000 r., zapisany został tytuł dotacji za konia czystej krwi arabskiej, pełnej krwi angielskiej i półkrwi ocenionego metodą BLUP - model zwierzęcia⁴³. Dotacje z tego tytułu w okresie objętym kontrolą nie zostały wypłacone, a trwające prace nad metodyką szacowania wartości hodowlanej nie zostały zakończone.

Istotnym utrudnieniem w hodowli zwierząt gospodarskich w Polsce jest brak regulacji prawnych - tak w ustawie z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, jak i w przepisach wykonawczych dotyczących przekazywania mienia uprawnionym do prowadzenia oceny zwierząt związkom hodowców. Odnosi się to w szczególności do braku zasad przekazywania mienia KCHZ (w skład którego wchodzi obok budynków i budowli specjalistyczne urządzenia i sprzęt dostosowany do realizacji zadań statutowych) organizacjom społeczno-zawodowym rolników, niezbędnego do wykonywania oceny wartości użytkowej i hodowlanej oraz realizacji programów hodowlanych. Do zakończenia kontroli nie została uzgodniona forma przejęcia tego majątku, wraz z laboratoriami oceny mleka, od KCHZ.

- *Minister Finansów pismem z dnia 10 kwietnia 2001 r. poinformował Podsekretarza Stanu w MRiRW, że zgodnie z art. 19 ust. 3 ustawy o finansach publicznych, KCHZ jako*

polskiego drobiarstwa do 2005 roku” stwierdza m. in., że „bardzo istotnym uzgodnieniem w kontekście akcesji Polski do Unii Europejskiej, ale także właściwej organizacji branży drobiarskiej, jest doprowadzenie do powstania silnej organizacji branżowej o znaczącej pozycji w kraju i za granicą, zdolnej do reprezentowania polskiego środowiska drobiarskiego wobec instytucji krajowych i międzynarodowych, a także na forum unijnym.”

⁴¹ Z informacji PZHiPTCh „POLSUS” z 13.08.2001 r. wynika, że uprawnienia związek nie otrzymał. Ponadto pismem z dnia 13.07.2000 r. związek poinformował MRiRW, że starania o powołanie jednej (z Federacją Związków Hodowców Trzody Chlewnej) reprezentacji hodowców i producentów trzody chlewnej nie przyniosły rezultatu.

⁴² Z informacji PZHK dla NIK z dnia 31 sierpnia 2001 r. wynika, że mimo nieupoważnienia przez Ministra właściwego ds. rolnictwa żadnego podmiotu do prowadzenia oceny wartości hodowlanej koni w latach 1999 – 2000, to PZHK, we współpracy z uczelniami i instytutami naukowo – badawczymi, od 3 lat prowadzi prace nad opracowaniem metodyki oceny wartości hodowlanej ogierów ras półkrwi. Pierwsze wstępne wyniki tych prac były publikowane w postaci wydawnictw, w biuletynie PZHK bądź głoszone podczas wykładów organizowanych przy okazji ważniejszych imprez hodowlanych.

⁴³ BLUP model zwierzęcia - metoda szacowania wartości hodowlanej zwierząt.

państwowy zakład budżetowy, nie może w formie umowy użyczenia przekazać nieodpłatnie jak i odpłatnie części swojego majątku organizacjom społeczno-zawodowym. Jedynie Minister RiRW może podjąć w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw Skarbu Państwa decyzję o przeznaczeniu mienia KCHZ, ale tylko w przypadku jego likwidacji lub jego łączenia.

- *W piśmie z dnia 26 kwietnia 2001 r. adresowanym do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Skarbu Państwa, Sekretarz Stanu w MRiRW zaproponował harmonogram działań zmierzających do przekazania organizacjom związków hodowców mienia Skarbu Państwa, które znajduje się obecnie w trwałym użytkowaniu KCHZ, informując, że wartość majątku trwałego KCHZ wynosi obecnie 5.200 tys. zł, przy czym ok. 85-90% ruchomości KCHZ stanowi sprzęt specjalistyczny, głównie aparatura laboratoryjna. Są to składniki wyposażenia, które nie dają się zastosować w innych dziedzinach gospodarki i mogą być stosowane tylko przez jednostkę, która posiada zezwolenie Ministra RiRW na wykonywanie określonych zadań w hodowli zwierząt. Z tego względu sprzętu nie będzie można nigdzie sprzedać, a zatem nie ma innego sposobu zagospodarowania tego mienia niż przekazanie go uprawnionym związkom hodowców. Ustalenia te dnia 18 czerwca 2001 r. zostały zaaprobowane przez MSP. Do zakończenia kontroli Minister RiRW nie upoważnił innych związków hodowców do prowadzenia oceny wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt, a sprzęt specjalistyczny pozostał w KCHZ.*

Zdaniem NIK, realizacja zadań przez organizacje hodowców, bez możliwości dysponowania majątkiem i urządzeniami specjalistycznymi, nie będzie możliwa.

3.4. Likwidacja CSHZ i prywatyzacja SHiUZ

3.4.1. Likwidacja CSHZ przeprowadzona została w 2 etapach. I etap dotyczył likwidacji 4 SHiUZ, a II etap obejmował 6 OSHZ oraz CSHZ. W wyniku dokonanych przekształceń dnia 7 listopada 2000 r. utworzono 4 j.s.SP, a z dniem 1 stycznia 2001 r. utworzono KCHZ.

Badania kontrolne wykazały, że likwidacja CSHZ i jej oddziałów – SHiUZ – oraz utworzenie na ich bazie j.s.SP przeprowadzona została nierzetelnie. Sprawozdanie z likwidacji CSHZ z dnia 28 lutego 2001 r. - które zgodnie z przepisami zarządzenia Nr 14 Ministra RiRW z dnia 15 września 2000 r. w sprawie likwidacji CSHZ powinno zawierać wykaz mienia wg kierunków rozdysponowania, bilanse otwarcia i zamknięcia likwidacji, protokoły inwentaryzacji mienia oraz informację o zamknięciu rachunku bankowego Stacji - sporządzone przez likwidatora CSHZ dla Ministra RiRW, nie odzwierciedlało stanu rzeczywistego.

Z ustaleń kontroli wynika, że wartość rozdysponowanego majątku (nieruchomości, urządzeń technicznych i maszyn, środków transportu, pozostałych środków trwałych, zapasów, innych składników mienia oraz inwentarza żywego), wniesionego przez SHiUZ

jako aport do 4 j.s.SP, wykazana w sprawozdaniu z likwidacji CSHZ w wysokości 73.933.806 zł, została zaniżona łącznie o ponad 1.900 tys. zł (wartość poszczególnych składników zaniżono o 2.177,3 tys. zł, innych zawyżono o 272,6 tys. zł). Na przykład:

- W protokole zdawczo – odbiorczym z dnia 30 listopada 2000 r. dotyczącym przekazania majątku **MCB Sp. z o.o. w Krasnem** nie uwzględniono zmian w wartości majątku, które zaszły w okresie od 1 października 2000 r. do dnia likwidacji SHiUZ, zaniżając jego wartość per saldo o 164 tys. zł.
- Wartość majątku przekazanego protokołami zdawczo – odbiorczymi z dnia 11 grudnia 2000 r., 7 grudnia 2000 r. i 6 grudnia 2000 r. kolejnym trzem Spółkom z o.o.: SHiUZ w Bydgoszczy, MCHiRZ w Łowiczu oraz WCHiRZ w Poznaniu z/s w Tulcach, zaniżono kolejno o 733,3 tys. zł, - 769,3 tys. zł - 238 tys. zł. Protokoły zdawczo – odbiorcze przekazania przez likwidatora CSHZ mienia Zarządom j.s.SP, wg stanu na dzień likwidacji SHiUZ, sporządzone zostały niezgodnie ze stanem faktycznym.

Stwierdzone w trakcie kontroli nieprawidłowości w zakresie prowadzonych przekształceń własnościowych i w ustalaniu wartości kapitału zakładowego dotyczyły wszystkich trzech kontrolowanych spółek powstałych na bazie zlikwidowanych SHiUZ. Na przykład:

- W toku inwentaryzacji majątku likwidowanej **SHiUZ w Poznaniu** błędnie ustalono, że jego wartość wg stanu na dzień 30 września 2000 r. wynosi 22.292.056 zł i stanowi wkład niepieniężny do kapitału zakładowego Spółki. Kontrola wykazała, że w toku ustalania wartości kapitału zakładowego nie ujęto wartości budynku magazynowego o wartości szacunkowej 60.000 zł oraz posiadanych przez SHiUZ udziałów w innym podmiocie gospodarczym na kwotę 45.525 zł. Ponadto w dokumentach sporządzonych przez głównego księgowego w 2001 r. stwierdzono zawyżenie kwoty podwyższającej kapitał zakładowy Spółki o 420.263 zł, co było wynikiem błędnego ujęcia należności z tytułu działalności socjalnej. Błąd, o którym wyżej mowa, powtórzono w akcie notarialnym sporządzonym w dniu 18 maja 2001 r. i stanowiącym protokół nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników. W wyniku działań podjętych w tej sprawie przez Prezesa rozwiązano umowę o pracę z głównym księgowym Spółki. Nie doprowadzono jednak do skorygowania aktu notarialnego.
- W **SHiUZ w Bydgoszczy** zawyżono wartość majątku wniesionego w formie aportu do spółki o kwotę 107 tys. zł, w tym w wyniku błędnego zapisu o 81.486,90 zł (skorygowano we wniosku o podwyższenie kapitału zakładowego) oraz ujęcia do wyliczenia aportu m. in. kwoty 25.773,20 zł, stanowiącej wartość 24 buhajów importowanych z Francji, które w chwili obliczenia aportu, nie były jeszcze własnością Stacji, a stanowiły własność firmy Genes Diffusion. Jednocześnie stwierdzono nieuwjęcie kwoty zapłaty jaką ma uiścić SHiUZ za importowane buhaje w zobowiązaniach Spółki.
- W wyniku likwidacji **SHiUZ w Łowiczu** łączna wartość wniesionego wkładu pieniężnego i niepieniężnego w formie aportu do MCHiRZ Sp. z o.o. wyniosła 18.254.101,60 zł i była wyższa o 601,60 zł od kwoty kapitału zakładowego Spółki, który wynosił 18.253.500,00 zł. Ponadto stwierdzono wystąpienie różnic w wartości działek, i pomieszczenia na wagę wozową, wykazanych w akcie notarialnym założenia MCHiRZ Sp. z o.o. w Łowiczu z dnia 7 listopada 2000 r., i w akcie notarialnym podwyższenia

kapitału zakładowego z 30 kwietnia 2001r. Różnice te dotyczyły m.in.: działki nr 2768/2 w Łowiczu – różnica w wartości 6.074,60 zł, działki nr 415/4 w Nowej Wsi Legnickiej – różnica w wartości 21.368,02 zł, działek nr 409/1 i 409/2 w Żelkowie Kol. – różnica w wartości 212,21 zł. Różnica w wartości pomieszczenia na wagę wozową wyniosła 1.000 zł. Pozostałe różnice były wynikiem pomyłek pisarskich.

Stwierdzono, że sporządzone zostały trzy wersje bilansu CSHZ w likwidacji. Nie zostały one przyjęte przez organ zatwierdzający, tj. w tym przypadku MRiRW, który uznał, że bilanse nie spełniają wymogów art. 12 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości.

- *Bilans CSHZ z dnia 23 lutego 2001 r. wg stanu na 31 grudnia 2000 r. nie został przyjęty przez MRiRW ze względu na stwierdzone rozbieżności wpływające na wynik finansowy.*
- *II wersja bilansu CSHZ z dnia 26 kwietnia 2001 r. nie została zatwierdzona przez MRiRW gdyż w bilansie ujęte zostały składniki majątkowe byłych SHiUZ przekazane do j.s.SP przed dniem 31 grudnia 2000 r. Doliczono majątek trwały będący w posiadaniu SHiUZ na dzień ich likwidacji oraz nie wykazano kwoty 3.257 tys. zł stanowiącej wartość 65 działek wraz z zabudowaniami będących wg stanu na dzień 31 grudnia 2000 r. w zarządzie CSHZ w likwidacji. (Również w sprawozdaniu z likwidacji CSHZ sporządzonym przez likwidatora dla MRiRW nie wykazano ww. działek o łącznej powierzchni 130 ha. Zaniżono wskutek tego wykazaną w sprawozdaniu wartość majątku - wg ewidencji księgowej - o 3.257 tys. zł.)*
- *Wartość działek wraz z zabudowaniami została uwzględniona dopiero w III wersji bilansu, sporządzonej w trakcie kontroli NIK w dniu 29 maja 2001 r. Do dnia zakończenia kontroli bilans nie został zatwierdzony przez MRiRW.*

Bilans otwarcia KCHZ nie został sporządzony w momencie rozpoczęcia działalności przez KCHZ, ale dopiero w dniu 12 czerwca 2001 r., tj. ponad 5 miesięcy od likwidacji CSHZ i podjęcia działalności przez KCHZ.

Stwierdzono, że rachunki bankowe w SHiUZ, OSHZ i CSHZ zostały zamknięte, a środki pozostające na nich przelano odpowiednio na konta nowych jednostek.

Z ustaleń kontroli wynika, że CSHZ w likwidacji przekazała nowo powstałym j.s.SP należności i zobowiązania w kwotach odpowiednio 14.435.471 zł i 10.869.025 zł, tj. per saldo na kwotę 3.566.466 zł.

W sprawozdaniu z likwidacji CSHZ **nie wykazano poniesionych przez CSHZ kosztów likwidacji.** Na przykład:

- *Wg ustaleń kontroli NIK, w trakcie likwidacji poniesiono m. in. koszty w wysokości 61,8 tys. zł, w tym 14,6 tys. zł z tytułu przeprowadzonej wyceny majątku trwałego w SHiUZ w Krasnem i w wysokości 47,2 tys. zł z tytułu wypłaconych odpraw pracownikom zwalnianym z przyczyn zakładu pracy. Ponadto przy wypłacie w dniu 29 grudnia 2000 r. odpraw w kwocie 21 tys. zł dla dwóch pracowników likwidowanej*

OSHZ w Poznaniu, zwolnionych z dniem 31.12.2000 r. z przyczyn zakładu pracy, naruszono art. 8 ustawy z dnia 28.12.1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy oraz o zmianie niektórych ustaw. Dyrektor KCHZ zatrudnił bowiem ponownie tych pracowników z dniem 2 stycznia 2001 r. na stanowiskach kierownika Zielonogórskiego Działu KCHZ i zastępcy głównego księgowego KCHZ.

Negatywnie należy ocenić sposób sprawowania przez likwidatora CSHZ oraz głównego księgowego CSHZ w likwidacji, nadzoru i kontroli nad przeprowadzanym procesem likwidacji CSHZ. Na przykład:

- *Przyjęte zostały przez likwidatora i głównego księgowego CSHZ bez sprawdzenia zgodności ze stanem rzeczywistym, nierzetelne oświadczenia złożone przez pełnomocników likwidatora CSHZ i głównych księgowych likwidowanych SHiUZ w Łowiczu, w Poznaniu i w Bydgoszczy, że wykazy majątku będące podstawą wniesienia aportu do j.s.SP są kompletne i ujęto w nich m. in. cały majątek nieruchomy SHiUZ.*

Badania kontrolne wykazały, że w terminie przewidywanym na likwidację nie rozdysponowano wszystkich nieruchomości zlikwidowanych SHiUZ, ponosząc koszty ich utrzymania. Na przykład:

- *W terminie likwidacji (od 1 października 2000 r. do 31 grudnia 2000 r.) określonym w zarządzeniu nr 14 Ministra RiRW z dnia 15 września 2000 r. w sprawie likwidacji CSHZ nie rozdysponowano takich nieruchomości zlikwidowanej SHiUZ w Łowiczu, jak: obiekt Wrocław (działki o nr: 4/50; 4/51; 4/52 – przekazano w dniu 15.12.2000 r. Prezydentowi Wrocławia, a działkę nr 4/53 wniesiono aportem do MCHiRZ w dniu 30.04.2001 r.), obiekt Zameczek (działka nr 134 – przekazano Gminie Przytyk w dniu 12.12.2000 r.), obiekt Brzeście (część działek wniesiono aportem do MCHiRZ w dniu 30.04.2001 r., a działka o nr 1312/3 w Brześciu oraz w Pińczowie działki o nr: 67/2; 67/5 i 67/6 pozostały do przekazania Staroście Pińczowskiemu), obiekt Krobanówek (działki o nr: 286;287;290;293 i 295), obiekt Sandomierz (działki o nr: 154/1 i 154/2). W dniu likwidacji SHiUZ tj. 6 grudnia 2000 r., nieruchomości powyższe nie zostały w sposób formalny przekazane. Dopiero w dniu 28 maja 2001 r. dyrektor KCHZ w Warszawie (poprzednio likwidator CSHZ) upoważnił Prezesa Zarządu Spółki MCHiRZ do ich przekazania odpowiednim dysponentom Zasobu Nieruchomości Skarbu Państwa. Stwierdzono, że wpływ na niepełne rozdysponowanie nieruchomości będących w zarządzie SHiUZ miały: zbyt krótki okres w jakim dokonano likwidacji SHiUZ, tj. od 1 października 2000 r. do 6 grudnia 2000 r., brak uregulowanych praw własności dla obiektów Krobanówek i Brzeście, odmowa przejęcia obiektu w Sandomierzu przez Starostę Sandomierskiego.*
- *Po przekształceniu SHiUZ w Bydgoszczy jako zakładu budżetowego w j.s.SP, pozostało tzw. mienie zbędne o wartości 2,5 mln zł (mieszkania wraz z infrastrukturą), które nie zostało przekazane do właściwych jednostek (AWRSP, starostwa powiatowe itd.). Mieniem tym administrował SHiUZ pobierając opłaty i pokrywając koszty utrzymania mieszkań. Koszty i przychody utrzymywania domów mieszkalnych w okresie od 11 grudnia 2000 r. do 31 marca 2001 r. wyniosły odpowiednio: koszty 128,6 tys. zł, a przychody 124,0 tys. zł. Na działalności tej poniesiono stratę w wysokości 4,7 tys. zł.*

3.4.2. Stwierdzono, że do dnia zakończenia kontroli żaden z uprawnionych rolników nie nabył akcji lub udziałów w kontrolowanych j.s.SP utworzonych w celu prowadzenia działalności w zakresie sztucznego unasieniania, przy czym w jednym z trzech j.s.SP objętych kontrolą naruszono przepisy rozporządzenia Ministra RiRW z dnia 15 grudnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu nabywania akcji przez uprawnionych rolników korzystających z usług sztucznego unasieniania zwierząt gospodarskich. Na przykład:

- *Publikacja w prasie ogłoszenia wzywającego do składania pisemnych oświadczeń przez osoby uprawnione do nabycia udziałów w MCHiRZ Sp. z o.o., wbrew przepisom ww. rozporządzenia, nastąpiła po terminie 14 dni od dnia wpisania do rejestru handlowego Spółki. Wyznaczony przez MCHiRZ termin w ogłoszeniu do składania oświadczeń przekraczał okres 6 miesięcy od dnia rejestracji Spółki, co było niezgodne z art. 38 ust. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Dokonana zmiana terminu składania oświadczeń, nie została opublikowana w tych samych dziennikach, w których było publikowane ogłoszenie.*
- *NIK pozytywnie ocenia wysiłek organizacyjny i nakład pracy poniesiony przez WCHiRZ Sp. z o.o. w Poznaniu z/s w Tulcach w związku z realizacją rozporządzenia Ministra RiRW z dnia 15 grudnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu nabywania akcji przez uprawnionych rolników korzystających z usług sztucznego unasieniania zwierząt gospodarskich. W czasie kontroli do Spółki wpłynęło blisko 5,5 tys. oświadczeń rolników.*

J.s.SP utworzone w celu prowadzenia sztucznego unasieniania, będącego najważniejszym instrumentem postępu w hodowli zwierząt, w okresie kontroli działały poza wpływem polskich hodowców. W skład Rad Nadzorczych wszystkich objętych kontrolą j.s.SP nie weszli bowiem ani przedstawiciele związków hodowców ani przedstawiciele uprawnionych rolników. Rozpoczęcie dopiero po ponad 2 latach od wejścia w życie ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli restrukturyzacji SHiUZ spowodowało opóźnienie w prywatyzacji sektora usług inseminacyjnych, a uprawnieni rolnicy do dnia zakończenia kontroli nie mogli nabyć udziałów w spółkach prowadzących działalność w zakresie sztucznego unasieniania.

3.5. Realizacja programów hodowli zwierząt gospodarskich

3.5.1. W ocenie NIK, nie został zrealizowany w pełni *Program rozwoju hodowli bydła do roku 2000*, którego założenia wobec spadku pogłowia bydła nie zostały ponadto zaktualizowane. Plan objęcia oceną wartości użytkowej co najmniej 700 tys. krów w 2000 r. wykonano w 55,4% obejmując taką oceną 387.645 krów. Nie zrealizowano również planu inseminacji krów - do 3.500 tys. szt. rocznie. Został on wykonany w 51,4%,

gdyż zainseminowano 1.800 tys. krów. Wprawdzie w 2000 r. wzrosło pogłowie krów objętych inseminacją w stosunku do roku poprzedniego o 4,1% i wyniosło średnio 59,6% pogłowia, to w całym badanym okresie: 1998 r. – 2000 r., liczba krów inseminowanych zmalała z 2.080,2 tys. szt. do 1.842,4 tys. szt., tj. o 11,4%, przy spadku pogłowia krów w kraju z 3.470,9 tys. szt. do 3.047,1 tys. szt., tj. o 12,2%.

Nie zostały także zrealizowane założenia *Programu rozwoju hodowli bydła do roku 2000* w zakresie zapewnienia produkcji jałowic hodowlanych w kraju dla pokrycia zapotrzebowania na żeński materiał hodowlany, gdyż MRiRW nie dysponowało informacjami na temat liczby wyprodukowanych jałowic hodowlanych.

MRiRW nie dysponowało analizami efektywności realizowanych programów rozwoju poszczególnych gatunków zwierząt oraz realizowanych programów hodowlanych, które były niezbędne dla prawidłowego wnioskowania i planowania kierunków wydatkowania środków i wspierania postępu biologicznego. Zasady oceny efektywności działania programu - stosownie do rozporządzenia Ministra RiGŻ z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia ksiąg i rejestrów zwierząt hodowlanych oraz wymagań, jakie powinien spełniać program hodowlany - zawarte były w 196 programach genetycznego doskonalenia zwierząt. Funkcjonowanie tych programów zostało usankcjonowane poprzez wydanie przez Ministra RiRW w badanym okresie zezwoleń na prowadzenie ksiąg zwierząt hodowlanych.

Minister RiRW przy wydaniu pozytywnych opinii dla 11 programów oceny i selekcji buhajów, 12 programów oceny i selekcji knurów oraz 2 programów oceny i selekcji ogierów nie zawsze uwzględniał obowiązujące w tym zakresie przepisy ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli. Na przykład:

- *Wydanie przez Ministra RiRW pozytywnej opinii odnośnie przedstawionego przez SHiUZ Krasne, programu oceny i selekcji reproduktorów, łącznego dla różnych ras bydła mięsnego, było sprzeczne z art. 29 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, w myśl którego program oceny i selekcji reproduktorów, niezbędny do uzyskania zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie pozyskiwania, konfekcjonowania, przechowywania i dostarczania nasienia powinien być przedstawiony odrębnie dla każdego gatunku i rasy zwierząt.*

Stwierdzono pojedyncze przypadki prowadzenia przez podmioty działalności w zakresie hodowli i rozrodu zwierząt bez posiadania właściwego programu oceny i selekcji buhajów. Na przykład:

- *MCHiRZ w Łowiczu nie posiadało własnego programu oceny i selekcji buhajów rasy czerwono – białej, a przy ubieganiu się o wydanie zezwoleń przez wojewodów, wykorzystywano program opracowany przez SHiUZ w Krasnem. Program ten posiadał*

pozytywną opinię Ministra RiGŻ i zatwierdzony był do realizacji w tej Stacji. Warunek posiadania odrębnie dla każdego gatunku i rasy programu oceny i selekcji reproduktorów, pozytywnie zaopiniowanego przez Ministra RiRW, wynika m.in. z art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997r. o organizacji hodowli.

Realizowane obecnie programy oceny i selekcji buhajów ras mlecznych⁴⁴ zakładają używanie w rozrodzie buhajów ocenionych na podstawie użytkowości potomstwa w zakresie cech produkcyjnych i cech typu i budowy. W 2000 r. SHiUZ zakupiły łącznie 277 buhajów i wytestowały 264, gdy w 1999 r. zakupiły łącznie 331 buhajów i wytestowały 342 buhaje. Ustalono, że 2 j.s.SP - z 3 objętych kontrolą - prowadzące działalność w zakresie sztucznego unasieniania nie realizowały w sposób właściwy programów oceny i selekcji zwierząt. Na przykład:

- *SHiUZ Spółka z o.o. w Bydgoszczy nie zapewniła właściwego terminu zakończenia testowania buhajów, jak również nie użyła do tego wymaganej liczby krów. W 2000 r. zakończono testowanie 149 buhajów, lecz w 14 przypadkach (9,5 %) nie zachowano terminu testowania i minimalnej liczby krów. W 1999 r. ww. nieprawidłowości stwierdzono w 52% przypadków. Ponadto nie przestrzegano zapisu programu selekcji i oceny knurów w części zawierającej okresy utrzymywania knurów w SHiUZ. Przy dopuszczalnym okresie utrzymywania knura wynoszącym 30 miesięcy (dla uzyskania optymalnego postępu hodowlanego) 132 knury, tj. 21,6 % populacji utrzymywanych było powyżej 30 miesięcy, natomiast 14 knurów, ze względu na niższy od wymaganego przyrost standaryzowany, nie powinno być używanych w inseminacji.*
- *Założenia programu oceny i selekcji buhajów rasy czarno – białej nie były w pełni realizowane przez MCHiRZ w Łowiczu, w zakresie uzyskania planowanej liczby matek buhajów, corocznego zakupu buhajów, czasu trwania testowania oraz liczby unasienionych krów i jałowic buhajami ras mlecznych. Program zakładał posiadanie 300 szt. matek buhajów. W 1999 r. uzyskano 182 szt. matek (60,7%), i w 2000 r - 189 szt. (63,0%). Ponadto na planowany zakup corocznie od 70 do 90 szt. buhajów, zakupiono odpowiednio: 62 szt. (88,6%) i 59 szt. (84,3%), a z planowanych 600.000 szt. krów do objęcia inseminacją buhajami ras mlecznych objęto odpowiednio: 354.260 szt. (59,0%) i 354.219 szt. (59,0 %), zaś na 22 szt. buhajów objętych analizą kontrolną w 9 przypadkach czas trwania testu był dłuższy niż przewidywany w programie czas 120 dni, w tym w 8 przypadkach wynosił od 121 do 123 dni, a w 1 przypadku 143 dni.*

3.5.2. NIK pozytywnie ocenia opracowanie przez AWRSP Programu wykorzystania zasobów genetycznych stad zarodowych AWRSP O/T Warszawa dla

⁴⁴ Z informacji dla NIK przesłanej przez IGiHZ PAN w Jastrzębcu pismem z dnia 1.08.2001 r. - Instytut Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN na zlecenie Polskiej Federacji Hodowców Bydła Mlecznego opracował krajowy program doskonalenia bydła rasy czarno – białej. Wg tego dokumentu „program hodowli i selekcji buhajów jest trudny do zrealizowania w Polsce z uwagi na małą populację aktywną. (...). W programach hodowlanych wielu populacji zakłada się wybór zaledwie 5% ocenianych buhajów. W warunkach polskich oznaczałoby to konieczność oceny około 400 buhajów, a zatem prawie cała obecna populacja aktywna musiałaby być przeznaczona do testowania buhajów. Nie jest to możliwe do zrealizowania.(...) Obecnie jednak przy liczebności 380 tys. krów pod kontrolą mleczności, można inseminować nasieniem buhajów testowych nie więcej niż 125 tys. krów”.

doskonalenia krajowej populacji zwierząt gospodarskich, który został w 1999 r. zatwierdzony przez Ministra RiRW. „Program ...” ten zawierał m. in. dyspozycje skorygowania zadań hodowlanych stawianych spółkom Agencji w krajowych programach hodowlanych z roku 1996 oraz dokonania korekty subprogramów hodowlanych realizowanych przez spółki Agencji.

Ustalono, że spośród podmiotów gospodarczych poddanych analizie: 29% (4 spółki hodowlane) posiadały programy hodowlane opracowane dla poszczególnych gatunków zwierząt, 50% (7 spółek) działało na podstawie ogólnokrajowych programów hodowlanych z 1996 r., 21% (3 spółki) nie posiadało programów hodowlanych i nie opracowało założeń do programów ogólnokrajowych.

Spośród spółek hodowlanych AWRSP wybrała 32 spółki o znaczeniu strategicznym dla krajowej hodowli zwierząt gospodarskich - determinujące w hodowli bydła i koni realizację krajowych programów hodowlanych. Z ustaleń kontroli wynika, że zwierzęta w stadach hodowlanych spółek Agencji stanowiły duży potencjał genetyczny i odgrywały znaczącą rolę w doskonaleniu pogłowia zwierząt gospodarskich w kraju, co obrazują wyniki produkcyjno-hodowlane. Na przykład:

- *pomimo iż liczba krów objętych oceną w stadach Agencji stanowiła około 6,5% ogólnej liczby ocenianych krów w kraju, to liczba matek buhajów ras mlecznych stanowiła ok. 50% stanu krajowego, podobnie jak liczba buhajów wstawianych do wychowalni oraz sprzedanych do stacji hodowli i unasieniania zwierząt;*
- *z ogólnej liczby buhajów rasy czarno-białej dopuszczonych do rozrodu w kraju, buhaje pochodzące ze spółek Agencji stanowiły około 75%, a buhaje rasy czerwono-białej około 90%;*
- *średnia wydajność mleka w spółkach Agencji była wyższa od średniej krajowej o około 20%. Wyższa od średniej krajowej była również średnia zawartość tłuszczu i białka w mleku;*
- *pogłowie macior hodowlanych w spółkach Agencji stanowiło około 10% pogłowia macior ocenianych w kraju;*
- *stada owiec utrzymywane były w 2001 r. w 10 spółkach Agencji, w tym stada hodowlane tylko w 8 spółkach - a liczba matek ocenianych stanowiła około 3,5% pogłowia matek ocenianych w kraju;*
- *w stadninach Agencji utrzymywanych było około 10% stanu klaczy wpisanych do ksiąg, a odchów młodych ogierów ras szlachetnych, dostarczanych do stad ogierów, wyniósł około 70% w skali kraju.*

3.6. Ocena użytkowości zwierząt gospodarskich

3.6.1. NIK pozytywnie ocenia realizację przez CSHZ, a następnie przez KCHZ, podstawowych zadań hodowli zwierząt gospodarskich, poza bilansowaniem potrzeb i możliwości produkcyjnych w hodowli. W 2000 r. przeciętna liczba krów objętych oceną użytkowości mlecznej wzrosła w porównaniu z 1998 r. o 7.034 szt. (o 1,8%) i wyniosła 387.645 krów, tj. 12,5% pogłowia krajowego. Wydajność jednostkowa od krowy przeciętnie ocenianej była wyższa w 2000 r. od odnotowanej w 1998 r. o 517 kg mleka, 22 kg tłuszczu i 15 kg białka i wyniosła odpowiednio 5.379 kg mleka, 222 kg tłuszczu i 175 kg białka. W porównaniu z 1998 r. zwiększyła się w 2000 r. także liczba ocenianych krów ras mięsnych o 2.625 szt. (o 33,0%) i wyniosła 10.561 krów. Również liczba loch ocenianych była wyższa na koniec 2000 r. w porównaniu z 1999 r. o 518 szt. i wyniosła 32.148 szt.

Oceną wartości użytkowej krów, która stanowi podstawę do prowadzenia efektywnej selekcji i skutecznej pracy hodowlanej w pojedynczych stadach jak też w całej populacji aktywnej, objętych było w dniu 31 grudnia 2000 r. 398.615 krów, co stanowiło tylko 12,9% krajowego pogłowia krów. W innych krajach europejskich kontrola użytkowości mlecznej obejmuje w: Holandii – 85% pogłowia, Finlandii – 75% pogłowia, Niemczech – niektóre landy do 95%, Norwegii – ponad 90% pogłowia⁴⁵.

Zwrócić należy uwagę, że niski w kraju stan oceny w stosunku do pogłowia masowego na koniec 2000 r. był jednak wyższy od liczby 380.611 krów objętych oceną użytkowości mlecznej na koniec 1998 r., tj. 10,9% pogłowia krów ogółem.

W okresie objętym kontrolą CSHZ, a następnie KCHZ, nie dokonywały kompletnego bilansowania potrzeb i możliwości produkcyjnych w hodowli zwierząt, pomimo że ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli zobowiązywała do takich działań jednostkę organizacyjną o zasięgu krajowym, prowadzącą ocenę wartości użytkowej lub hodowlanej zwierząt⁴⁶. Bilansowania potrzeb i możliwości produkcyjnych dokonywano jedynie w populacjach aktywnych zwierząt gospodarskich. KCHZ nie posiadało zatem pełnych danych odnośnie hodowli zwierząt, a w szczególności danych dotyczących rozrodu i produkcji materiału hodowlanego w spółkach komercyjnych. CSHZ,

⁴⁵ Wg opracowania „Ocena wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt gospodarskich w Warszawie. Wyniki za rok 1999”

⁴⁶ Polski Związek Zrzeszeń Hodowców i Producentów Drobiu w piśmie z dnia 31 lipca 2001 r. skierowanym do MRiRW poinformował m. in., że „bilansowanie produkcji drobiarskiej winno odbywać się przy udziale przedstawicieli MRiRW i wszystkich zainteresowanych organizacji. Bardzo ważnym elementem jest bilansowanie potrzeb na pisklęta wszystkich kierunków produkcji drobiu. Aktualnie występują nadwyżki zarówno jaj spożywczych, częściowo indyka, a wahadłowo kurczaka – żadna instytucja nie koordynuje potrzeb na pisklęta, a mają pole do zysku importerzy”.

a następnie KCHZ, nie dokonywały także oceny wartości użytkowej zwierząt w stadach należących do firm komercyjnych i mających pozwolenie Ministra RiRW na prowadzenie rejestrów trzody chlewnej: wskutek tego rejestry nie mogły zawierać wyników oceny rozplodowej loch. Naruszało to zasady prowadzenia rejestrów określone w rozporządzeniu Ministra RiGŻ z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia ksiąg i rejestrów zwierząt hodowlanych, gdyż wyniki oceny rozplodowej loch, w ww. podmiotach nie były, jak wymaga § 22 rozporządzenia Ministra RiGŻ z dnia 5 maja 1999 r. w sprawie zakresu i metod prowadzenia oceny wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt (...), elementem składowym oceny wartości użytkowej świń. Jedną z przyczyn tego stanu było nie poddanie ocenie zwierząt przez niektóre firmy komercyjne i tym samym brak pełnych danych o produkcji materiału hodowlanego.

3.6.2. Stwierdzono, że objęte kontrolą RCHZ (a poprzednio OSHZ) nie dokonywały szczegółowych kalkulacji ani analizy kosztów prowadzonej przez siebie oceny wartości użytkowej poszczególnych gatunków i typów zwierząt gospodarskich. Analiza natomiast kosztów działalności komórek organizacyjnych CSHZ zajmujących się oceną wykazała, że w latach 1998 – 2000 zmalał udział dotacji w pokryciu kosztów. Na przykład:

- ***W RCHZ (OSHZ) w Poznaniu** pokrycie dotacją kosztów działu oceny wartości użytkowej bydła zmalało z 45,2% w 1998 r. do 29,3% w 2000 r., a dotacja na zadania zootechników oceny bydła wyniosła w 2000 r. 3.368.408 zł i pokryła 54,6% razem kosztów działalności zootechników oceny.*

W strukturze kosztów oceny użyteczności prowadzonej przez związki hodowców dotacje stanowiły od ponad 45% do 67%. Na przykład:

- ***PZO** poniósł koszty oceny w 1999 r. na kwotę 286.512,99 zł, z tego 156.912,99 zł (54,77%) pokryto ze środków własnych, a 129.600 zł (45,23%) pokryła dotacja z MRiRW. W 2000 r. koszty wyniosły 268.914,27 zł, z tego 131.994,27 zł (49,1%) pokryto ze środków własnych, a 136.920 zł (50,9%) pokryła dotacja z MRiRW. W I kwartale 2001 r. koszty wyniosły 41.914,67 zł, z tego 5.047,26 zł (12,0%) pokryto ze środków własnych, a 36.867,41 zł (88,0%) pokryła dotacja z MRiRW⁴⁷.*
- *W strukturze kosztów oceny koni prowadzonej przez **PZHK** w latach 1999 – 2000 oraz w I kwartale 2001 r. ok. 67% stanowią dotacje, a ok. 33% środki własne, w tym głównie składki członkowskie, gdyż PZHK nie prowadzi działalności gospodarczej⁴⁸.*

NIK krytycznie ocenia funkcjonowanie w latach 1999 – 2000 systemu współczynników przeliczeniowych przy obliczaniu stawki dotacji do oceny wartości użytkowej bydła mlecznego gdyż pomimo wzrostu podstawowej miesięcznej stawki dotacji na dofinansowanie oceny krowy mlecznej z 3,68 zł w 1999 r. do 3,90 zł w 2000 r.,

⁴⁷ Informacja PZO z dnia 6.08.2001 r. dla NIK

⁴⁸ Informacja PZHK z dnia 31.08.2001 r. dla NIK

stosowanej z ww. współczynnikami, różnica wysokości opłat za półroczną ocenę krów w poszczególnych województwach wynosiła do 28,5% w 1999 r. i do 26,6% w 2000 r. Dotacja na te zadania w 2000 r. wyniosła 19.298,0 zł i była wyższa od dotacji w 1999 r. o 1.399,1 tys. zł, tj. o 7,8% w ujęciu nominalnym i mniejsza w ujęciu realnym o 2,1%.

Minister RiGŻ wprowadzając - rozporządzeniem z dnia 19 marca 1999 r. w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych dla podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu udzielania oraz rozliczania tych dotacji w 1999 r. - jedną krajową stawkę dotacji za krowę ocenianą, zastosował trzy obowiązujące wskaźniki przeliczeniowe dla poszczególnych regionów kraju, a w rozporządzeniu MRiRW z dnia 19 kwietnia 2000 r. w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych (...) na 2000 r., zastosowano już 16 współczynników wyliczonych odrębnie dla każdego województwa. System ten, pomimo że przy wyliczaniu współczynników przyjęto, że opłaty wnoszone przez hodowców powinny być zbliżone w całym kraju, nie doprowadził do zakładanej jednolitej odpłatności hodowcy za ocenę, a badania kontrolne wykazały występujące w latach 1999 – 2000 zróżnicowanie opłat za usługi zootechniczne między poszczególnymi okręgowymi stacjami hodowli zwierząt oraz odnotowany w ostatnich latach dynamiczny wzrost kosztów tych usług. Na przykład:

- *W 1999 r. opłaty za półroczną ocenę wartości użytkowej krów metodą A4 w stadach stosujących unasienianie zawierały się w przedziale od 24,90 zł (OSHZ w Zielonej Górze) do 32,00 zł (OSHZ w Białymstoku), a w stadach, które nie stosują sztucznego unasieniania od 50 zł (OSHZ w Białymstoku) do 60,00 zł (OSHZ w Warszawie). W 2000 r. opłaty za półroczną ocenę wartości użytkowej krów metodą A4 wyniosły od 30,00 do 38,00 zł.*
- *W Gospodarstwie Rolnym Skarbu Państwa w Brzeźnie w Administrowaniu opłaty za usługi w zakresie oceny użytkowości tej samej ilości bydła wynosiły w 1999 r. – 3040 zł, w 2000 r. - 4159 zł, a w I kwartale 2001 r. już 2124 zł. O ile jeszcze na początku 1999 r. cena jednostkowa za ocenę wartości użytkowej bydła (metoda AT - 4) naliczana przez OSHZ w Koszalinie wynosiła 10,00 zł, to już w I półroczu tego samego roku OSHZ w Poznaniu, który przejął ocenę w Gospodarstwie, naliczał kwotę 15,60 zł, by od lipca podnieść ją do 16,55 zł. Rok następny przyniósł dalszy wzrost tej opłaty do wysokości 17,55 zł. Gwałtowny wzrost cen za usługi w zakresie oceny użytkowości bydła nastąpił z chwilą przejęcia oceny przez KCHZ w Warszawie RCHZ w Poznaniu, tj. od stycznia 2001 r. Cena ta wzrosła do 36,00 zł.*

3.7. Wykonywanie przez Instytut Zootechniki zadań w zakresie organizacji hodowli i doskonalenia zwierząt gospodarskich

3.7.1. Do zadań IZ należy – wg statutu – m. in. prowadzenie prac w zakresie nauk zootechnicznych z uwzględnieniem bieżących oraz perspektywicznych potrzeb produkcji zwierzęcej i wdrażania uzyskanych wyników do praktyki, w tym prac badawczych nad

prowadzeniem oceny wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt oraz prac nad ekonomiką, zarządzaniem i organizacją produkcji zwierzęcej.

IZ opracował w 1999 r. projekt organizacji oceny wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt gospodarskich w Polsce. Projekt ten został krytycznie oceniony przez związki hodowców i izby rolnicze, a także IGiHZ PAN i nie został przyjęty do realizacji.

Ustalono, że w latach 1998-2000 podstawowym źródłem finansowania prac badawczych Instytutu były środki otrzymywane z Komitetu Badań Naukowych (KBN) oraz dotacje z MRiRW, przy czym łączny ich udział w finansowaniu Instytutu wzrósł w ww. latach z 70,6% (24.221 tys. zł) do 79,0% (25.728 tys. zł). Środki z KBN wzrosły z 18.221 tys. zł w 1998 r. do 18.678 tys. zł w 2000 r., tj. nominalnie o 2,5%, a ich udział wzrósł odpowiednio z 53,1% do 57,3%. Wzrosła również kwota dotacji na prace zlecone przez MRiGŻ z 6.000 tys. zł w 1998 r. do 7.050 tys. zł w 2000 r., tj. o 17,5%, a udział tych dotacji w finansowaniu Instytutu ogółem wzrósł w ww. latach z 17,5% do 21,6%. Wraz ze wzrostem dotacji z MRiRW wzrosła również ilość prac zleconych przez to Ministerstwo z 23 w 1998 r. do 24 w 2000 r., w tym głównie prac dotyczących genetycznych metod doskonalenia zwierząt gospodarskich i ochrony zasobów genowych z 19 w 1999 r. do 21 w 2000 r.

Badania kontrolne wykazały, że przy zmniejszeniu ogólnej liczby prac badawczych w latach 1998 - 2000 z 228 do 216, wykorzystanie w praktyce wyników prac zmalało z 22 do 12 tematów, a ich bezpośrednimi odbiorcami były zazwyczaj zakłady doświadczalne Instytutu, oraz sporadycznie inne jednostki. Na przykład:

- *W latach 1998 – 2000 do wykorzystania w praktyce skierowano wyniki prac Instytutu w zakresie 40 tematów finansowanych przez KBN w tym 34 tematy zakończone w latach 1996 – 2000 i 6 tematów będących w dalszej realizacji. W grupie tych ostatnich 2 tematy dotyczyły owiec, 2 tematy - zagadnień żywieniowych krów i gęsi i po 1 temacie - w zakresie wdrożenia nowych kaczek mięsnych oraz wysokoprodukcyjnej linii królików mięsnych.*
- *W 1998 r. wykorzystanie w praktyce wyników prac dotyczyło 22 tematów, w 1999 r. – 18 tematów i w 2000 r. – 12 tematów. Ich łączne efekty, z których większość naliczono w odniesieniu do grup od kilkudziesięciu do kilkuset sztuk zwierząt - wynosiły odpowiednio – 1.345 tys. zł, 692,2 tys. zł i 1.440,8 tys. zł.*
- *W 1998 i 1999 r. odbiorcami tych prac były głównie jednostki organizacyjne Instytutu (ZZD lub Spółki) w Melnie (po 5 tematów w obu latach w zakresie trzody i bydła), w Kołudzie Wielkiej (po 4 tematy w zakresie gęsi i owiec), w Lipowej (po 3 tematy dot. zielonek), w Balicach, Rymanowie, Pawłowicach, Grodźcu Śląskim i Rossosze (1 - 3 tematy).*

W latach 1998 - 2000 nastąpiło zmniejszenie z 14 do 2 ilości instrukcji wdrożeniowych opracowanych przez Instytut głównie w zakresie żywienia zwierząt, przekazywanych ośrodkom doradztwa rolniczego.

Zwrócenia uwagi wymaga niewprowadzenie przez Instytut do ewidencji księgowej wartości niematerialnych i prawnych wytworzonych w ramach realizacji poszczególnych zadań w postaci programów komputerowych, a w szczególności systemu elektronicznego przetwarzania informacji (SEPIT), który wg danych Instytutu został rozpowszechniony w praktyce i stał się nieodzownym elementem ułatwiającym prawidłowe prowadzenie prac hodowlanych. Za wdrożenie tego systemu przyznano Instytutowi zespołową nagrodę II stopnia Ministra RiGŻ w 1997 r.

Instytut Zootechniki prowadził działalność w zakresie przechowywania i dostarczania nasienia bez zezwolenia wojewody wymaganego art. 29 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli. Na przykład:

- *W Banku Materiałów Biologicznych Instytutu (BMB) w dniu 25 maja br. przechowywano 3.915 dawek nasienia stanowiącego własność dwóch podmiotów nie związanych z Instytutem działalnością naukową, tj. Stacji Hodowli Zwierząt „Intergen” w Drogomyślu oraz Fundacji Wspierania Przedsiębiorczości w Polskiej Hodowli i Inseminacji.*
- *W latach 1999 - 2000 rozprawdzono do SHiUZ oraz innych podmiotów gospodarczych i osób fizycznych 33.557 dawek nasienia, w tym 15.375 dawek stanowiących własność Fundacji Wspierania Przedsiębiorczości w Polskiej Hodowli i Inseminacji oraz 13.462 dawek będących własnością SHZ „Intergen”. Odbiorcami tego nasienia były m.in.: SHiUZ w Olecku, Legnicy, Bydgoszczy, Poznaniu i w Krasnem, S.B., L.P., SHZ „Intergen”, Gospodarstwo Rolne „Warkocz”, Zespół Szkół Ogrodniczo - Rolniczych w Tarnowie.*
- *Zastrzeżenia kontroli budziło nierówne traktowanie współdziałających podmiotów. SHZ „Integren” umożliwiono bezpłatne korzystanie z usług przechowywania i obrotu nasienia i tym samym rezygnując z uzyskania z tego tytułu dochodów. Fundacja Wspierania Przedsiębiorczości w Polskiej Hodowli i Inseminacji, z którą zawarto umowę w sprawie przechowywania i wydawania nasienia, zobowiązana była natomiast do odpłatności 2.500 zł rocznie za prowadzenie składu nasienia oraz 20 zł za każdy przebadany ejakulat.*

Instytut Zootechniki dokonywał dystrybucji nasienia buhajów na podstawie „metryczek nasienia importowanego” - nie oznaczonych nazwą podmiotu gospodarczego będącego właścicielem nasienia, a opieczętowanych wyłącznie znakami firmowymi Instytutu i podpisanymi przez jego pracowników. Stosowanie takich metryczek mogło sugerować odbiorcom, że jego dostawcą jest Instytut. Na przykład:

Na wszystkich metryczkach nanoszono odcisk pieczęci podłużnej o treści Instytut Zootechniki Zakład Fizjologii Rozrodu Zwierząt Balice k. Krakowa. W metryczkach nie

odnotowywano danych zezwalających na ustalenie właściciela nasienia zdeponowanego w Instytucie np. :

- W (oznakowanej pieczęcią nagłówkową Instytutu) metryczce nr CBN/12/II/99 z dnia 23 czerwca 1999 r. na 50 dawek nasienia importowanego pochodzącego od buhaja Paulo DIEGO nr licencyjny 2204746, którego odbiorcą była SHiUZ w Łowiczu w pozycji nazwa buhaja i nr licencyjny oprócz ww. danych odnotowano „Import – USA /ABS/ dla Z.H.i.A.R. Radzików”. Metryczka powyższa podpisana została przez st. specjalistę mgr inż. K.Cz.
- Metryczka nr CBN/52a/II/2001 z dnia 4 czerwca 2001 r. opieczętowanej pieczęcią podłużną Instytutu w pozycji nazwa buhaja i nr licencyjny odnotowano „Import Niemcy /Intergen/ DRAGON ET, CALLETO” natomiast w poz. nr ewidencyjny 91129-4-5 / 00-315/ i 93951-4-1/00-235/.
- W metryczkach nasienia importowanego pochodzącego m.in. od buhaja KEMVIEW sporządzonych w okresie od 6 stycznia 1998 r. do 22 marca 1999 r. opieczętowanych pieczęcią Instytutu w pozycji nazwa buhaja i nr licencyjny odnotowano „Import – USA /ABS/ KEMVIEW 2188272” natomiast w pozycji nr ewidencyjny 91837-4-6.

IZ wbrew postanowieniom art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, rozproszając nasienie pochodzące od buhajów nie dopuszczonych do rozrodu w Polsce legalizując tym samym nasienie i jego obrót. Na przykład:

W latach 1999 - 2000 sprzedano 354 dawki nasienia, nie dopuszczonego do wykorzystania w sztucznym unasienianiu bydła decyzją ministra właściwego ds. rolnictwa, dla SHiUZ w Poznaniu z przeznaczeniem dla Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Chrustowie.

Instytut Zootechniki, który jest jedynym podmiotem uprawnionym do wydawania świadectw potwierdzających spełnienie warunków dla sprowadzanego z zagranicy materiału biologicznego, doprowadził do wykorzystania w rozrodzie zwierząt gospodarskich nasienia nie poddanego wszystkim wymaganiom, a nawet nasienia nie spełniającego warunków określonych dla materiału biologicznego. Stwierdzono także przypadki, że ocenę ejakulatów bez względu na wielkość partii oraz okres mrożenia nasienia przeprowadzano wyrywkowo jedynie z jednego ejakulatu, pomimo że w tej samej partii znajdowało się nasienie zamrożone nawet w kilkuletnich odstępach czasu. Na przykład:

- Niezgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra RiGŻ z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawie materiału biologicznego wykorzystywanego w rozrodzie zwierząt gospodarskich, dopuścił do wykorzystania w rozrodzie sprowadzonych z zagranicy 145.584 dawek nasienia buhajów, gdyż przy badaniu tego nasienia nie oznaczono procentowego udziału plemników bez zmian morfologicznych, jak również z wadami dyskwalifikującymi jego wykorzystanie w sztucznym unasienianiu. Ponadto w sporządzanej z tych badań dokumentacji nie odnotowano informacji o zgodności wyników badań ze wskaźnikami normatywnymi;

- *W dniu 5 grudnia 2000 r. wydano świadectwo Nr 34a potwierdzające spełnienie warunków, określonych w rozporządzeniu Ministra RiGŻ z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawie materiału biologicznego wykorzystywanego w rozrodzie zwierząt gospodarskich, dla sprowadzonych z Francji przez SHiUZ w Poznaniu 92 dawek nasienia pochodzącego od buhaja Jocko Besen rasy HF, w którym liczba plemników o ruchu prawidłowym wynosiła 7,1 mln wobec wymaganych co najmniej 8 mln;*
- *Wydano świadectwo Nr 11/2001 z dnia 6 marca 2001 r. potwierdzające spełnienie warunków przez sprowadzone przez MCB w Krasnem z Niemiec 94 dawki nasienia buhaja rasy Fleckvieh, w którym zawartość plemników żywych o ruchu prawidłowym wynosiła 40% wobec wymaganych co najmniej 50%;*
- *Z protokołów przyjęcia i oceny 7.040 porcji mrożonego nasienia zaimportowanego w dniu 23 lutego 2001 r. przez Genes Diffusion Polska Spółka z o.o. i 2.083 porcji nasienia zaimportowanego w dniu 22 lutego 2001r. przez Semex Poland Spółka z o.o., wynika, że bez względu na wielkość partii oraz ilości ejakulatów z których pochodziło zamrożone nasienie do badań używano od 4 do 5 porcji przy czym z opisywanych partii nasienia 5 porcji pobrano tylko z partii wynoszącej 1000 porcji pochodzących od buhaja „Jester”, a do badań nasienia pochodzącego od pozostałych 9 analizowanych buhajów pobierano po 4 porcje. Jednak nie wszystkie ejakulatory poddawane były badaniom, np. z nasienia buhajów „Jenorvi” i „Inquirer” wyprodukowanego w 5 różnych terminach, do badań bakteriologicznych wykonywanych przez Zakład Higieny Weterynaryjnej w Warszawie i badań zootechnicznych wykonywanych przez Instytut pobierano łącznie po 4 próby. W protokołach przyjęcia i oceny importowanego nasienia oraz w świadectwach, brak było danych pozwalających na ustalenie, z której partii nasienia wg daty jego mrożenia pobrano próbki oraz ile próbek zostało użytych do badań bakteriologicznych, a ile do badań zootechnicznych.*

3.7.2. NIK negatywnie ocenia przyjęte przez Instytut w umowie z 28 grudnia 2000 r. warunki sprzedaży dla osoby fizycznej (A.G.) 100% udziałów w Zakładzie Doświadczalnym IZ Siejnik Sp. z o.o. Sprzedano 5.701 akcji o nominalnej wartości 1.000 zł każda na łączną kwotę 5.701.000 zł, płatną w I transzy do 31 stycznia 2001 r. w kwocie 701.005 zł wynoszącej zaledwie 12,3% ceny sprzedaży, oraz w 15 równych rocznych nieoprocentowanych transzach w wysokości 333.333 zł płatnych do dnia 15 grudnia każdego roku począwszy od roku następnego od roku zawarcia umowy. Wg ww. umowy A.G. przejął zobowiązania Spółki Siejnik w stosunku do IZ na kwotę 1.108.931,88 zł oraz odsetki w wysokości 188.976,29 zł i wyraził zgodę na spłatę tych zobowiązań w 10 równych oprocentowanych ratach. Zdaniem NIK, dokonanie przez Instytut sprzedaży udziałów A.G. z rozłożeniem płatności na 15 lat, bez oprocentowania rat, było niegospodarne i miało charakter kredytu preferencyjnego. Ponadto w podpisanym przez A.G. akcie notarialnym poddania się rygorowi egzekucji z 19 stycznia 2001 r., ustalono, że zapłata przez A. G. pierwszej raty 333,3 tys. zł nastąpi 15 grudnia 2002 r., tj. rok później niż określiła to umowa sprzedaży udziałów z 28 grudnia 2000 r., co było niekorzystne dla Instytutu.

Ustalenia kontroli wykazały, że Instytut nie podejmował skutecznych działań w kierunku wyegzekwowania od A.G. należności wynikających z umowy sprzedaży udziałów w Zakładzie Doświadczalnym IZ Siejnik Sp. z o.o. Dotyczyło to w szczególności wyegzekwowania wpłaty w terminie do 31.01.2001 r. I transzy należności w kwocie 701.005 zł oraz wpłaty w terminie do 31.12.2000 r. kwoty 129.790,82 zł, stanowiącej pierwszą z 10 rat należności, określonych w tej samej umowie, z tytułu przejęcia przez A.G. zobowiązań w stosunku do Instytutu ze strony spółki Siejnik i z tytułu zaległych odsetek. Zwraca uwagę fakt, że w I kwartale 2001 r, tj. w czasie zbieżnym z ww. terminami zapłaty, A.G. objął w innej Spółce (Rolnicze Zakłady Produkcyjno - Doświadczalne „Inwestrol IZ” Spółka z o.o. w Żórawinie), której udziałowcem był Instytut - po podwyższeniu kapitału zakładowego Spółki o kwotę 2.699.000 zł - wszystkie nowe udiały w tej spółce pokrywając je w formie gotówkowej, przy czym po ww. objęciu udziałów oraz po uprzednim zakupie przez A.G. od innych osób prawnych i fizycznych udziałów w Spółce „Inwestrol” za kwotę 2.261.700 zł, tj. łącznie 82,68%, został on jej udziałowcem strategicznym.

Instytut nie wyegzekwował należnej również od A.G. kwoty 2.500.000 zł – z tytułu cesji wierzytelności Instytutu ze strony Spółki „Inwestrol”.

Wg stanu na 29 maja 2001 r. łączne zobowiązania A.G. wobec Instytutu wynosiły 12.064.160 zł.

NIK negatywnie ocenia udzielenie przez IZ pożyczek spółkom prawa handlowego z mniejszościowym jego udziałem w kapitale tych spółek, gdyż działalność ta wykraczała poza statutowy przedmiot działania Instytutu.

Źródłem finansowania pożyczek były wpływy ze sprzedaży składników majątkowych Instytutu w latach 1998 - 2000 oraz utworzony przez dyrektora Instytutu w lipcu 1999 r. Fundusz wspomagania modernizacji bazy doświadczalnej, który w ocenie NIK, był w rzeczywistości funduszem o charakterze pożyczkowym. Utworzenie takiego funduszu nie przewiduje ani art. 15 ustawy z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo - rozwojowych, ani też § 5 rozporządzenia Ministra Finansów z 7 sierpnia 1991 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej jednostek badawczo – rozwojowych, do których Instytut się zalicza.

Kontrola wykazała, że z ogólnej kwoty 5.640 tys. zł pożyczek udzielonych przez Instytut w latach 1999 - 2000 dla 10 podmiotów, pożyczki w kwocie 3.000 tys. zł, tj. 53,2%, zostały udzielone dwóm spółkom, w których udział IZ w kapitale stanowił poniżej 50%. I tak:

- Rolniczemu Zakładowi Produkcyjno - Doświadczalnemu „Inwestrol IZ” Spółka z o.o. (31,38% udziału Instytutu) udzielono pożyczki w wysokości 2.500 tys. zł, a Grupie

Kapitałowej IZ S.A. w Balicach (45,8% akcji Instytutu) w wysokości 500 tys. zł na działalność komercyjną (tj. na zakup zboża paszowego, przechowywanie i odsprzedaż w późniejszym okresie), przy czym z otrzymanych od Instytutu 500 tys. zł Spółka w Balicach wykorzystała 400 tys. zł (na zakup 762 ton zboża). Do czasu rozpoczęcia kontroli, już po umownym terminie, spłaciła tylko 125 tys. zł.

Kontrola wykazała też, że oprocentowanie pożyczek dla poszczególnych spółek ustalono na poziomie inflacji, 5%, 10% i wyższym w skali roku. Pomimo karencji w spłacie pożyczek sięgającej 12 miesięcy, to dla 3 podmiotów spłatę 5 pożyczek odroczone o następne 6 i 10 miesięcy. Mimo to 2 zakłady nie spłaciły 125 tys. zł w terminie przypadającym w I półroczu 2001 r. Ponadto w umowach z trzema spółkami: „Inwestrol” oraz w Żernikach i w Siejniku (pożyczki na kwotę łącznie 3.750 tys. zł) nie określono celów udzielenia pożyczki.

Kontrola wykazała nienależyte zabezpieczenie udzielanych pożyczek. Hipotekę kaucyjną do kwoty 2,5 mln zł stanowiącą zabezpieczenie spłaty pożyczki przez Spółkę „Inwestrol” ustanowiono na współwłasności nieruchomości A.G. bez wyceny tej współwłasności, a ponadto do dnia kontroli Instytut nie posiadał potwierdzenia wpisu hipoteki do księgi wieczystej. Dopiero w dniu zakończenia kontroli Instytut przedstawił weksle z 4 spółek (oznaczone datą 13 lipca 2001 r.) dla zabezpieczenia spłaty pożyczek na kwotę 790 tys. zł.

Wg umowy z dnia 31 maja 2000 r. udzielono Spółce „Inwestrol” pożyczki 500.000 zł nie określając jej przeznaczenia. Termin spłaty określono na dzień 30 sierpnia 2000 r. W aneksie nr 1 z dnia 28 sierpnia 2000 r. wielkość pożyczki zwiększono do 2.500.000 zł, przy podwyższeniu od dnia 1 września 2000 r. jej oprocentowania z dotychczasowych 20% do 22% w stosunku rocznym, natomiast termin zwrotu całej pożyczki określono na dzień 15 grudnia 2000 r. W aneksie nr 2 z dnia 12 grudnia 2000 r. termin ten odroczone do dnia 31 marca 2001 r. Zabezpieczeniem spłaty pożyczki 500.000 zł był weksel z deklaracją do weksla gwarancyjnego z dnia 31 maja 2000 r. - do sumy 500.000 zł, a po zwiększeniu pożyczki do 2.500.000 zł – weksel z deklaracją z dnia 13 października 2000 r. do maksymalnej sumy 4.000.000 zł oraz hipoteka 2.500.000 zł. Ustanowiono ją - wg aktu notarialnego z dnia 16 października 2000 r. - na należącym do A.G. (udziałowiec Spółki) udziale we współwłasności w wysokości 3/10 części działki nr 88 o łącznej powierzchni 69 arów i 19m² położonej w Krakowie przy ul. Lubicz 36/38 z wpisanym w księgę wieczystej nr 215442 prawem jej pierwokupu przez PZU Życie S.A. w Warszawie. Instytut nie posiadał potwierdzenia o dokonaniu wpisu hipoteki do ww. księgi wieczystej.

Do dnia kontroli - 6 lipca 2001 r. Dział Finansowo - Księgowy Instytutu nie otrzymał weksli in blanco stanowiących zabezpieczenie spłat pożyczek ze strony Spółek Melno (190.000 zł), Chorzelów (300.000 zł), Rossocha (100.000 zł) oraz Odrzechowa k. Rymanowa (200.000 zł).

Zwrócenia uwagi wymaga ponadto fakt, że „Grupa Kapitałowa IZ” S.A., bez własnego majątku i odpowiedniego zatrudnienia, świadczyła m. in. usługi administracyjno-

porządkowe w budynku Instytutu oraz była pośrednikiem przy zawieraniu umów-zleceń m.in. z pracownikami Instytutu na 2 projekty badawcze w 1999 r. i 4 projekty w 2000 r. Niegospodarnym ponadto było zlecenie ww. Spółce za kwotę 66 tys. zł, mimo posiadania własnych służb ds. prawno-organizacyjnych, opracowania projektu restrukturyzacji i zmian organizacyjnych Instytutu.

Stan zatrudnienia w „Grupie Kapitałowej IZ” S.A., na pełnych etatach wynosił: jeden członek Zarządu oraz dwóch pracowników obsługi biura. W ramach realizacji usług z zakresu prac badawczo-rozwojowych Spółka nie zatrudniała pracowników etatowych. Prace te wykonywane były na zlecenie i za zgodą Instytutu przez odpowiednich pracowników nauki lub obsługi technicznej zatrudnionych w Instytucie lub innych jednostkach w oparciu o każdorazowo zawierane umowy o dzieło lub umowy zlecenia. Usługi świadczyło około trzydzieści osób. W ramach usług Spółka wykonywała czynności administracyjno – porządkowe w budynku głównym IZ w Balicach. W tym celu Spółka zatrudniała na zasadach umowy o pracę cztery sprzątaczkę i jednego konserwatora. Wielkość obrotów w tym zakresie wynosiła średnio w miesiącu 20.000 zł. Projekt restrukturyzacji IZ został opracowany przez „Grupę Kapitałową IZ” S.A. w oparciu o porozumienie zawarte z IZ z dnia 1.09.2000 r. Spółka opracowała kilka wersji projektów i zostały one przekazane m. in. Radzie Naukowej Instytutu. W wyniku zawartego porozumienia z IZ, Spółka sporządziła raport ze zbadania stanu struktur organizacyjnych IZ jako podstawę do nowego schematu organizacyjnego, a następnie sporządziła niezbędne wersje projektów nowej struktury organizacyjnej. Planowany koszt zlecenia wynosił 66.000 zł. Obecnie Spółka przygotowuje koncepcje nowej strategii rozwojowej dla Instytutu.

W ocenie NIK, naruszeniem art. 17 ust. 1 pkt. 4 ustawy z 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych było niewykazanie w deklaracjach podatku dochodowego Instytutu za 2000 r. żadnych kwot podlegających opodatkowaniu, pomimo że Instytut w okresie do grudnia 2000 r. wykazał m. in. wpływ odsetek w kwocie 25,1 tys. zł (od Grupy IZ Stacji Badawczej Trzody Chlewnej Żerniki Wielkie Sp. z o.o.), które bezpodstawnie przeznaczono na działalność statutową zwolnioną od podatku dochodowego. Powołany wyżej przepis stanowi, że wolne od podatku są dochody podatników, których celem statutowym jest m. in. działalność naukowa, naukowo - techniczna, oświatowa, ale tylko w części przeznaczonej na te cele. Działalność pożyczkowa nie jest natomiast celem statutowym IZ i nie może być wolna od podatku.

3.8. Wykorzystanie dotacji na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej oraz system jego finansowania

Na dofinansowanie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej w 2000 r. przekazane zostały w ramach części 32 działu 40 rozdz. 4402 ustawy budżetowej środki finansowe w wysokości razem 147.874.071,20 zł i były one wyższe o 22.555.657,51 zł od środków finansowych przekazanych na ten cel w 1999 r. Wydatki na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej w 2000 r. były w ujęciu nominalnym wyższe o 18,0% od wydatków w 1999 r. i wyższe o 7,2% w ujęciu realnym.

Dotacja do inseminacji zwierząt ogółem wyniosła w 2000 r. 33.253.995,67 zł i była wyższa od dotacji na te cele w 1999 r. o 2.224.443,14 zł, tj. o 7,2%. Dotacja do inseminacji krów i jałówek wyniosła w 2000 r. 21.610.321,77 zł i była wyższa o 1.214.950,67 zł od dotacji w 1999 r.

Struktura wydatków budżetowych na dofinansowanie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej nie odzwierciedla w sensie produkcyjnym znaczenia gospodarczego poszczególnych gatunków zwierząt. Pomimo utrzymujących się tendencji spadkowych pogłowia bydła i trzody chlewnej w Polsce, przy dofinansowaniu postępu biologicznego preferowano m. in. gatunki zwierząt, które w kraju mają obecnie mniejsze znaczenie gospodarcze. Na zadania związane z hodowlą owiec i kóz wydatkowano większe środki niż na trzodę chlewną, a na konie, mające głównie znaczenie sportowo-rekreacyjne, większe środki niż na bydło mięsne. I tak:

Z wydatkowanej na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej ogólnej kwoty 125.318 tys. zł w 1999 r. i 147.874,0 tys. zł w 2000 r., na zadania związane z hodowlą owiec i kóz przeznaczono odpowiednio 17.221,1 tys. zł i 17.550,2 tys. zł, tj. o 3.053,2 tys. zł (o 21,5%) i o 329,2 tys. zł (o 2,0%) więcej niż na trzodę chlewną. Na konie, mające głównie znaczenie sportowo-rekreacyjne, wydatkowano w 1999 r. i w 2000 r. odpowiednio 10.340,6 tys. zł i 10.505,2 tys. zł, tj. o 7.468,4 tys. zł (o 260,0%) i o 6.433,4 tys. zł (o 158,0%) więcej niż na bydło mięsne. Z kwot wydatkowanych ogółem na hodowlę koni, na utrzymanie ogierów w Stadach Ogierów przeznaczono w 1999 r. kwotę 5.291.600 zł (51,2%), a w roku 2000 kwotę 4.755.800 zł (47,3%), przy czym na koszty te składały się koszty utrzymania infrastruktury, fachowej obsługi i dalszego treningu.

Nieuzasadnione aktualnie preferowanie takich gatunków jak owce i konie obrazuje, wykazany w poniższej tabeli, poziom dotacji na 1 zwierzę oraz w porównaniu z produkcją towarową mleka, wołowiny i wieprzowiny.

Tab. 1 Dotacja na niektóre gatunki zwierząt w porównaniu z produkcją towarową.⁴⁹

Zwierzęta	Dotacja (tys. zł)	Pogłowie zwierząt (w tys. szt.)	Dotacja na 1 zwierzę (zł)	Produkcja żywca rzeźnego* (tys. szt. / tys. ton)	Produkcja mleka (mln l)	Dotacja (w zł) na produkcję żywca rzeźnego (1 szt./1 tonę) lub na produkcję mleka
<u>Bydło</u>						
1999 r.	37.012,8	6.092,6	6,07	1.701/710		21,76/52,13
2000 r.	47.718,5	5.723,0	8,34	1.487/633		32,09/75,38
w tym bydło mleczne						
1999 r.	34.140,6				11.915	2,86 (na 1 tys. l. mleka)
2000 r.	43.646,7				11.494	3,80 (na 1 tys. l. mleka)
<u>Trzoda chlewna</u>						
1999 r.	14.168,0	18.223,9	0,77	24.427/2.671		0,58/5,30
2000 r.	17.221,0	16.991,5	1,01	22.928/2.503		0,75/6,88
<u>Owce</u>						
1999 r.	17.221,1	372,0	46,29	289/8,1		59,59/2.126,06
2000 r.	17.550,3	336,4	52,17	244/6,8		71,92/2.580,93
<u>Konie</u>						
1999 r.	10.340,6	551,5	18,75	110/**		94,00/**
2000 r.	10.505,2	549,7	19,11	95/**		110,58/**
<u>Drób</u>						
1999 r.	1.818,0	54.553,9	0,03	*** /819		*** /2,22
2000 r.	4.581,1	53.261,1	0,09	*** /826		*** /5,55

- * Zwierzęta rzeźne sprzedawane do skupu, na targowiskach i ubite z przeznaczeniem na spożycie naturalne
- ** Produkcja żywca rzeźnego końskiego nie przedstawiona w tys. ton z uwagi na mały udział tego mięsa na rynku krajowym i znaczny eksport koni
- *** Produkcji żywca mięsnego drobiowego nie podano w sztukach z uwagi na małą przeciętną wagę 1 sztuki drobiu

Dotacja budżetowa przeznaczona na dofinansowanie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej przeliczona na 1 sztukę owcy była większa ponad 50 – krotnie od dotacji na 1 sztukę trzody chlewnej i ponad 6 – krotnie od dotacji na 1 sztukę bydła.

Poziom dotacji na wyprodukowanie 1 tony żywca rzeźnego baraniego był wyższy ponad 34 – krotnie od dotacji na produkcję 1 tony żywca wołowego, ponad 375 – krotnie od dotacji na produkcję 1 tony żywca wieprzowego i ponad 465 – krotnie od dotacji na produkcję 1 tony żywca drobiowego.

W okresie objętym kontrolą, wysokość dotacji przeznaczonych na realizację niektórych zadań hodowlanych różniła się od kwot zaplanowanych i jednocześnie dotyczyła nie planowanej liczby tych zadań. Na przykład:

⁴⁹ Dane wg GUS i ustaleń kontroli.

- *Na planowaną dotację w wysokości 17.920,0 tys. zł do 28.000 krów pierwiastek po buhaju testowanym rasy mlecznej, udzielono jej na kwotę 14.365,9 tys. zł do 22.446 krów. Na planowane 3.000,0 tys. zł dotacji do 6.000 krów pierwiastek rasy mlecznej na remont stada objętego oceną użytkowości, objęto dotowaniem 10.041 krów na kwotę 5.020,5 tys. zł.*
- *Z kolei na zaplanowane w 2000 r. dofinansowanie 24.000 loch w stadzie podstawowym kwotą 11.980,0 tys. zł, wydatkowano 15.015,75 tys. zł i objęto 31.293 loch oraz na zaplanowane dofinansowanie kwotą 600,0 tys. zł, 2.000 loch ras czystych, których kojarzenia zostały pozytywnie ocenione, dofinansowanie stanowiło kwotę 113,8 tys. zł i objęło 446 loch.*

W ocenie NIK, niektóre zapisy rozporządzenia Ministra RiRW z dnia 25 kwietnia 2001 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych dla różnych podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu udzielania oraz rozliczania tych dotacji mogły powodować ujemne skutki finansowe. Na przykład:

- *Zapisy w zał. nr 2 w poz. 1 pkt 1 do ww. rozporządzenia dotyczące dotacji do ogiera kupionego do punktu kopulacyjnego lub stada ogierów ras: zimnokrwistej, śląskiej, huculskiej i konika polskiego oraz w poz. 34 dotyczące dotacji do sprzedanego do stada ogierów lub punktu kopulacyjnego ogiera rasy śląskiej, mogą powodować dwukrotne wypłaty dotacji o tym samym charakterze za ogiery rasy śląskiej: raz przy zakupie, drugi raz przy ich sprzedaży.*

Dotacja na utrzymywanie ogierów w stadach ogierów wyniosła w 2000 r. - 4.755.800 zł i była niższa od dotacji w 1999 r. o 535.800 zł, tj. o 10,13%. Stany liczbowe ogierów ogółem na punktach rozplodowych zmniejszyły się z 4.145 w 1998 r. do 3.975 w 2000 r. Średnia liczba klaczy pokrytych przez 1 ogiera wynosiła w latach 1998 – 2000 odpowiednio: 19,6 – 18,8 – 19,1, wobec teoretycznej zdolności krycia 50 klaczy w roku. W latach 1998 – 2000 liczba ogierów ze Stad Ogierów (SO) wynosiła odpowiednio: 1.319 – 1.157 – 1.135, a ogierów prywatnych odpowiednio: 2.826 – 2.853 – 2.840. W 2 SO objętych kontrolą, stan ogierów był wyższy od liczby ogierów ustalonej przez OT AWRSP w Warszawie, a w 1 SO nie wszystkie ogiery były wykorzystywane do krycia. Na przykład:

- *Utrzymywana w Stadzie Ogierów w Bogusławicach Spółka z o.o. liczba ogierów corocznie ulegała zmniejszeniu: ze 148 szt. na koniec 1998 r. do 96 szt. na koniec I kwartału w 2001 r. Natomiast średni stan ogierów ustalany przez OT AWRSP w Warszawie dla Stada Ogierów na 120 szt. w 1999 r. i 90 szt. w 2000 r. został przekroczony odpowiednio o: 17 szt. i 15 szt. W badanym okresie zmniejszyła się liczba krytych klaczy z 3.382 szt. w 1999 r. do 2.146 szt. w 2000 r. i 407 szt. w I kwartale 2001 r. Ze względu na brak zainteresowania wśród hodowców do krycia klaczy nie było wykorzystane w tym okresie odpowiednio: 7 szt., 14 szt. i 4 szt. ogierów.*

- *Stan ogierów w Stadzie Ogierów Sp. z o.o. w Łącku w latach 1999 - 2000 był wyższy od liczby ogierów ustalonej przez OT AWRSP w Warszawie. W 1999 r. przy średnim stanie 169 ogierów w roku otrzymano dotacje na utrzymanie i krycie klaczy przez 145 ogierów. W 2000 r. przy średnim stanie 152 ogierów w roku otrzymano dotację na utrzymanie i krycie klaczy przez 130 ogierów. Na koniec marca 2001 r. Spółka wykazała na stanie 148 ogierów przy ustalonym limicie dotacji do 130 ogierów.*

NIK krytycznie ocenia stosowany system dotowania ogierów, gdyż żaden podmiot nie został upoważniony przez Ministra RiRW do prowadzenia oceny wartości hodowlanej koni. Również niejednoznaczność interpretacji przepisów dotyczących dotowania ogierów powoduje wykorzystanie dotacji także za ogiery utrzymywane na koszt dzierżawcy poza Stadami Ogierów.

Spośród 19 objętych kontrolą jednostek, otrzymujących dotacje na dofinansowanie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej, jedynie w 2 jednostkach stwierdzono nieprawidłowe naliczanie i pobranie dotacji na kwotę ok. 602 zł. Na przykład:

W rozliczeniu za czerwiec 2000 r. podano wykonanie w SHiUZ - Zakładzie Zameczek 14 zabiegów pierwszych nasieniem buhaja Sailor Et nr 93433-4-8, dla którego nie przysługiwała dotacja. Zabiegi te zostały uwzględnione we wniosku o dotację z wykonania zadań za czerwiec 2000 r. i wykazane w ogólnej liczbie 50.793 zabiegów pierwszych, za które przekazana została dotacja. Nienależna kwota pobranej dotacji wyniosła 162,40 zł.

Relatywnie niewysokie, szczególnie w przypadku hodowli bydła, były wpływy podmiotów gospodarczych prowadzących hodowlę zwierząt gospodarskich z tytułu dotacji na dofinansowanie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej. Ustalono, że w spółkach i jednostkach w administrowaniu podległych OT AWRSP w Warszawie wielkość dotacji w latach 1998 – 2000 zmalała w hodowli bydła z 1.648.643 zł do 926.915 zł, w hodowli trzody chlewnej z 1.605.318 zł do 1.430.880 zł, a w hodowli owiec z 927.385 zł do 463.459 zł. Udział dotacji na dofinansowanie postępu biologicznego we wpływach z produkcji zwierzęcej w latach 1998 – 2000 w ww. spółkach zmalał w hodowli bydła z 1,4% do 0,7%; zwiększył się natomiast w hodowli trzody chlewnej z 3,3% do 3,8% i hodowli owiec z 37,23% do 40,9%. Na przykład:

- *W Stadninie Koni Racot Spółka z o. o. przychody z produkcji zwierzęcej, w tym z hodowli zwierząt gospodarskich w 2000 r. wyniosły: z produkcji bydła 1.764.813 zł, a z produkcji koni 431.920 zł, co stanowiło odpowiednio 33,0% i 8,1% wpływów z działalności ogółem. Stadnina otrzymała za 2000 r. dotacje do hodowli koni w kwocie 35.710 zł, a do hodowli bydła w kwocie 24.920 zł. Dotacje te stanowiły więc odpowiednio 8,3% i 0,3% wpływów Stadniny z tych działalności.*

W przychodach j.s.SP prowadzących działalność w zakresie sztucznego unasieniania zmalał w okresie objętym kontrolą udział dotacji. Na przykład:

- *Udział otrzymanej dotacji w przychodach SHiUZ w Łowiczu wyniósł 34,3% w 1999 r. i 31,9% w 2000 r., i w kosztach odpowiednio: 34,8% i 35,4%, a w MCHiRZ za I kw. 2001 r. wielkości te kształtowały się odpowiednio: 30,9% i 21,7%.*

3.9. Zachowanie różnorodności biologicznej

Ochrona rodzimych zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich jest obowiązkiem kraju będącego stroną Konwencji o Różnorodności Biologicznej. Polska konwencję tę podpisała 5 czerwca 1992 r, a ratyfikowała 18 stycznia 1996 r. Do czasu zakończenia niniejszej kontroli treść jej nie została opublikowana.

NIK pozytywnie ocenia działania Ministra RiRW w zakresie ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich. Zastrzeżenia budzi jednak fakt, że istniejące programy ochrony zasobów genetycznych poszczególnych ras nie mają wymaganego wsparcia w postaci *Krajowego programu ochrony zasobów genetycznych*, gdyż projekt tego programu (opracowany 6 kwietnia 2000 r. przez CSHZ) nie został zatwierdzony pomimo wcześniejszych deklaracji MRiRW. Dokument ten natomiast przy wydawaniu zezwoleń na prowadzenie ksiąg traktowany był już jako program funkcjonujący.

- *Polski Związek Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej „POLSUS” dnia 27.09.2000 r. otrzymał zezwolenie Ministra RiRW na prowadzenie ksiąg dla rasy świni puławskiej, a w zatwierdzonym programie zapisano, że jest on elementem Krajowego Programu Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt Gospodarskich.*

W ocenie NIK finansowanie ochrony zasobów genetycznych w kwocie ok. 1,2 mln zł w 1999 r. i ok. 1,7 mln zł w 2000 r. ze środków przeznaczonych na dofinansowanie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej dotyczyło jedynie utrzymania populacji zwierząt oraz zachowania jej odrębności genetycznej i nie było zgodne z podstawowym przeznaczeniem dotacji, tj. doskonaleniem populacji zwierząt gospodarskich. Ponadto przepisy rozporządzenia w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych dla podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania oraz rozliczania tych dotacji nie przewidują wydatkowania środków w sytuacjach nieprzewidzianych jak np. nagła potrzeba wykupu materiału hodowlanego. W praktyce, spory w tej sprawie dotyczące wydatkowania kwoty ok. 20 tys. zł, spowodowały utratę jedynej w Polsce stada polskich lisów pastelowych.

3.10. Organizacja rozrodu zwierząt

3.10.1. Inseminacja zwierząt gospodarskich zmniejsza liczbę utrzymywanych w skali kraju reproduktorów, pozwala ekonomiczniej i szerzej wykorzystywać najcenniejsze pod względem hodowlanym rozplodniki, zapobiega przenoszeniu się chorób

oraz stwarza możliwości szybszego otrzymania zwierząt o wysokich wartościach hodowlanych i użytkowych.

W latach 1999 – 2000 zmniejszyła się jednak z 3.911 do 3.782 liczba punktów unasienniania zwierząt, objętych nadzorem weterynaryjnym. Pozytywnym natomiast zjawiskiem było zwiększenie w tym okresie liczby kontroli ww. punktów ze strony Inspekcji Weterynaryjnej z 2.156 do 3.439.

W latach 1998 – 2000 o 11,4% zmniejszyła się liczba unasiennionych krów i jałowic: w 1999 r. ogółem unasienniono 1.891.878 krów i jałowic, tj. mniej o 9,1% niż w 1998 r. oraz w 2000 r. unasienniono 1.842.477 krów i jałowic, tj. mniej o dalsze 2,6% niż w 1999 r. W efekcie w 2000 r. objęto inseminacją zaledwie 59,5% pogłowia krów w Polsce. Na przykład:

- *Na terenie działalności SHiUZ w Łowiczu, a obecnie MCHiRZ stan pogłowia krów na dzień 31 grudnia 2000 r. wynosił 1.021.212 szt. Unasienniono natomiast 492.473 krów (48,2%). W 2000 r. w stosunku do roku 1999 nastąpił spadek liczby unasiennionych krów i jałowic o 3.081 szt. (tj. o 0,6%). Nie objęcie unasiennianiem krów i jałowic całego pogłowia spowodowane było: pogarszającą się opłacalnością produkcji mleka, rosnącymi wymaganiami sanitarnymi dotyczącymi jakości surowca powodującymi odstępowanie drobnych producentów mleka od tego kierunku produkcji, wzrastającą ceną nasienia ze względu na malejący z roku na rok udział dotacji i rosnące koszty działalności.*
- *W SHiUZ Spółka z o.o. w Bydgoszczy wskaźnik objęcia krów inseminacją, w latach 1999-2000 wynosił 56,5% i 57,9 %. W 5 spośród 6 województw na terenie działania SHiUZ wskaźnik objęcia bydła rozrodem kontrolowanym był wyższy w 2000 r. w porównaniu do 1999 r. Wzrost ten wynosił od 4,2 % w województwie warmińsko-mazurskim do 20,5 % w województwie zachodniopomorskim. Jedynie na terenie województwa kujawsko-pomorskiego nastąpił spadek tego wskaźnika o 2,6 %. Wskaźnik objęcia krów inseminacją w województwie lubelskim wyniósł w 2000 r. 48,7%, a w województwie zachodniopomorskim 87,9%.*

Pozytywnym był fakt, że przy spadku pogłowia trzody chlewnej, nastąpił w latach 1999 – 2000 wzrost unasienniania loch, z 865.890 szt. do 886.752, tj. o 2,4%. Wzrosła również liczba zainseminowanych loch w stosunku do ich pogłowia ogółem z 31,9% w 1999 r. do 37,9% w 2000 r.

Kontrola wykazała, że w 2 j.s.SP prowadzących działalność w zakresie sztucznego unasienniania, wbrew przepisom art. 28 ust. 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, sztuczne unasiennianie było dokonywane przez osoby nie posiadające zaświadczenia o ukończeniu kursu organizowanego przez jednostkę organizacyjną o zasięgu krajowym lub podmiot upoważniony przez ministra właściwego ds. rolnictwa. Na przykład:

- *Spośród 340 inseminatorów zatrudnionych przez WCHiRZ Sp. z o.o. w Poznaniu z siedzibą w Tulcach i jej poprzedniczkę SHiUZ, znajdowało się pięć osób (1,5%) nie posiadających kwalifikacji (udokumentowanych ukończeniem specjalistycznego kursu) o jakich mowa w art. 28 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli. Osoby te zostały jedynie przeszkolone i zdały egzamin wewnętrzny w SHiUZ. Delegatura NIK w Poznaniu przygotowuje odpowiednie wnioski do organów właściwych do orzekania w sprawie o wykroczenia wobec osoby kierującej WCHiRZ Sp. z o.o. oraz w wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do Prezesa Zarządu WCHiRZ Sp. z o.o., wnioskowała m.in. o odpowiednie przeszkolenie inseminatorów nie posiadających świadectw ukończenia wymaganych kursów zawodowych.*

Stwierdzono, że w 2001 r. (po utworzeniu j.s.SP) wzrosły koszty unasienniania krów oraz koszt nasienia w sprzedaży. Na przykład:

- *W SHiUZ w Bydgoszczy - w 2001 r. w porównaniu do 1999 r. koszt unasienniania krów i loch był wyższy o 8 - 9 zł, tj. o 38% do 42%. Koszt usługi unasienniania zwiększono z 17 do 20 zł, tj. o 18%. Koszt nasienia buhajów w sprzedaży zwiększono od 8% do 100%, tj. o 4 - 7 zł, a knurów o 125%, tj. o 5 zł.*

W trakcie oględzin 21 punktów inseminacyjnych dokonanych przez kontrolerów NIK stwierdzono w co piątym punkcie uchybienia w zakresie sanitarno – weterynaryjnym. Ustalono, że dwie spośród 3 poddanych kontroli j.s.SP, nie wyegzekwowały przestrzegania warunków sanitarno-weterynaryjnych od prowadzących punkty unasienniania zwierząt. Na przykład:

- *Na terenie działania SHiUZ Spółka z o.o. w Bydgoszczy, wg informacji 6 wojewódzkich i 24 powiatowych lekarzy weterynarii złożonych dla potrzeb kontroli, najczęściej stwierdzonymi uchybieniami podczas kontroli weterynaryjnych był m.in.: brak środków dezynfekcyjnych lub ich niewystarczająca ilość, brak odzieży ochronnej, oddzielnego pomieszczenia na sprzęt inseminacyjny, brak dokumentacji potwierdzających dezynfekcję sprzętu, nieprawidłowe prowadzenie rejestru unasiennianych samic lub brak takiego rejestru, nieprawidłowe oznakowanie nasienia, nieprawidłowy sposób utylizacji sprzętu jednorazowego użytku. Jedynie w 1/3 informacji powiatowych lekarzy weterynarii stwierdzono, że nie było uchybień podczas przeprowadzanych kontroli.*

Negatywnie należy ocenić zawyżone w stosunku do potrzeb planowanie oraz gromadzenie nadmiernych zapasów nasienia buhajów ras mięsnych. W efekcie stan zmagazynowanego nasienia buhajów na koniec 2000 r. wynosił ogółem 17.498.511 porcji nasienia i chociaż był niższy o 3.302.463 porcje, tj. o 15,9%, niż na koniec 1999 r. to nadal przekraczał potrzeby. Na przykład:

- *Wynikające z planów na lata 1999 – 2000 nadwyżki tego nasienia stanowiły 180% i 192% planu rocznych potrzeb (wynoszących odpowiednio 846,6 tys. i 831,0 tys. porcji), przy czym nadwyżki nasienia buhajów będących mieszańcami kilku ras mięsnych planowano w tych latach odpowiednio w wysokości prawie 8 i 54 krotności rocznych potrzeb (wynoszących jedynie 6,8 tys. i 1,0 tys. porcji).*

Negatywnym zjawiskiem było, że w SHiUZ Spółka z o.o. w Bydgoszczy, część knurów, tj. 132 szt. (21,6 % populacji) utrzymywano ponad określone w programie 30 miesięcy oraz 14 knurów dopuszczono do inseminacji mimo nie spełnienia wymaganego programem poziomu przyrostu standaryzowanego.

W 2 spośród 3 kontrolowanych j.s.SP prowadzących działalność w zakresie sztucznego unasieniania - wbrew art. 24. ust. 2 ustawy o organizacji hodowli stanowiącym, że nasienie reproduktora jest dopuszczone do wykorzystania w sztucznym unasienianiu była decyzją Ministra RiRW, wydaną na czas określony - używane było w inseminacji nasienie buhajów nie posiadających wymaganej decyzji ministra o dopuszczeniu do rozrodu. Na przykład:

- *W MCHiRZ Sp. z o.o. w Łowiczu, w rozliczeniu za czerwiec 2000 r., stwierdzono, że w rozrodzie zwierząt było używane nasienie 14 buhajów, w tym 7 buhajów, dla których brak było dokumentów potwierdzających o ich dopuszczeniu do wykorzystywania w sztucznym unasienianiu, a pozostałe nasienie 7 buhajów zostało użyte po terminie zezwalającym na ich dopuszczenie. I tak np. nasienie buhajów: Kemview nr 91837-4-6 było dopuszczone do rozrodu do dnia 30 września 1999 r., Diego nr 91777-4-9 do dnia 4 października 1999 r., Dannix nr 90565-4-7 do dnia 15 lutego 2000 r., Midas nr 91553-4-5 do dnia 29 lutego 2000 r., Nicky nr 91434-4-9 do dnia 31 marca 2000 r., Altan nr 90865-4-6, Bips nr 91085-4-2 do dnia 31 maja 2000 r.*
- *Wyrywkowa kontrola dokumentacji nasienia 20 buhajów importowanych przez podmioty, z którymi WCHiRZ Sp. z o.o. w Poznaniu z siedzibą w Tulcach i jej poprzedniczka SHiUZ utrzymuje kontakty handlowe, wykazała jeden przypadek postępowania niezgodnego z art. 24 ust. 2 ustawy o hodowli i rozrodzie zwierząt. W 2000 r. użyto w sztucznym unasienianiu bydła 50 porcji nasienia buhaja Palmer nr rej. 92056-4-7, które nie zostało dopuszczone do wykorzystania wymaganą decyzją Ministra RiRW.*

Spośród kontrolowanych jednostek również Stado Ogierów Sp. z o.o. w Łącku nie przestrzegało wymagań dotyczących importowanego nasienia oraz nie zrealizowało planowanych zadań w zakresie inseminacji klaczy. Ustalono m. in., że:

- *Spółka w latach 1999 – 2000 nie zrealizowała zadań określonych w planie przedsięwzięcia oraz zaleceniach OT AWRSP w Warszawie. Nie wytypowano najlepszych 24 ogierów do pobierania od nich nasienia. Zgodnie z planem przedsięwzięcia codziennie miało być pobierane nasienie od 6 ogierów z powyższej grupy. Nie zainseminowano również założonej liczby klaczy. W 1999 r. na 300 klaczy zainseminowano - 6. W 2000 r. na 600 klaczy zainseminowano - 35. W 2001 r. planowano inseminację 1000 klaczy, z których do dnia 26 kwietnia br. zainseminowano 16 klaczy.*
- *W latach 1999 – 2000 w Centrum Hodowli Koni w Łącku rozprowadzono do inseminacji 56 porcji nasienia ogierów z importu. W banku nasienia ww. Centrum na dzień 26 kwietnia 2001 r. były 142 porcje nasienia mrożonego importowanego od 12 ogierów z Francji i Danii. Spółka nie zlecała IZ w Krakowie badań mrożonego,*

importowanego nasienia ogierów, co było niezgodne z art. 34 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i § 16 rozporządzenia Ministra RiGŻ z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawie materiału biologicznego wykorzystywanego w rozrodzie zwierząt gospodarskich, stanowiącym, że do wydawania świadectw potwierdzających spełnienie warunków dla sprowadzanego z zagranicy materiału biologicznego, w tym również nasienia koni, upoważniony jest wyłącznie IZ w Krakowie.

Stwierdzono, że dotacja w kwocie do wysokości 700 tys. zł, - określona w zał. nr 7 poz. 5 rozporządzenia Ministra RiRW z dnia 19 kwietnia 2000 r. w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych dla różnych podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu udzielania oraz rozliczania tych dotacji – z przeznaczeniem na wyposażenie Centrum Inseminacji Koni oraz na prace związane z przygotowaniem Centrum do świadczenia usług, nie została w 2000 r. wydatkowana. Ustalono, że Stado Ogierów Sp. z o.o. w Łącku w latach 1998 – 1999 zrealizowało budowę Centrum Inseminacji Koni w 66% w zakresie finansowym i w 33% w zakresie zadań rzeczowych⁵⁰.

3.10.2. Rozród naturalny zwierząt gospodarskich

Liczba punktów kopulacyjnych objętych nadzorem przez Inspekcję Weterynaryjną zmalała z 13.741 punktów kopulacyjnych w 1999 r. do 7.364 punktów w 2000 r., tj. o 46,4%. Natomiast liczba kontroli tych punktów wzrosła z 5.974 w 1999 r. do 6.813 w 2000 r., obejmując jednak w danym roku jedynie odpowiednio 43,5% i 92,5% punktów. Główne nieprawidłowości stwierdzane podczas kontroli to brak: aktualnych orzeczeń lekarsko – weterynaryjnych, aktualnych badań, środków dezynfekcyjnych, osobnego pomieszczenia dla reproduktora, mat dezynfekcyjnych przed wejściem, rejestru wykonywanych usług. Po zakończeniu kontroli powiatowi lekarze weterynarii kierowali do właścicieli punktów decyzje o usunięciu uchybień. Późniejsze kontrole wykazywały, że decyzje te nie zawsze były realizowane, a hodowcy rezygnowali z prowadzenia punktów kopulacyjnych. Na przykład:

- *W pow. łowickim Pow. Lek. Wet. na 43 punkty eksploatujące knury przeprowadził 50 kontroli (w tym 7 rekontroli) i tylko w 8 punktach zobowiązano się wywiązywać z zaleceń pokontrolnych. W 35 punktach oświadczone o rezygnacji z prowadzenia działalności w trakcie kontroli. Niektóre były już nieczynne, zawiesiły działalność wcześniej po uzyskaniu informacji o warunkach jakie powinny spełniać. W 2001 r. skontrolowano 4 punkty z knurami, wszystkie one zrezygnowały z dalszej działalności.*

⁵⁰Pismem z dnia 31.08.2001 r. PZHK poinformował NIK m.in., że Centrum Inseminacji Koni w Łącku aktualnie „ze względu na rygorystyczne przepisy weterynaryjne nie może bezpośrednio świadczyć usług sztucznego unasieniania klaczy. Rozwinięcie tego typu działalności wymaga kolejnych inwestycji, które pozwoliłyby na utworzenie drugiej części Centrum, zgodnie z wymogami weterynaryjnymi”.

W kontrolowanych powiatach nie prowadzono kontroli (przeглядów) rozplodników wykorzystywanych w rozrodzie naturalnym pod względem legalności ich użytkowania. Starostowie ograniczali się do wydawania na wniosek zainteresowanych hodowców decyzji o dopuszczeniu rozplodnika do rozrodu naturalnego natomiast powiatowe służby weterynaryjne kontrolowały punkty kopulacyjne jedynie pod względem spełnienia wymogów sanitarnych i zoohigienicznych. Badania kontrolne wykazały, że 10 starostw, tj. 85% objętych kontrolą nie posiadało właściwego rozeznania o faktycznej liczbie punktów kopulacyjnych oraz o liczbie reproduktorów użytkowanych w rozrodzie naturalnym. Na przykład:

- *Posiadana w Starostwie w Radziejowie dokumentacja hodowlana nie była aktualizowana. Ostatnie zapisy dotyczyły sierpnia 1999 r., według których na terenie powiatu istniały 82 punkty kopulacyjne knura, 1 buhaja i 1 ogiera. Z informacji Powiatowego Lekarza Weterynarii wynikało, że na terenie powiatu prowadzeniem punktów kopulacyjnych zajmowało się 17 podmiotów w 2000 r. i 2 w 2001 r. W marcu 2000 r. podjęto działania w celu zalegalizowania działalności punktów kopulacyjnych poprzez poinformowanie 84 hodowców o warunkach dopuszczenia reproduktorów do rozrodu naturalnego. Ustalono, że wnioski złożyło 22 hodowców, na które wydano stosowne decyzje. O pozostałych punktach kopulacyjnych i ich ewentualnym funkcjonowaniu starostwo ani służby weterynaryjne nie miały rozeznania.*
- *W Starostwie w Bydgoszczy pomimo podejmowania działań porządkujących sprawy hodowlane w powiecie nie ustalono faktycznej ilości punktów kopulacyjnych spełniających określone wymogi, potwierdzone stosownymi decyzjami Starosty. W 1999 r. Starostwo uzyskało z podległych gmin informację, że na terenie powiatu istniało 61 punktów kopulacyjnych knura, a według danych z marca 2001 r. ustalono liczbę ogierów (17 szt.). Do czasu kontroli wnioski o dopuszczenie reproduktorów do rozrodu naturalnego złożyły zaledwie 3 podmioty, jednak z powodu braków dokumentacyjnych Starosta nie wydał żadnej decyzji, wobec powyższego hodowcy posiadający reproduktory, wykorzystywali je nielegalnie.*

W okresie objętym kontrolą ponad 60% reproduktorów wykorzystywanych było w rozrodzie zwierząt gospodarskich bez uzyskania decyzji starosty. Działalność taka, niezależnie od opóźnienia postępu hodowlanego, była naruszeniem obowiązujących przepisów art. 23 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli stanowiących, że do rozrodu naturalnego mogą być dopuszczone reproduktory decyzją starosty. Kontrola ujawniła, że w skontrolowanych starostwach w 1999 r. na 858 rozplodników faktycznie wykorzystywanych w rozrodzie według nadzoru weterynaryjnego – 470 rozplodników (54,7%) nie posiadało decyzji starosty o dopuszczeniu do rozrodu. W 2000 r. na 692 rozplodniki objęte nadzorem weterynaryjnym, wykorzystywanych nielegalnie było 470 rozplodników (67,9%), a w I kwartale 20001 r. na 524 reproduktory – 357 (68,1%) używanych było w rozrodzie bez decyzji starosty. Na przykład:

- *Starosta Wągrowiecki wydał w badanym okresie 8 decyzji o dopuszczeniu do rozrodu naturalnego natomiast z informacji Powiatowego Lekarza Weterynarii wynika, że w 2001 r. na terenie powiatu wągrowieckiego użytkowanych było w punktach kopulacyjnych 19 knurów i 7 ogierów.*
- *Na terenie powiatu kozińskiego w 1999 r. było ogółem 55 punktów kopulacyjnych (29 ogierów i 33 knury), w 2000 r. – 52 punkty kopulacyjne (22 ogiery i 33 knury), w 2001 r. – 31 punkty kopulacyjne (21 ogierów i 10 knurów). Pomimo że Powiatowy Lekarz Weterynarii sprawował nadzór weterynaryjny nad punktami kopulacyjnymi, to knury w latach 1999 – 2001 oraz ogiery w 2001 r. były wykorzystywane w rozrodzie bez decyzji starosty dopuszczającej je do rozrodu naturalnego.*

W trakcie kontroli kontrolerzy NIK dokonali oględzin 47 punktów kopulacyjnych z 52 reproduktorami i stwierdzili, że w 24 punktach kopulacyjnych (51,0%) wykorzystywano do rozrodu naturalnego 25 rozplodników, które nie zostały dopuszczone do rozrodu decyzją starosty, a 26 punktów kopulacyjnych (55,3%) nie spełniało wymogów sanitarno – weterynaryjnych. Na przykład:

- *Podczas oględzin 7 punktów kopulacyjnych na terenie pow. bydgoskiego i 8 punktów na terenie pow. inowrocławskiego żaden nie spełniał wymogów określonych § 24 rozporządzenia Ministra RiGŻ z dnia 11 lutego 1999 r. w sprawie szczegółowych warunków weterynaryjnych przy pozyskiwaniu, konserwacji, obróbce, przechowywaniu, wprowadzaniu do obrotu lub wykorzystywaniu materiału biologicznego oraz prowadzeniu punktów kopulacyjnych, a wykorzystywane reproduktory nie posiadały decyzji starosty o dopuszczeniu ich do rozrodu naturalnego.*

Nieprawidłowością było, że 7 starostów (60%) objętych kontrolą nie było informowanych przez powiatowych lekarzy weterynarii o stwierdzeniu, podczas dokonywanych kontroli punktów kopulacyjnych, wykorzystania w rozrodzie naturalnym reproduktorów bez decyzji starosty. Na przykład:

- *Na terenie powiatu piotrkowskiego – wg informacji Powiatowego Lekarza Weterynarii – funkcjonowało w I kwartale 2001 r. ogółem 119 punktów kopulacyjnych zwierząt gospodarskich, w tym 85 dla knurów, 26 dla tryków i 8 dla ogierów. Starostwo nie posiadało pełnego rozeznania w zakresie ilości punktów kopulacyjnych, a także liczby reproduktorów wykorzystywanych w rozrodzie naturalnym, za wyjątkiem punktów kopulacyjnych koni, gdyż na ich prowadzenie wydane zostały stosowne decyzje. Pomimo że reproduktory na tych punktach nie posiadały decyzji starosty, Powiatowy Lekarz Weterynarii obejmował je nadzorem sanitarno – weterynaryjnym bez informowania o tym starosty.*

Dziiesięciu starostów (75% objętych kontrolą) nie uzgadniało wspólnych działań służb i inspekcji na obszarze powiatu w zakresie hodowli i rozrodu zwierząt gospodarskich i nie zlecało im przeprowadzania kontroli, nawet w uzasadnionych przypadkach. Starostowie nie skorzystali z uprawnień wynikających z art. 35 ust. 3 pkt 3 i 5 ustawy

z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym upoważniających ich do takiego postępowania.

W 10 starostwach, tj. 90% nie podejmowano działań legalizujących, wykorzystywanych do rozrodu naturalnego reproduktorów bez decyzji starostów, ani też starostowie nie podejmowali działań wynikających z art. 41 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 i 3 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli w zakresie jej porządkowania lub likwidacji. Krytycznie należy ocenić ten fakt, gdy inseminacją objętych było w powiecie od 22% pogłowia zwierząt gospodarskich przy jednoczesnym braku reproduktorów dopuszczonych do rozrodu decyzją starosty. Na przykład:

- *Na terenie powiatu zwoleńskiego w 2000 r. poddano inseminacji 4298 krów, tj. 36,8% pogłowia ogółem oraz 3079 loch, tj. 72,3% pogłowia. Niepełna inseminacja oraz brak uznanych rozplodników wskazywały na nielegalne użytkowanie buhajów i knurów. Starosta poinformowany przez Wojewódzki Związek Hodowców Koni w Radomiu pismami z dnia 20 grudnia 1999 r. (znak H.I./3/205/99) oraz z dnia 18 maja 2001 r. (znak H.I. 3/37/01) o 3 ogierach nie wpisanych do księgi zarodowej, a wykorzystywanych do rozrodu, nie podjął żadnych czynności.*
- *Z informacji MCHiRZ Sp. z o.o. w Łowiczu wynika, że w 2000 r. na terenie powiatu białobrzskiego inseminacji poddano 1954 krów, tj. ok. 22% pogłowia oraz 1513 loch – ok. 29% pogłowia. Niskie współczynniki inseminacji oraz brak uznanych buhajów i knurów na terenie powiatu wskazują na użytkowanie nielegalnych reproduktorów. Starosta poinformowany w dniu 26 marca 2001 r. i 10 kwietnia 2001 r. przez Związek Hodowców Koni w Radomiu o nielegalnym wykorzystywaniu do rozrodu 4 ogierów, które nie były wpisane do ksiąg zarodowych, nie podjął żadnych czynności, poza skierowaniem do zarządów gmin pisma, w którym zwrócił się z prośbą o wytypowanie przedstawicieli samorządu lokalnego do składu Powiatowej Komisji do przeprowadzenia przeglądu kwalifikacyjnego ogierów używanych do rozrodu naturalnego.*

Stwierdzono, że 5% poddanych analizie decyzji wydanych przez starostów o dopuszczeniu rozplodnika do rozrodu naturalnego nie uwzględniało przepisów art. 23 ust. 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli. Na przykład:

- *Starosta Koniński wydał 78 decyzji o dopuszczeniu rozplodnika do rozrodu naturalnego bez zasięgnięcia wymaganych opinii właściwej izby rolniczej lub właściwego związku hodowców.*

Także w spółkach AWRSP stwierdzono przypadki zastępowania inseminacji rozrodem naturalnym. Na przykład:

- *W OHZ Sp. z o.o. w Osięcinach wobec obniżonej skuteczności inseminacji krów i jałowic praktykowano zwiększony udział krycia naturalnego i w jednej z analizowanych obór (w Jarantowicach) 22,6 % krycia wykonano w sposób naturalny wydłużając w ten sposób okres międzywycieleniowy o ok. 16,2-17,8 % oraz wiek pierwszego wycielenia o ok. 6,4-10,1 %.*

Ustalono, że 40% objętych kontrolą spółek hodowlanych AWRSP, wbrew obowiązującym przepisom art. 23 ust. 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, wykorzystywało w rozrodzie naturalnym reproduktory, które nie zostały dopuszczone do rozrodu decyzją starosty. Na przykład:

- *W OHZ Sp. z o.o. w Osięcinach dopuszczono do rozrodu naturalnego buhaje (5 szt.) i knury (47 szt.) bez wcześniejszego uzyskania wymaganej zgody starosty.*
- *W OHZZ Sp. z o.o. w Chodczku w badanym okresie nie uzyskano wymaganych decyzji starosty na dopuszczenie wszystkich posiadanych (14 szt.) knurów do rozrodu naturalnego. Decyzje takie uzyskano dopiero w trakcie kontroli.*
- *Stadnina Koni „Nowe Jankowice” Sp. z o.o. nie wystąpiła do Starosty Grudziądzkiego o wydanie decyzji zezwalającej na użytkowanie do krycia naturalnego 3 buhajów (pokryto nimi 138 krów).*
- *Stado Ogierów Sp. z o.o. w Łącku, wstawiając na punkty kopulacyjne w 1999 r. - 40 ogierów, a w 2000 r. - 45 ogierów, użytkowało rozplodniki bez stosownej decyzji starosty dopuszczającej reproduktory do rozrodu naturalnego.*

3.10.3. Transplantacja zarodków obok używania nasienia buhajów o dużej wartości hodowlanej, jest jedną z najbardziej skutecznych i relatywnie szybkich metod pozwalających uzyskać postęp genetyczny. Mimo to w latach 1998 – 2000⁵¹ zmniejszyła się o 75,6% liczba przeniesionych zarodków bydlęcych krów matek buhajów: - z 858 (w tym skutecznie 327) w 1998 r. - 310 zarodków (w tym skutecznie 140 zarodków) w 1999 r. - do 209 zarodków (w tym skutecznie 104) w 2000 r. Jednocześnie kwota dotacji na krowy biorczynie zarodków wyniosła w 2000 r. - 171 tys. zł i była mniejsza od dotacji na ten cel w 1999 r. o 17 tys. zł, tj. o ponad 9%. Na przykład:

- *W spółkach AWRSP prowadzących hodowlę bydła zmniejszył się zakres stosowania transplantacji zarodków. W latach 1998 - 2000 były podejmowane działania w zakresie doskonalenia genetycznego bydła tą metodą, mające na celu produkcję buhajów na potrzeby inseminacji oraz jałówek przeznaczonych do doskonalenia własnego stada (w przyszłości dawczyń zarodków). Ustalono, że spadła liczba własnych dawczyń zarodków ze 140 w 1998 r. do 31 w 2000 r., tj. o 77,9%. Spadła też liczba przenoszonych zarodków świeżych z 308 w 1998 r. do 94 w 2000 r., tj. o 69,5%, a liczba przenoszonych zarodków mrożonych (w tym importowanych z USA) z 459 w 1998 r. do 310 w 2000 r., tj. o 32,5%. Skuteczność przenoszenia wyniosła w 1998 r. - 45%, a w 2000 r. - 46%. Liczba urodzonych cieląt zmalała z 362 w 1998 r. do 140 w 2000 r., tj. o 61,3%.*

W latach 1999 – 2000 wprowadzono do obrotu, bez zezwolenia ministra właściwego ds. rolnictwa, zarodki wykorzystywane w rozrodzie zwierząt. W okresie tym, decyzje zezwalające zostały wydane jedynie dla WWS Sires-Polska (dwie decyzje Ministra

⁵¹ Wg publikacji „Ocena wartości użytkowej krów oraz ocena i selekcja buhajów. Wyniki za (...)” 1998 r., 1999 r. i 2000 r.

Nr 19/99 z dnia 07.07.1999 r. i 46/99 z 13.10.1999 r. dotyczące wprowadzenie do obrotu, odpowiednio 199 i 16 zarodków bydłych importowanych z USA). Ponadto w roku 2000 i w I kw. 2001 roku nie wydano decyzji zezwalających na wprowadzenie do obrotu komórek jajowych lub zarodków wykorzystywanych w rozrodzie.

- *W spółkach hodowlanych nadzorowanych przez OT AWRSP rozprawdzono i wykorzystano w rozrodzie zarodki bydłe pochodzące z USA z naruszeniem art. 26 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli stanowiącym, że wprowadzanie do obrotu komórek jajowych i zarodków wykorzystywanych w rozrodzie zwierząt wymaga zezwolenia ministra właściwego ds. rolnictwa. W okresie objętym kontrolą, dla spółek hodowlanych AWRSP sprowadzono z USA, poprzez firmę WWS – Polska, łącznie 609 zarodków bydłych (w 1999 r. – 271, w 2000 r. – 234, w I kwartale 2001 r. – 104), gdy Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej decyzjami wydanymi w roku 1999, dopuścił do obrotu jedynie 215 zarodków importowanych z USA.*
- *Bez wymaganego zezwolenia Ministra RiGŻ z naruszeniem art. 26 ustawy o organizacji hodowli, jednostka organizacyjna OHZ Sp. z o.o. w Osięcinach, tj. SHZ Intergen w Drogomyślu wprowadziła w 1999 r. do obrotu 246 zarodków bydłych i w 2000 r. 205 zarodków z przeznaczeniem dla spółek OT AWRSP w Warszawie.*
- *Ośrodek Hodowli Zarodowej DĘBOŁĘKA Spółka z o.o. w Dębołęce zakupił w OHZ Osięciny 38 szt. importowanych zarodków bydłych.*

Ww. zarodki sprowadzone z zagranicy wprowadzono do obrotu nie zawsze zaopatrzone – wbrew przepisom art. 34 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli - w świadectwa potwierdzające spełnienie wymagań wydane przez upoważniony podmiot, tj. IZ. Ustalono, że IZ, który - zgodnie z rozporządzeniem Ministra RiGŻ z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawie materiału biologicznego wykorzystywanego w rozrodzie zwierząt gospodarskich - jest jedynym podmiotem uprawnionym do wydawania świadectw potwierdzających spełnienie warunków dla przywożonego z zagranicy materiału biologicznego, otrzymał w okresie objętym kontrolą, zlecenia na przeprowadzenie oceny tylko 373 zarodków i nie wydawał świadectw spełnienia warunków zootechnicznych dla innego sprowadzonego z zagranicy materiału biologicznego. I tak:

- *w okresie od 1999 r. do dnia 5 lipca 2001 r. IZ poddał ocenie ogółem 373 zarodki bydłe pochodzące od 44 par rodzicielskich, (w tym w 2000 r. 269 szt. pochodzących od 32 par rodzicielskich – świadectwo nr 14/2000, natomiast w 2001 r. 104 szt. pochodzące od 12 par rodzicielskich – świadectwo nr 16/2001). Wszystkie zarodki zaimportowane zostały przez WWS Polska.*

3.11. Działalność w zakresie pozyskiwania, konfekcjonowania, przechowywania i dostarczania nasienia zwierząt gospodarskich

3.11.1. Badania kontrolne 3 j.s.SP prowadzących działalność w zakresie sztucznego unasieniania wykazały, że wojewodowie, oprócz zezwoleń wydanych dla 42 zakładów lub

oddziałów SHiUZ (przekształconych w j.s.SP), wydali także w okresie objętym kontrolą zezwolenia na prowadzenie działalności jedynie dla 8 podmiotów (▪*INTERABRY VENTURA Spółka z o.o. w Łodzi*, ▪*Centrum Rozrodu Koni w Stadzie Ogierów w Łącku Spółka z o.o.*, ▪*Lecznica Zwierząt s.c. Z. Ciombor, T. Ćwiakalski; Stacja Unasieniania Loch w Środzie Śl.*, ▪*Stacja Badawcza Trzody Chlewniej Żerniki Wielkie Sp. z o.o.*, ▪*Stacja Unasieniania Loch w Sławęcinku*, ▪*Zakład Rolniczo-Przemysłowy „Farmutil - HS” - Stacja Unasieniania Loch w Śmiłowie*, ▪*Stacja Unasieniania Loch w Żarowie*, ▪*Zakład Unasieniania Loch w Barcianach*).

Kontrola NIK wykazała, że na terenie 3 j.s.SP wbrew obowiązującym przepisom art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli działalność w zakresie dostarczania nasienia buhajów prowadziło 8 podmiotów (▪*UNION REGIONALE DES COOPERATIVES D'ELEVAGE DE L'OUEST w Rennes*, ▪*Europon Polska Spółka z o.o.*, ▪*SEMEX Poland Sp. z o.o.*, ▪*World Wide Sires – Polska*, ▪*Genetyką Holenderska Sp. z o.o.*, ▪*Ośrodek Hodowli Zarodowej Osiecin Sp. z o.o. - Stacja Hodowli Zwierząt „Intergen” w Drogomyślu*, ▪*Fundacja Wspierania Przedsiębiorczości w Polskiej Hodowli i Inseminacji*, ▪*Genes Difusion Polska Sp. z o.o.*), które nie posiadały na taką działalność zezwolenia wojewody. Jednocześnie stwierdzono, że ponad 35% kontrolowanych jednostek hodowlanych zaopatrywało się częściowo w nasienie od ww. podmiotów. Na przykład:

- *OHZ Sp. z o.o. w Osiecinach w latach 1999-2000 zakupiła nasienie o wartości łącznej 170,8 tys. zł od podmiotów, które nie posiadały stosownych zezwoleń wojewody na pozyskiwanie, konfekcjonowanie, przechowywanie i dostarczanie nasienia.*
- *OHZZ Sp. z o.o. w Chodczku w latach 1999-2000 dokonała zakupu nasienia na łączną kwotę 51,0 tys. zł w jednostkach nie posiadających wymaganego zezwolenia wojewody.*
- *HZiNR „Polanowice” Sp. z o.o. w latach 1999-2000 dokonała zakupu 440 porcji nasienia buhajów na łączną kwotę 18.977,43 zł od WWS Polska i Semex Poland Sp. z o.o.*
- *Stadnina Koni „Nowe Jankowice” Sp. z o.o. w latach 1999-2000 dokonała zakupów 412 porcji nasienia buhaja importowanego z USA na łączną kwotę 31.157,82 zł od podmiotów nie posiadających stosownego zezwolenia wojewody.*
- *OHZ sp. z o.o. Dębołęka zakupił dodatkowo w 2000 r. nasienie importowane w ilości 288 porcji od OHZ Osiecin Stacja Hodowli Zwierząt INTERGEN w Drogomyślu i firmy „SEMEX” Poland Sp. z o.o. w Osiecinach.*

Kontrola wykazała, że nie w pełni przestrzegane były również przez j.s.SP przepisy art. 29 ust.1 i 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 roku o organizacji hodowli stanowiące, że prowadzenie działalności w zakresie pozyskiwania, konfekcjonowania, przechowywania i dostarczania nasienia wymaga zezwolenia wojewody. Na przykład:

- *WCHiRZ Sp. z o.o. w Poznaniu z siedzibą w Tulcach, (a poprzednio SHiUZ) uzyskała zezwolenia Wojewodów Wielkopolskiego i Lubuskiego - na prowadzenie działalności w zakresie pozyskiwania, konfekcjonowania, przechowywania i dostarczania nasienia - dotyczące nasienia buhajów rasy czarno-białej. Tymczasem przedmiotem działania Spółki było także pozyskiwanie, konfekcjonowanie, przechowywanie i dostarczanie nasienia buhajów innych ras (jersey, limousine, piemontese i in.).*

Podmioty deponujące nasienie w SHiUZ (a następnie w j.s.SP) prowadziły sprzedaż tego nasienia bez zezwoleń wojewodów, a same SHiUZ-y posiadając takie zezwolenie zaopatrywały się w to nasienie i tym samym „legalizowały” jego obrót. Zaopatrywanie się przez SHiUZ w nasienie od tych podmiotów, w sytuacji gdy do zadań SHiUZ należało m. in. świadczenie usług inseminacyjnych, było sprzeczne z przepisami art. 28 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli zwierząt stanowiącym, że podmiot prowadzący sztuczne unasienianie zobowiązany jest do zaopatrywania się w nasienie wyłącznie od podmiotu posiadającego zezwolenie na pozyskanie, konfekcjonowanie, przechowywanie i dostarczanie nasienia. Na przykład:

- *SHiUZ Spółka z o.o. w Bydgoszczy zakupiła w latach 1999-2000 łącznie 8.123 porcje nasienia o wartości 359,1 tys. zł od podmiotów nie posiadających zezwolenia na pozyskiwanie, konfekcjonowanie, przechowywanie i dostarczanie nasienia.*
- *MCHiRZ Sp. z o.o. w Łowiczu, a poprzednio SHiUZ, posiadając wymagane zezwolenia wojewodów: łódzkiego, mazowieckiego, świętokrzyskiego i dolnośląskiego na prowadzenie działalności w zakresie pozyskiwania, konfekcjonowania, przechowywania i dostarczania nasienia buhajów i knurów, zajmowały się dystrybucją nasienia buhajów od 7 firm komercyjnych, z którymi zostały zawarte stosowne umowy. Łączna ilość porcji wprowadzonego do obrotu nasienia wyniosła 6.906 szt. w 1999 r., 11.178 szt. w 2000 r. i 1.424 szt. w I kwartale 2001 r. Nie żądano od tych firm dokumentu potwierdzającego posiadanie zezwolenia na dostarczanie nasienia, co było niezgodne z art. 28 ust. 1, pkt 1 ustawy. Zarówno umowy zawarte przez SHiUZ, jak i przez MCHiRZ z firmami komercyjnymi nie zawierały zapisu, że wraz z dostawą nasienia załączony zostanie również dokument potwierdzający posiadanie zezwolenia na dostarczanie nasienia i nie żądano takiego dokumentu.*
- *WCHiRZ Sp. z o.o. w Poznaniu z siedzibą w Tulcach (wcześniej SHiUZ) zaopatrzyło się w okresie objętym kontrolą w 45.526 porcji nasienia buhajów od podmiotów nie posiadających stosownych zezwoleń Wojewody Wielkopolskiego i Wojewody Lubuskiego na przechowywanie i dostarczanie nasienia.*

3.11.2. Ustalono, że Minister RiRW wydał w badanym okresie pozytywne opinie dla 11 programów oceny i selekcji buhajów, 12 programów oceny i selekcji knurów oraz 2 programów oceny i selekcji ogierów. Jednocześnie trzy podmioty prowadzące banki nasienia, tj. Ośrodek Hodowli Zarodowej Osieczyny Sp. z o.o. Stacja Hodowli Zwierząt „Intergen” - Drogomyśl, Instytut Zootechniki oraz „BUL-SEM” Witold Hibner-Pruszków, a w przypadku SHZ „Intergen” prowadzącej także działalność w zakresie pozyskiwania,

konfekcjonowania i dostarczania nasienia buhajów, nie wystąpiły o uzyskanie omawianych opinii, bez których nie mogły z kolei otrzymać zezwolenia wojewody na ww. działalność.

- *NIK jako nielegalne ocenia prowadzenie bez zezwolenia właściwych terytorialnie wojewodów, działalności w zakresie pozyskiwania, konfekcjonowania, przechowywania i dostarczania nasienia przez Stację Hodowli Zwierząt „Intergen” w Drogomyślu, stanowiącą zakład Ośrodka Hodowli Zarodowej Osieczyny Spółka z o.o. w Osieczinach (jednej z 32 strategicznych spółek AWRSP).*

W kontrolowanym okresie SHZ „Intergen” pozyskała od własnych reproduktorów (16 buhajów w 1999 r. - 11 w 2000 r. – 5 w I kwartale 2001 r.) łącznie 212 351 porcji nasienia, deponując je we własnym banku nasienia w Drogomyślu. Z pozyskanego nasienia 115.156 porcji przeznaczone zostało na eksport, a 34 873 porcje sprzedano w kraju.

Kontrola stwierdziła niepełny nadzór odpowiedzialnych pracowników OT AWRSP i członków Grupy Konsultantów Naukowych - powołanej do prowadzenia nadzoru i kontroli w zakresie spółek hodowlanych - nad legalnością działań Stacji Hodowli Zwierząt „Intergen” w Drogomyślu.

Stwierdzono nielegalne pozyskiwanie i konfekcjonowanie nasienia ogiera w jednej z siedmiu poddanych kontroli Stadnin Koni przez podmiot nie posiadający zezwolenia wojewody na taką działalność.

- *W Stadninie Koni Racot Spółka z o.o. (będącej hodowlaną spółką AWRSP) zlecono w 1999 r. usługi - w postaci zabiegów związanych z inseminacją koni (pobieranie i zamrażanie nasienie pochodzącego od dwóch ogierów sprowadzonych z Holandii) - spółce „Biotech” z Krakowa. Spółka ta nie posiadała zezwolenia (o jakim mowa w art. 29 ustawy o organizacji i hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich) na prowadzenie tego rodzaju działalności. W Spółce w latach 1999 - 2001 prowadzono przeważnie krycie naturalne koni, niemniej w 1999 r. stosowano również technikę inseminacyjną, korzystając z nasienia pobieranego od ogierów wypożyczanych z Holandii, tj. ELMERO i LARDUC. Według rejestru pokryć skuteczność inseminacji była następująca: ogier ELMERO (nasienie mrożone) - zainseminowano 16 klaczy z tego żrebnych było 6 (37%), ogier LARDUC (nasienie świeże) - zainseminowano 28 klaczy z tego żrebnych było 14 (50%). Wg informacji uzyskanej z Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu Spółka Biotech nie występowała o zezwolenie na prowadzenie ww. działalności. Ustalono że firma ta świadczyła usługi na rzecz Stadniny Koni Racot Sp. z o.o. na podstawie uzgodnień z byłym Prezesem Zarządu Spółki.*

3.12. Nadzór i kontrola nad hodowlą i rozrodem zwierząt

W strukturze organizacyjnej zarządzania hodowlą i rozrodem zwierząt gospodarskich w Polsce brak było organu, który posiadałby kompetencje nadzoru i kontroli w zakresie problematyki całej hodowli zwierząt szczególnie w sytuacji, gdy zgodnie z art.

8, 14 i 20 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli może nastąpić przekazywanie z KCHZ zadań dla związków hodowców lub innych podmiotów⁵².

Należy oczekiwać, że zmianę tej niekorzystnej sytuacji przyniesie wdrożenie uchwalonej dnia 25 lipca 2001 r. ustawy o zmianie ustawy o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko – weterynaryjnych, ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz o Inspekcji Weterynaryjnej oraz ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich. Przepisami tej ustawy kontrolę hodowli i rozrodu zwierząt powierzono z dniem 1 stycznia 2002 r. jednostce organizacyjnej o zasięgu krajowym, tj. KCHZ.

MRiRW nie dysponowało pełnymi danymi dotyczącymi możliwości produkcyjnych i sposobu prowadzenia oceny wartości użytkowej zwierząt m. in. przez firmy komercyjne. MRiRW otrzymywało jedynie okresowe sprawozdania z wykonanych zadań i uzyskanych wyników od podmiotów upoważnionych do prowadzenia oceny wartości użytkowej i hodowlanej oraz prowadzenia ksiąg zwierząt, a także do końca 2000 r. sprawozdania przesyłane przez SHiUZ z zakresu realizowanych przez nich programów oceny i selekcji rozplodników. Do zakończenia kontroli j.s.SP (powstałe na miejsce SHiUZ) nie miały obowiązku sporządzania sprawozdań z wykonanych zabiegów unasienniania bydła i trzody chlewnej i przesyłania ich do MRiRW.

Jednostki organizacyjne MRiRW przeprowadziły kontrole:

- w 1999 r. w zakresie prawidłowości wykorzystania środków budżetowych przekazanych przez MRiGŻ na postęp biologiczny (14 podmiotów),
- w 2000 r. w zakresie wykonania zaleceń pokontrolnych po przeprowadzonych kontrolach w 1999 r. (5 podmiotów), w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych dla podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania oraz rozliczania tych dotacji (4 podmioty) oraz w zakresie działalności merytorycznej stanowiska pracy ds. hodowli i oceny drobiu (2 podmioty).

W 2001 r. do zakończenia kontroli KCHZ nie sprawowało nadzoru nad rozrodem. Po zlikwidowaniu SHiUZ - które były zakładami CSHZ i w tym zakresie podlegały jej

⁵² Krajowa Rada Izb Rolniczych w piśmie z dnia 17.01.2001 r. skierowanym do Przewodniczącego Sejmowej Podkomisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia rządowego projektu ustawy z druku Nr 2287 stwierdziła m. in., że wpływ państwa jako instytucji kontrolującej hodowlę powinien odbywać się poprzez powołanie w tym celu Inspekcji Hodowlanej utworzonej na bazie KCHZ. Powinna ona posiadać kompetencje nadzoru i kontroli w zakresie problematyki całej hodowli zwierząt.

kontroli - sztucznym unasienianiem zajmują się j.s.SP, do których kontroli w zakresie rozrodu nie miało uprawnień KCHZ.

Badania kontrolne wykazały, że w Polsce nie było również organu, do którego obowiązków należałby nadzór nad rozrodem naturalnym zwierząt gospodarskich. Nadzór pełniony przez Inspekcję Weterynaryjną dotyczy jedynie kontroli pod względem spełnienia wymogów sanitarnych i zoohigienicznych, natomiast starostwa objęte kontrolą nie pełniły nadzoru nad organizacją hodowli zwierząt gospodarskich w powiatach. Na przykład:

- *W regulaminach organizacyjnych starostw w Koźlenicach, Zwoleniu i Białobrzegach nie zostały określone dla wydziałów rolnictwa, leśnictwa i ochrony środowiska zadania w zakresie rozrodu i hodowli zwierząt gospodarskich. W badanym okresie Rady i Zarządy Powiatów, jak również Komisje ds. Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska nie omawiały spraw związanych z organizacją zadań w zakresie hodowli zwierząt gospodarskich. Nie dysponowano również informacjami z tej dziedziny.*

III. POSTĘPOWANIE POKONTROLNE

1. O wynikach kontroli informowano na bieżąco kierowników skontrolowanych jednostek. Ustalenia kontroli oraz wnioski sformułowane na podstawie protokołów kontroli przedstawiono na 9 naradach pokontrolnych. Do kierowników wszystkich skontrolowanych jednostek skierowano 35 wystąpień pokontrolnych, w tym do:

- Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
- dyrektora Instytutu Zootechniki,
- dyrektora Krajowego Centrum Hodowli Zwierząt i 2 dyrektorów Regionalnych Centrów Hodowli Zwierząt,
- 13 prezesów zarządów spółek AWRSP i 1 administratora gospodarstwa rolnego Skarbu Państwa,
- 3 prezesów zarządów jednoosobowych spółek Skarbu Państwa prowadzących działalność w zakresie sztucznego unasieniania,
- dyrektora Oddziału Terenowego AWRSP,
- 12 starostów.

Łącznie pod adresem jednostek kontrolowanych NIK skierowała 104 wnioski pokontrolne, z których wg stanu na dzień 12 listopada 2001 r. zrealizowano 51 wniosków, nie zrealizowano 27 wniosków, a 26 wniosków pozostawało w trakcie realizacji.

2. Wnioski adresowane do **Ministra RiRW** dotyczyły w szczególności:

- dokonania zmian w rozporządzeniu w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych dla różnych podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu udzielania oraz rozliczania tych dotacji dotyczących: powiązania systemów dofinansowywania prowadzenia hodowli ze znaczeniem gospodarczym poszczególnych gatunków zwierząt, wyodrębnienia środków finansowych dla ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich, zasad dotowania ogierów rasy śląskiej,
- przeprowadzenia ocen efektywności realizowanych programów hodowlanych i wykorzystania ich przy planowaniu kierunków wydatkowania środków w zakresie postępu biologicznego,
- doprowadzenia do powstania państwowego, instytucjonalnego nadzoru nad hodowlą i rozrodem zwierząt gospodarskich w Polsce,

- kontynuowania procesu upoławeczniawia hodowli w Polsce w zakresie przekazywania związkom hodowców i innym podmiotom uprawnień do prowadzenia ksiąg i oceny wartości użytkowej zwierząt hodowlanych,
- zwiększenia nadzoru w trakcie dalszego procesu przekształceniowego w organizacji hodowli zwierząt,
- wydania rozporządzeń wynikających z delegacji zawartych w ustawie z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji i rozrodzie zwierząt gospodarskich,
- wykorzystania w celu prawidłowego prowadzenia przez podmioty rejestrów zwierząt hodowlanych, uprawnień Ministra RiRW do cofnięcia zezwolenia na prowadzenie rejestru, wynikających z art. 20 ust. 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli.

Wnioski skierowane do **Dyrektora Instytutu Zootechniki** dotyczyły:

- uregulowania działalności w zakresie rozrodu zwierząt gospodarskich poprzez: uzyskanie zezwolenia wojewody na przechowywanie i obrót nasieniem zwierząt gospodarskich, zawarcie umów na przechowywanie i obrót materiałami biologicznymi ze wszystkimi podmiotami deponującymi te materiały w Instytucie, wprowadzanie do obrotu krajowego wyłącznie nasienia buhajów dopuszczonych do rozrodu w Polsce, potwierdzanie spełnienia warunków zootechnicznych i hodowlanych dla materiału biologicznego przywożonego z zagranicy,
- wprowadzania do ewidencji księgowej wszystkich wartości niematerialnych i prawnych w tym opracowanych w Instytucie programów komputerowych,
- większego niż dotychczas wykorzystania w praktyce wyników prac badawczych Instytutu,
- ograniczenia do niezbędnych przypadków, popartych dogłębną analizą, udzielania pożyczek, w tym spółkom z mniejszościowym udziałem Instytutu,
- zweryfikowania zasad dalszej współpracy Instytutu z Grupą Kapitałową S.A. oraz zawartej przez Instytut umowy dotyczącej sprzedaży udziałów Spółki w Siejniku,
- doprowadzenia do skutecznej windykacji należności Instytutu, a w szczególności spłaty udzielonych pożyczek,
- prowadzenia działalności gospodarczej zgodnej ze statutowym przedmiotem działania Instytutu, natomiast w przypadku już udzielonych pożyczek, przestrzegania odpowiedniego kwalifikowania dochodów w deklaracjach podatkowych.

Wnioski adresowane do **Dyrektora KCHZ** dotyczyły:

- uregulowania spraw dotyczących 65 działek będących we władaniu KCHZ po zlikwidowanych SHiUZ,
- sporządzenia bilansu otwarcia KCHZ na 1 stycznia 2001 r.,
- sporządzenia i podpisania uzupełniających protokołów zdawczo-odbiorczych dotyczących majątku przekazanego przez CSHZ do j.s.SP powstałych na bazie zlikwidowanych SHiUZ,
- wyegzekwowania zwrotu odpraw w kwocie 21 tys. zł wypłaconych pracownikom z naruszeniem przepisów,
- sporządzenia sprawozdania z likwidacji CSHZ zgodnie ze stanem faktycznym i przekazanie tego sprawozdania dla Ministra RiRW,
- odstąpienia od pobierania opłat od hodowców za sprawdzanie wniosków o przyznanie dotacji,
- sporządzania umów zawieranych przez KCHZ z podmiotami zagranicznymi również w języku polskim.

Wnioski kierowane do **starostów** dotyczyły podjęcia m. in. we współpracy z powiatowymi lekarzami weterynarii działań w kierunku ustalenia legalności wykorzystywania w rozrodzie wszystkich faktycznie użytkowanych reproduktorów, podjęcia działań wobec osób prowadzących punkty kopulacyjne, w których ujawniono fakt nielegalnego wykorzystywania rozplodników (postępowanie w sprawach o wykroczenia) oraz określenia w regulaminie organizacyjnym Starostwa zadań w zakresie hodowli i rozrodu zwierząt gospodarskich.

Wnioski skierowane do **Zarządów j.s.SP** prowadzących działalność w zakresie sztucznego unasieniania dotyczyły zaopatrywania się w nasienie buhajów wyłącznie od podmiotów posiadających zezwolenie wojewody na jego rozprowadzenie, przekazania dysponentom nieruchomości Skarbu Państwa (podmiotom uprawnionym do jego przejęcia) nieruchomości nie wniesionych do Spółki, zapewnienia sprawnej windykacji należności.

Adresowane do **OT AWRSP** wnioski dotyczyły spowodowania uzyskania zezwolenia wojewody na prowadzenie działalności przez Stację Hodowli Zwierząt „Intergen” w Drogomyślu oraz zwiększenia nadzoru nad legalnością działań podległych OT spółek w zakresie wykorzystywania do rozrodu materiału biologicznego, a wnioski skierowane do **spółek AWRSP prowadzących działalność hodowlaną** dotyczyły zaopatrywania się w nasienie buhajów wyłącznie od podmiotów posiadających zezwolenie wojewody na jego rozprowadzenie, użytkowania w rozrodzie naturalnym tylko

rozplodników dopuszczonych decyzjami starostów oraz rozważenia zmniejszenia liczby utrzymywanych ogierów do stanu ustalonego przez AWRSP.

Podstawową kwestią prawną, której dotyczyły wnioski zawarte w wystąpieniach pokontrolnych, była sprawa prowadzenia działalności w zakresie pozyskiwania, konfekcjonowania, przechowywania i dostarczania nasienia na podstawie nadawanych przez wojewodów zezwoleń, przy czym Izba stała na stanowisku, że niezależnie od tego jaki zakres podmiot wybierze na swą działalność (pełny lub częściowy), jeżeli tylko działalność będzie polegała na jednym z wymienionych w art. 29 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli działań, obowiązany jest on ubiegać się o zezwolenie wojewody, który w rozumieniu ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, jest na mocy przepisu art. 29 tej ustawy, jedynym organem uprawnionym do zezwolenia na prowadzenie takiej działalności. Również posiadanie przez podmiot nasienia dopuszczonego do wykorzystania w sztucznym unasienianiu, decyzją ministra właściwego ds. rolnictwa, nie stanowi zdaniem Izby, uprawnienia do prowadzenia działalności, jak też samo deponowanie nasienia na terenie j.s.SP (poprzednio SHiUZ) nie jest podstawą dla podmiotu do jego sprzedaży i dostarczania, gdyż taka działalność jest możliwa dopiero po uzyskaniu zezwolenia wojewody.

3. Minister RiRW pismem z dnia 14 września 2001 r. odnośnie realizacji wniosków pokontrolnych poinformował m. in., że:

- Opracowywana jest Strategia Ochrony Różnorodności Biologicznej, która obejmuje również zagadnienia zachowania rodzimych ras zwierząt gospodarskich. Po jej przyjęciu środki finansowe przeznaczone na ochronę zasobów genetycznych zostaną wyodrębnione.
- Dla wyeliminowania ewentualnej możliwości dwukrotnego ubiegania się o dotację do ogiera rasy śląskiej raz w przypadku nabycia, drugi raz przy jego sprzedaży, wprowadzono odpowiednie zapisy w projekcie rozporządzenia, który jest uzgodniony z Ministrem Finansów i został przekazany do Rządowego Centrum Legislacji⁵³.
- Mając na uwadze konieczność dokonywania okresowej oceny efektywności realizowanych programów hodowlanych oraz określania kierunków wspierania hodowli zwierząt ze środków postępu biologicznego, MRiRW zwróci się do IZ o opracowanie metod przeprowadzania takiej oceny.

⁵³ Zgodnie z § 1 pkt 3 i pkt 8 lit. f rozporządzenia Ministra RiRW z dnia 10 października 2001 r. wchodzącego w życie 23 listopada 2001 r. zniesiona została dotacja za sprzedanego do stada ogierów lub punktu kopulacyjnego ogiera rasy śląskiej (Dz. U. Nr 128, poz. 1431).

- W uchwalonej dnia 25 lipca 2001 r. ustawie o zmianie ustawy o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko – weterynaryjnych, ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz o Inspekcji Weterynaryjnej oraz ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich, zostały wprowadzone przepisy, które umożliwią ustanowienie instytucjonalnego nadzoru nad hodowlą i rozrodem, wzorem krajów członkowskich UE.
- Procesowi uspołecznienia hodowli będzie sprzyjać wydanie rozporządzenia Ministra RiRW w sprawie określenia dodatkowych wymagań wobec związków hodowców lub innych podmiotów dotyczących m. in. procedur rejestracyjnych oraz nawiązanie ścisłej współpracy z Ministrem Skarbu Państwa w zakresie realizacji następnych etapów przekształcenia spółek Skarbu Państwa prowadzących unasienianie zwierząt.
- Przepis w sprawie określenia wysokości opłat pobieranych od hodowców za prowadzenie oceny wartości użytkowej zwierząt będzie przedmiotem inicjatywy legislacyjnej Ministra RiRW zmierzającej do wykreślenia opisanego zapisu z ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, natomiast przepisy upoważniające do wydania rozporządzeń dotyczących wysokości opłat za wpis do księgi i opłat za wystawianie przez uprawnione podmioty świadectw potwierdzających spełnienie warunków dla materiału biologicznego, zwierząt hodowlanych i jaja wylęgowych zostały wykreślone w ustawie z dnia 25 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o organizacji hodowli (...).
- Sprawa prawidłowego prowadzenia przez podmioty rejestrów zwierząt hodowlanych, dotycząca sposobu oceny świń pochodzących z firm hybrydowych, uregulowana została w ustawie z dnia 25 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o organizacji hodowli (...) poprzez wprowadzenie obowiązkowego testowania świń co trzy lata na koszt firmy.

Jednocześnie Minister RiRW uznał, że mając na uwadze ideę rozwoju rolnictwa wielofunkcyjnego oraz integrację Polski z Unią Europejską, należy brać pod uwagę znaczenie gospodarcze poszczególnych gatunków zwierząt, które po integracji może ulec zmianom. Podkreślił także, że na dzień dzisiejszy nie istnieją przepisy dotyczące prywatyzacji majątku skarbu państwa będącego w użytkowaniu jednostek i zakładów budżetowych, a sama likwidacja CSHZ i powstanie j.s.SP dokonane zostało na podstawie przepisu art. 37 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli.

Dyrektor IZ pismem z dnia 5 października 2001 r. poinformował m. in., że:

- zawarta została z SHZ „Intergen” umowa na przechowywanie materiału biologicznego, w której określono zasady odpłatności za świadczone usługi,

- mając na uwadze przekroczenie przez IZ formalnych uprawnień i wydanie nasienia buhajów niedopuszczonych do rozrodu w Polsce, podjęte zostały czynności dyscyplinujące funkcjonowanie BMB poprzez wydanie zarządzenia nr 24/2001,
- podjęto decyzję o wycenie programu „SEPIT” i przyjęcia na stan majątku IZ,
- uznając za jeden z głównych problemów IZ wykazane w trakcie kontroli zmniejszenie się prac badawczych wykorzystywanych w praktyce, utworzono stanowisko zastępcy Dyrektora ds. efektywności badań, do którego zakresu działania należy m. in. tworzenie warunków i wspieranie poprawy efektywności badań,
- zmienione zostały zasady tworzenia Funduszu Wspomagania Bazy Doświadczalnej i Wdrożeniowej IZ oraz, że od dnia rozpoczęcia kontroli IZ nie udzielał już pożyczek podmiotom powiązanym kapitałowo,
- jest w trakcie weryfikacji i ustalania zasad współpracy z Grupą Kapitałową S.A. i rozważa możliwość restrukturyzacji tej spółki,
- podjęte zostały działania w celu skutecznej windykacji należności z tytułu udzielonych pożyczek i sprzedaży udziałów spółki Siejnik.

Dyrektor KCHZ pismem z dnia 25 września 2001 r. poinformował o działaniach podjętych w celu realizacji wniosków pokontrolnych, a w szczególności, że:

- Spośród 65 działek o łącznej powierzchni 130 ha, które nie weszły aportem do j.s.SP utworzonych na bazie SHiUZ, do uregulowania stanu prawnego nieruchomości, wykazanych podczas kontroli NIK, pozostało jeszcze 11 nieruchomości, w skład których wchodzi 24 działki o łącznej powierzchni 64,9 ha. Uregulowano natomiast stan prawny 41 działek, przy czym 22 działki zostały włączone do majątku j.s.SP.
- Bilans otwarcia KCHZ sporządzony został dnia 12 czerwca 2001 r.
- Podpisane zostały aneksy do protokołów zdawczo-odbiorczych składników majątku b. SHiUZ przekazanych do j.s.SP, w których uwzględniono różnice między protokołem zdawczo – odbiorczym, a wartością majątku w dniu likwidacji danego SHiUZ. Uzgodniono z Prezesami j.s.SP, że zostaną przysłane szczegółowe wykazy majątku wniesione do Spółek wg stanu na dzień likwidacji poszczególnych SHiUZ.
- Z wypłaconych niezgodnie z przepisami dwóch odpraw pieniężnych w wysokości 21 tys. zł, jedna w wysokości 10,5 tys. zł została zwrócona i wpłacona na konto RCHZ w Poznaniu, trwa postępowanie zmierzające do wyegzekwowania pozostałej kwoty.
- Skorygowane sprawozdanie z likwidacji CSHZ - uwzględniające majątek b. SHiUZ, który nie został wniesiony do j.s.SP w formie aportu i pozostał na stanie KCHZ – zostało sporządzone 29 sierpnia 2001 r. i dostarczone do Dyr. Generalnego MRiRW dnia 31 sierpnia 2001 r.

- Od stycznia 2002 r. nie będą pobierane opłaty za sprawdzanie i potwierdzanie danych zawartych we wniosku hodowcy o dotację.
- Wszystkie umowy międzynarodowe sporządzane będą w dwóch wersjach językowych.
- KCHZ wystąpiło do MRiRW pismem z dnia 17 września 2001 r. w sprawie bilansowania potrzeb i możliwości produkcyjnych w hodowli zwierząt oraz wyraźnego podziału kompetencji pomiędzy poszczególnymi organizacjami hodowlanymi w odniesieniu do realizacji programów hodowlanych i pismem z dnia 5 września 2001 r. z prośbą o zatwierdzenie krajowego programu ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich oraz wskazanie instytucji prowadzących banki genów na potrzeby programów ochrony.

Z uzyskanych odpowiedzi na pozostałe wystąpienia pokontrolne wynika, że podjęto szereg działań zmierzających do pełnej realizacji wniosków i wyeliminowania wykazanych uchybień, w tym m.in.:

Prezesi j.s.SP prowadzących działalność w zakresie sztucznego unasieniania poinformowali, że: zobligowano inseminatorów do ścisłego przestrzegania regulaminu testowania buhajów; zobowiązano poszczególne oddziały do wybrakowania knurów o zbyt niskich standaryzowanych przyrostach dziennych; zorganizowano szkolenia i narady na których omawiano i polecono wyeliminowanie uchybienia w zakresie przestrzegania warunków sanitarno-weterynaryjnych w punktach kopulacyjnych; wdrożono kontrole tych punktów; wystąpiono do właściwych OT AWRSP i Starostów z wnioskami o przejęcie przez te jednostki zarządu nieruchomościami zbędnymi dla Spółki.

Starostowie poinformowali o podjętych decyzjach dotyczących kontroli punktów kopulacyjnych przez powiatowych lekarzy weterynarii m.in. w celu ustalenia faktycznej liczby reproduktorów, przy czym np. w **Starostwie w Radziejowie** podjęto działania kontrolne z Powiatowym Lekarzem Weterynarii i Policją w zakresie ustalenia nielegalnych punktów kopulacyjnych z ewentualnym zastosowaniem sankcji karnych. W wyniku tych działań podjęto już 1 decyzję wstrzymującą nielegalne prowadzenie punktu kopulacyjnego.

Dyrektor OT AWRSP w Warszawie pismem z dnia 26 sierpnia 2001 r. poinformował, że w związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami:

- wystosowano pismo do Zarządu Spółki Osiećnicy Sp. z o.o. nakazujące uzyskanie zezwolenia Wojewody Śląskiego na prowadzenie działalności w zakresie pozyskiwania, przechowywania, konfekcjonowania i dostarczania nasienia przez Stację Hodowli Zwierząt „Intergen” w Drogomyślu,

- zwrócono uwagę na konieczność przeprowadzania przez grupę Konsultantów Naukowych bardziej wnikliwej kontroli spółek, w tym także wchodzących w ich skład zakładów,
- zobowiązano spółki do sprawdzenia czy podmiot, za pośrednictwem którego sprowadzany jest materiał biologiczny z zagranicy, posiada zezwolenie na wprowadzenie go do obrotu.

Spółki prowadzące działalność hodowlaną poinformowały, że wystąpiono do starostów o wydanie decyzji na dopuszczenie reproduktorów do rozrodu oraz, że zaniechano pozyskiwania nasienia buhajów od podmiotów nie posiadających stosownych zezwoleń wojewodów.

Delegatura NIK w Poznaniu przygotowuje odpowiednie wnioski do organów właściwych do orzekania w sprawie o wykroczenia wobec osób kierujących firmami, które zaopatrywały się w nasienie od podmiotów nie posiadających stosownych zezwoleń, wobec osób kierujących firmami, które bez wymaganego zezwolenia zajmowały się dostarczaniem nasienia oraz w odniesieniu do osób prowadzących punkty kopulacyjne, na których w trakcie oględzin ujawniono użytkowanie rozplodników w rozrodzie naturalnym bez wymaganej decyzji starosty.

3. Zastrzeżenia do ocen, uwag i wniosków zawartych w wystąpieniach pokontrolnych zgłosiło 2 kierowników jednostek kontrolowanych. **Prezes Zarządu Stada Ogierów Sp. z o.o. w Łącku** wniósł 2 zastrzeżenia, w których zakwestionował ocenę, że Spółka w 2000 r. nie wykorzystwała dotacji w kwocie do 700 tys. zł z przeznaczeniem na wyposażenie Centrum Inseminacji Koni oraz zakwestionował ocenę i wniosek dotyczący niejednakowego traktowania Stadnin Koni i osób prywatnych przez Spółkę, przy ustalaniu zasad ponoszenia kosztów w umowach dzierżawnych. **Starosta Koziński** wniósł 5 zastrzeżeń dotyczących: braku zapisu w regulaminie organizacyjnym starostwa zadań wynikających z ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli, braku informacji w zakresie rozrodu zwierząt gospodarskich, nie uzgadniania wspólnych działań służb powiatowych, niewykorzystania informacji o używaniu do rozrodu nielegalnych rozplodników, nieterminowego rozpatrzenia wniosków hodowców o dopuszczeniu do rozrodu. Uchwałą Komisji Odwoławczej NIK Delegatury w Warszawie zastrzeżenia Prezesa Zarządu Stada Ogierów Sp. z o.o. w Łącku w całości uwzględniono, a zastrzeżenia Starosty Kozińskiego w całości oddalono. Prezes Najwyższej Izby Kontroli postanowieniami z dnia 23 sierpnia 2001 r. i z dnia 24 września 2001 r. zatwierdził uchwały Komisji Odwoławczej.

4. W wyniku kontroli stwierdzono:

- uszczuplenia w dochodach w kwocie 175.311 zł, w tym państwowych jednostek organizacyjnych – 175.311 zł,
- inne nieprawidłowości finansowe na kwotę 21.602 zł.

Kwoty, wobec których NIK podjęła działania w celu ich odzyskania wynosiły 602 zł. Kwoty odzyskane wyniosły 440 zł.

p.o. Dyrektor Departamentu
Środowiska, Rolnictwa
i Zagospodarowania Przestrzennego

Andrzej Głowacki

Akceptuję:

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Zbigniew Wesółowski

Zatwierdzam:

Prezes
Najwyższej Izby Kontroli

Mirosław Sekuła

Warszawa, dnia **9** stycznia 2002 r.

Wykaz skontrolowanych jednostek

1. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
2. Instytut Zootechniki w Krakowie
3. Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt w Warszawie
4. Regionalne Centrum Hodowli Zwierząt w Koszalinie
5. Regionalne Centrum Hodowli Zwierząt w Poznaniu
6. Stacja Hodowli i Unasienniania Zwierząt Sp. z o.o. w Bydgoszczy
7. Mazowieckie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt Sp. z o.o. w Łowiczu
8. Wielkopolskie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt Sp. z o.o. w Poznaniu
z/s w Tulcach
9. Starostwo Powiatowe w Bydgoszczy, woj. kujawsko - pomorskie
10. Starostwo Powiatowe w Inowrocławiu, woj. kujawsko - pomorskie
11. Starostwo Powiatowe w Radziejowie, woj. kujawsko - pomorskie
12. Starostwo Powiatowe w Łowiczu, woj. łódzkie
13. Starostwo Powiatowe w Piotrkowie Trybunalskim, woj. łódzkie
14. Starostwo Powiatowe w Sieradzu, woj. łódzkie
15. Starostwo Powiatowe w Koninie, woj. wielkopolskie
16. Starostwo Powiatowe w Lesznie, woj. wielkopolskie
17. Starostwo Powiatowe w Wągrowcu , woj. wielkopolskie
18. Starostwo Powiatowe w Białobrzegach, woj. mazowieckie
19. Starostwo Powiatowe w Kozienicach, woj. mazowieckie
20. Starostwo Powiatowe w Zwoleniu, woj. mazowieckie
21. Oddział Terenowy Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w Warszawie
22. Ośrodek Hodowli Zarodowej Sp. z o.o. w Osiecinach, woj. kujawsko - pomorskie
23. Stadnina Koni „Nowe Jankowice” Sp. z o.o. , woj. kujawsko - pomorskie
24. Ośrodek Hodowli Zwierząt Zarodowych Sp. z o.o. w Chodczku, woj. kujawsko -
pomorskie
25. Hodowla Zwierząt i Nasiennictwa Roślin „Polanowice” Sp. z o.o. , woj. kujawsko -
pomorskie

-
26. Ośrodek Hodowli Zarodowej Dębołęka Sp. z o.o. w Dębołęce, woj. łódzkie
 27. Stadnina Koni Walewice Sp. z o.o. w Walewicach, woj. łódzkie
 28. Stado Ogierów w Bogusławicach Sp. z o.o., woj. łódzkie
 29. Stadnina Koni Mieczownica Sp. z o.o., woj. wielkopolskie
 30. Stadnina Koni Iwno Sp. z o.o., woj. wielkopolskie
 31. Stadnina Koni Racot Sp. z o.o., woj. wielkopolskie
 32. Gospodarstwo Rolne Skarbu Państwa w Brzeźnie w Administrowaniu, woj. wielkopolskie
 33. Stadnina Koni Kozienice Sp. z o.o., woj. mazowieckie
 34. Stadnina Koni Sp. z o.o. w Krasnem, woj. mazowieckie
 35. Stado Ogierów Sp. z o.o. w Łącku, woj. mazowieckie

Wykaz podstawowych aktów prawnych

1. Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 123, poz. 774, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2000 r. Nr 12, poz. 136, z 2001 r. Dz.U. Nr 129, poz. 1438)
2. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia ksiąg i rejestrów zwierząt hodowlanych oraz wymagań, jakie powinien spełniać program hodowlany (Dz. U. Nr 45, poz. 450)
3. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawie materiału biologicznego wykorzystywanego w rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 45, poz. 451)
4. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 5 maja 1999 r. w sprawie zakresu i metod prowadzenia oceny wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt oraz sposobu oznakowania i identyfikacji zwierząt do celów hodowlanych (Dz. U. Nr 47, poz. 470)
5. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 21 lipca 1999 r. w sprawie upoważnienia do prowadzenia oceny wartości użytkowej lub hodowlanej zwierząt gospodarskich oraz specjalistycznych szkoleń zawodowych dla osób prowadzących ocenę wartości użytkowej zwierząt gospodarskich lub sztuczne unasiennianie tych zwierząt (Dz. U. Nr 64, poz. 736)
6. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 15 grudnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu nabywania akcji przez uprawnionych rolników korzystających z usług sztucznego unasienniania zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 2, poz. 25).
7. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 grudnia 2000 r. w sprawie utworzenia Krajowego Centrum Hodowli Zwierząt (Dz. U. Nr 119, poz. 1260)
8. Ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 155, poz. 1014, z 1999 r. Nr 49, poz. 485 i Nr 38, poz. 360, Nr 70, poz. 778, Nr 110, poz. 1255, z 2000

-
- r. Nr 6, poz. 69, Nr 12, poz. 136, Nr 48, poz. 550, Nr 95, poz. 1041, Nr 119, poz. 1251, Nr 122, poz. 1315, z 2001 r. Nr 45, poz. 497, Nr 46, poz. 499)
9. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 19 marca 1999 r. w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych dla podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania oraz rozliczania tych dotacji w 1999 r. (Dz. U. Nr 33, poz. 318, z 1999 r. Dz. U. Nr 100, poz. 1176)
 10. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 kwietnia 2000 r. w sprawie wysokości stawek dotacji przedmiotowych dla różnych podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu udzielania oraz rozliczania tych dotacji (Dz. U. Nr 35, poz. 401, z 2000 r. Dz. U. Nr 108, poz. 1154)
 11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 1999 r. w sprawie właściwości i trybu powoływania rzeczników dyscypliny finansów publicznych. organów orzekających oraz szczegółowych zasad postępowania w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz. U. Nr 42, poz. 421)
 12. Ustawa z dnia 2 grudnia 1960 r. o hodowli zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 50, poz. 310, z 1963 r. Nr 22, poz. 113) – uchylona z dniem 10 kwietnia 1998 r.
 13. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 2 sierpnia 1956 r. w sprawie prowadzenia ksiąg zwierząt zarodowych oraz rejestru krów wyróżniających się wartością użytkową (Dz. U. Nr 49, poz. 218, z 1963 r. Dz. U. Nr 6, poz. 38, z 1997 r. Dz. U. Nr 123, poz. 774) – uchylone z dniem 11 kwietnia 1999 r.
 14. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 3 stycznia 1959 r. w sprawie prowadzenia krajowych ksiąg koni zarodowych pełnej krwi angielskiej, czystej krwi arabskiej i czystej krwi angloarabskiej (Dz. U. Nr 5, poz. 33, z 1997 r. Dz. U. Nr 123, poz. 774) - uchylone z dniem 11 kwietnia 1999 r.
 15. Zarządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 9 stycznia 1970 r. w sprawie zasad i trybu uznawania ferm drobiu za zarodowe i reprodukcyjne oraz uznawania materiału zarodowego drobiu (M.P. z 1970 r. Nr 2, poz. 22, Dz. U. z 1997 r. Nr 123, poz. 774) - uchylone z dniem 11 kwietnia 1999 r.

16. Zarządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 10 lutego 1975 r. w sprawie uznawania pasiek za zarodowe i reprodukcyjne (M.P. z 1975 r. Nr 6, poz. 36, Dz. U. z 1997 r. Nr 123, poz. 774) - uchylone z dniem 11 kwietnia 1999 r.
17. Zarządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 25 października 1976 r. w sprawie uznawania ferm zwierząt futerkowych za zarodowe lub reprodukcyjne (M. P. z 1976 r. Nr 41, poz. 184, Dz. U. z 1997 r. Nr 123, poz. 774) - uchylone z dniem 11 kwietnia 1999 r.
18. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 18 października 1977 r. w sprawie prowadzenia ksiąg zwierząt zarodowych (Dz. U. Nr 31, poz. 138, Dz. U. z 1982 r. Nr 23, poz. 168, z 1995 r. Nr 4 poz. 19 i z 1997 r. Nr 123, poz. 774) - uchylone z dniem 11 kwietnia 1999 r.
19. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 5 stycznia 1995 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia ksiąg zwierząt zarodowych (Dz. U. Nr 4, poz. 19)
20. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 lipca 1975 r. w sprawie utworzenia Centralnej i okręgowych stacji hodowli zwierząt (Dz. U. Nr 26, poz. 138) – nieaktualne – w związku z wejściem w życie dnia 1 stycznia 2001 r. rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 grudnia 2000 r. w sprawie utworzenia Krajowego Centrum Hodowli Zwierząt.
21. Ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz o Inspekcji Weterynaryjnej (Tekst jednolity w Dz. U. z 1999 r. Nr 66, poz. 752, z 2001 r. Nr 29, poz. 320, Nr 129, poz. 1438)
22. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 11 lutego 1999 r. w sprawie szczegółowych warunków weterynaryjnych przy pozyskiwaniu, konserwacji, obróbce, przechowywaniu, wprowadzeniu do obrotu lub wykorzystywaniu materiału biologicznego oraz prowadzeniu punktów kopulacyjnych (Dz. U. Nr 20, poz. 174)
23. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. Nr 111, poz. 724 i Nr 88, poz. 554 oraz z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i z 2000 r. Nr 12, poz. 136, z 2001 r. Nr 3, poz. 21, Nr 111, poz. 1194)

-
- 24.** Ustawa z dnia 31 sierpnia 1995 r. o ratyfikacji Konwencji o różnorodności biologicznej (Dz. U. Nr 118, poz. 565)
- 25.** Ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Tekst jednolity w Dz. U. z 1995 r. Nr 57, poz. 299, z 1995 r. Nr 101, poz. 504, z 1996 r. Nr 59, poz. 268, Nr 106, poz. 496, Nr 156, poz. 775, z 1997 r. Nr 79, poz. 484, Nr 54, poz. 349, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 1999 r. Nr 49, poz. 484, z 2000 r. Nr 6, poz. 70, Nr 12, poz. 136, Nr 48, poz. 550, Nr 122, poz. 1323, z 2001 r. Nr 4, poz. 24)
- 26.** Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037, z 2001 r. Nr 102, poz. 1117)
- 27.** Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz. U. Nr 118, poz. 561, Nr 156, poz. 775, z 1997 r. Nr 32, poz. 184, Nr 98, poz. 603, Nr 106, poz. 673, Nr 121, poz. 770, Nr 141, poz. 945, Nr 137, poz. 926, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 1999 r. Nr 40, poz. 400, z 2000 r. Nr 15, poz. 180, Nr 31, poz. 383, Nr 26, poz. 306, Nr 60, poz. 703, Nr 84, poz. 948, z 1999 r. Nr 101, poz. 1178, z 2000 r. Nr 122, poz. 1315, z 2001 r. Nr 73, poz. 745, Nr 76, poz. 807)
- 28.** Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o zasadach zbywania mieszkań będących własnością przedsiębiorstw państwowych, niektórych spółek handlowych z udziałem Skarbu Państwa, państwowych osób prawnych oraz niektórych mieszkań będących własnością Skarbu Państwa (Dz. U. z 2001 r. Nr 4, poz. 24, z 2001 r. Nr 102, poz. 1118)
- 29.** Ustawa z dnia 5 stycznia 1991 r. Prawo budżetowe (Tekst jednolity w Dz. U. z 1993 r. Nr 72, poz. 344, ze zmianami w Dz. U. z 1994 r. Nr 76, poz. 344, Nr 121, poz. 591 i Nr 133, poz. 685, z 1995 r. Dz. U. Nr 78, poz. 390, Nr 124, poz. 601 i Nr 132, poz. 640, z 1996 r. Dz. U. Nr 89, poz. 402, Nr 106, poz. 496, Nr 132, poz. 621 i Nr 139, poz. 647, z 1997 r. Nr 54, poz. 348, Nr 79, poz. 484, Nr 121, poz. 770, Nr 123, poz. 755 i 778, Nr 133, poz. 883, Nr 137, poz. 926, Nr 141, poz. 943 i Nr 158, poz. 1042 oraz z 1998 r. Nr 155, poz. 1016) – uchylona z dniem 1 stycznia 1999 r.
- 30.** Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. Nr 121, poz. 591, z 1997 r. Dz. U. Nr 32, poz. 183, Nr 43, poz. 272, Nr 141, poz. 945, Nr 140, poz. 939, Nr 118, poz. 754, Nr 139, poz. 933 i poz. 934, Nr 60, poz. 382, Nr 107, poz. 669, Nr 88, poz. 554, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, Nr 155, poz. 1014, z 1999 r. Nr 9, poz. 75, Nr 139, poz.

934, Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 60, poz. 7034, Nr 94, poz. 1037, Nr 113, poz. 1186, z 2001 r. Nr 102, poz. 1117)

- 31.** Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (Tekst jednolity w Dz. U. z 1980 r. Nr 9, poz. 26 ze zm.: Dz. U. z 1980 r. Nr. 27, poz. 111, z 1982 r. Nr 7, poz. 55 i Nr 45, poz. 289, z 1983 r. Nr 41, poz. 185, z 1984 r. Nr 34, poz. 183, z 1986 r. Nr 47, poz. 228, z 1987 Nr 33, poz. 186, Nr 21, poz. 123, z 1989 r. Nr 20, poz. 107, z 1990 r. Nr 34, poz. 201, z 1991 r. Nr 119, poz. 513 i Nr 100, poz. 442, z 1994 r. Nr 122, poz. 593, z 1995 r. Nr 1, poz. 1 i Nr 74, poz. 368, z 1996 r. Nr 43, poz. 189, Nr 43, poz. 189 i Nr 106, poz. 496, z 1997 r. Nr 75, poz. 471, Nr 102, poz. 643, Nr 137, poz. 926 i Nr 141, poz. 944, z 1998 r. Nr 162, poz. 1126 oraz z 2000 r. Nr 22, poz. 268)
- 32.** Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93, z 1971 r. Nr 27, poz. 252, z 1976 r. Nr 19, poz. 122, z 1982 r. Nr 11, poz. 81, Nr 19, poz. 147 i Nr 30, poz. 210, z 1984 r. Nr 45, poz. 242, z 1985 r. Nr 22, poz. 99, z 1989 r. Nr 3, poz. 11, Nr 33, poz. 175, z 1990 r. Nr 34, poz. 198, Nr 55, poz. 321, Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 107, poz. 464, Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 17, poz. 78, z 1994 r. Nr 27, poz. 96, Nr 105, poz. 509, Nr 85, poz. 388, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, Nr 141, poz. 692, z 1996 r. Nr 114, poz. 542, Nr 139, poz. 646, z 1997 r. Nr 43, poz. 272, Nr 157, poz. 1040, z 1996 r. Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 115, poz. 741, Nr 117, poz. 751, z 1998 r. Nr 117, poz. 758 i Nr 106, poz. 668, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz., 271, Nr 88, poz. 983, Nr 74, poz. 855, Nr 74, poz. 857, Nr 114, poz. 1191, z 2001 r. Nr 11, poz. 91, Nr 71, poz. 733)
- 33.** Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie (Dz. U. Nr 91, poz. 577, z 1999 r. Nr 70, poz. 778, z 2000 r. Nr 12, poz. 136, Nr 22, poz. 268, Nr 48, poz. 550 i 552, Nr 62, poz. 718, Nr 122, poz. 1321, z 2001 r. Nr 5, poz. 43, Nr 45, poz. 497)
- 34.** Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. Nr 91, poz. 578, Nr 155, poz. 1014, z 2000 r. Dz. U. Nr 12, poz. 136, Nr 48, poz. 552, Nr 26, poz. 306, Nr 88, poz. 985, Nr 62, poz. 718, Nr 95, poz. 1041, Nr 91, poz. 1009, z 2001 r. Nr 45, poz. 497, Nr 89, poz. 971, Nr 100, poz. 1084)
- 35.** Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 41, poz. 324, zmiany: z 1990 r. Dz. U. Nr 26, poz. 149, Nr 34, poz. 198 i Nr 86, poz. 504, z 1991 r.

Dz. U. Nr 31, poz. 128, Nr 73, poz. 321, Nr 41, poz. 179, Nr 106, poz. 457, Nr 107, poz. 460 i Nr 105, poz. 452, z 1993 r. Dz. U. Nr 28, poz. 127, Nr 47, poz. 212 i Nr 134, poz. 646, z 1994 r. Dz. U. Nr 27, poz. 96 i Nr 127, poz. 627, z 1995 r. Dz. U. Nr 60, poz. 310, Nr 85, poz. 426, Nr 141, poz. 700, Nr 90 poz. 446 i Nr 147, poz. 713, z 1996 r. Dz. U. Nr 41, poz. 177 i Nr 45, poz. 199, z 1997 r. Dz. U. Nr 43, poz. 272, Nr 9, poz. 44, Nr 75, poz. 471, Nr 113, poz. 733, Nr 121, poz. 770, Nr 124, poz. 783, Nr 96, poz. 591, Nr 54, poz. 348, Nr 106, poz. 677, Nr 60, poz. 369, Nr 23, poz. 117, Nr 98, poz. 602, Nr 114, poz. 740 i Nr 157, poz. 1026, Nr 133, poz. 884, Nr 88, poz. 554, Nr 96, poz. 591, nr 98, poz. 602, Nr 106, poz. 677, Nr 113, poz. 733, Nr 114, poz. 740, Nr 121, poz. 769 i 770, Nr 124, poz. 783, Nr 133, poz. 884, Nr 157, poz. 1026, z 1999 r. Nr 40, poz. 401 i Nr 41, poz. 412) – uchylona z dniem 1 stycznia 2001 r.

- 36.** Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską, z jednej strony, a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, z drugiej strony, sporządzony w Brukseli dnia 16 grudnia 1991 r. (z 1994 r. Dz. U. nr 11, poz. 38, z 1995 r. Nr 63, poz. 326 i 324, M. P. z 1997 r. Nr 10, poz. 74, Nr 104, poz. 662, z 1999 r. Nr 30, poz. 288, z 2000 r. Nr 21, poz. 263, z 2001 r. Nr 64, poz. 645)
- 33.** Ustawa budżetowa na rok 1999 z dnia 17 lutego 1999 r. (Dz. U. Nr 17, poz. 154)
- 34.** Ustawa budżetowa na rok 2000 z dnia 21 stycznia 2000 r. (Dz. U. Nr 7, poz. 85)
- 35.** Ustawa budżetowa na rok 2001 z dnia 1 marca 2001 r. (Dz. U. Nr 21, poz. 246, Nr 85, poz. 926)